

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

14. 07.

27-28

1934.

XVI AASTAKÄIK

Sõjaasjanduse ajakiri „Sõdur“

Nr. 27/28 — 1934.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Ho.: Euroopa poliitilised vastolud ja Eesti julgeolu	723	Ho.: Différends politiques en Europe et la sécurité de l'Estonie	723
Major E. Margusson: Meie reservjuhid	725	Commandant E. Margusson: Nos chefs de réserve	725
J. P.: Võidupüha järelkaja	727	J. P.: Echos de la Fête de la Victoire	727
M. H.: Märkmeid kesk- ja kutsekoolide kevadise eripäevade riigikaitsealisest õppusest	728	M. H.: Exercices printaniers de préparation militaire des élèves des écoles secondaires et professionnelles	728
Noorsoo ettevalmistamine riigikaitseks välismaal	731	Préparation de la jeunesse à la défense nationale à l'étranger	731
—st.: Mõnda koersidest	737	—st.: Au sujet de la liaison assurée par les chiens	737
Major E. Lillak: Pikksekaitsse alused	740	Commandant E. Lillak: Principes de protection contre la foudre	740
—ms—: Keelelist seda-teist	743	—ms—: Mélanges linguistiques	743
D. B.: Eesti rohuteadlaste G-kaitse kursus	744	D. B.: Cours de protection contre les gaz pour pharmaciens	744
SÕJATEHNIKA:		TEHNIQUE MILITAIRE:	
— N.-ltm. A. Sivard: Suurtükiraudade valmistamise meetodite ajalooline arenemine (lõpp)	745	— Lttn. A. Sivard: Evolution historique des procédés de fabrication des tubes de canons	745
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Kuidas võidelda soomusautode vastu. Kapten Zurkiewicz, Varssavi 1932. 391 lk. 286 joonist, 10 tab. ja 5 lisa	748	— Défensive contre les automobiles blindées (Capitaine Zurkiewicz, Varsovie 1932. 391 pages, 286 ill., 10 tableaux et 5 annexes)	748
— Venelaste vaateid täpsuslaskurite taktikalisele kasutamisele. „Voenn. Vestn.“ nr. 10 1932. G. Morosovi art. järgi	750	— Opinions russes sur l'emploi tactique des snipers (G. Morosov — „Voenn. Vestn.“ No. 10 — 1932)	750
— Saksamaa uuestirelvastumine. Koostatud „Bulletin, Belge des Sciences Militaires“ 1934. nr. 5 ja „L'Illustration“ 13. 01. 34. andmetel	752	— Le réarmement de l'Allemagne (D'après le „Bulletin Belge des Sciences Militaires“, 1934 No. 5 et l'„Illustration“ 13. 01. 1934)	752
— Belgia: „Bulletin, Belge des Sciences Militaires“ jaanuar 1934. a.	754	— Belgique: „Bulletin Belge des Sciences Militaires“, janvier 1934	754
— Itaalia: „Esercito e Nazione“ jaanuar 1934. a.	754	— Italie: „Esercito e Nazione“, janvier 1934	754
— Rumeenia: „Rumânia militara“ nr. 3 ja 4, märts ja aprill 1934. a.	755	— Roumanie: „Rumânia Militara“ No. 3 et 4, Mars et Avril 1934	755
— Saksamaa: „Militär Wochenblatt“ nr. 45 — 1934. a.	756	— Allemagne: „Militär Wochenblatt“ No. 45 — 1934	756
KAITSEVÄE ELU:		VIE MILITAIRE:	
— Auto-tanki rügement mälestas oma 15. aastapäeva	757	— Célébration du 15 ^e anniversaire du régiment des automobiles blindées et des chars d'assaut	757
— 8. üksiku jalaväe pataljoni allohvitseride kogu ekskursionist Lätti	759	— Excursion en Lettonie des sous-officiers du 8-ème bataillon	759
— Narva reservohvitserid elavas tegevuses	760	— Les officiers de réserve en activité à Narva	760
Ametlik osa	761	Partie officielle	761
Sport, perekondlikke teateid, bridz, male	763	Sports, informations familiales, bridge échecs	763

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

„SÕDUR“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 4 kr.
Veerandaastas 2 kr. 20 s.
Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 27/28

XVI aastakäik

14.07.34.

Euroopa poliitilised vastolud ja Eesti julgeolu.

Järjest sagedamaks lähevad arutlused aja- kirjanduses ja kirjanduses, kas on maailma rahu hädaohus või mitte, kas hakkavad rahvad lahendama oma vastolu küsimusi juba lähemal ajal relvade abil, või on nende rahu säilitamise tahe nii tugev, et sõja süttimine on vähemalt lähemal aastail võimatu.

Kuna ühed suhtuvad tähendatud küsimusele õige pessimistlikult ja leiavad, et kultuuri ilm läheb kiirel sammul vastu uuele maailmasõjale, arvavad teised, et seisukord ei ole ameti mitte nii halb ja sõja tekkimise vältimiseks on rahvail olemas küllalt vahendeid. Kuid siinjuures jääb tunne, et ka optimistide meeleolu ei ole käesolevas asjas päris kindel ja hea. Rahvasteliit ei suutnud teostada temale pandud lootusi, ei võinudki seda teha, kuni valitsevad rahvaste vahel nii suured huvide vastolud, nagu nüüd.

Mis puutub desarmeerimisse, millele pandi kestva rahu säilitamiseks suuri lootusi — kuigi ekslikult — siis tähendas Vene väliskomissar Litvinov hiljuti üsna õieti, et „julgeimad optimistidki, või need, kes tahavad näida optimistidena, ei unista enam muust kui praeguse relvastustaseme stabiliseerimisest. Keegi ei kahtle, et praegused relvastused võimaldavad äärmiselt pika ja äärmiselt verise ning kaugeulatliku sõja.“

Desarmeerimise nurjumises on süüdistatud mõnelt poolt Prantsusmaad, kuna ta nõuab järelandmatalt: enne julgeolu, siis relvade vähendust. Kuid prantslaste seisukorras teeks iga teine rahvas samuti. Niihästi idas kui ka lõunas arenevad jõud, mis võivad saada talle väga hädaohtlikuks, kui ta ei ole küllaldaselt ettevalmistatud ründe tagasitõrjumiseks. Igatahes peaks olema selge, et vastastikused mittekallale-

tungi lepingud ei kindlusta kuigi palju riigi julgeolu ja seepärast ei saa anda igasugu julgeolupaktidele ses suhtes suuremat tähendust.

Mitte ilma küllaldase aluseta ütles sama Litvinov: „Agressiivne riik võib oma naabritega sõlmida mittekallaletungipakte enda seljataguse ja tiibade kindlustamiseks, et siis teisi rünnata. Meil on küllalt näiteid riikidest, kes hoiduvad mittekallaletungipaktide sõlmimise eest ühe naabriga, kuid teisega püüavad sõlmida sama lepingut suure vasa- dusega.“

Kõige kurjem on aga lugu selle poolest, et ka sõlmitud mittekallaletungipakt võib osutuda agressiivse riigi silmis teatud juhul vaid „paberilipakaks“. Mis jääb siis Prantsusmaal seni, kui ei suudeta anda reaalseid rahvusvahelisi julgeolu tagatisi, muud üle, kui toetuda eeskätt oma relvastatud jõule!

Ükski rahvas ei ole hädaohtlikum oma naabreile kui „misjonirahvas“ — rahvas, mis usub, et tema on mingi kõrgeima võimu poolt määratud teisi rahvaid juhtima ja „valgustama“. Pärast rasket lüüasaamist — mitte ainult aineliselt, vaid ka moraalselt — Maailmasõjas, hakkas saksa rahvas aja kestes, otsides väljapääsu oma alandusest, uskuma, et tema on määratud etendama maailmasuurt osa. Kuulutati lausa, et teised Euroopa suured kultuurirahvad, prantslased ja inglased, samuti ka itaallased, on oma aja ära elanud ja näitavad järjekindlat, kuigi pikaldast langust. Sakslased aga olevat tuleviku rahvas, kelle tõus seisab alles ees. Asja enam usutavaks tegemiseks laialisile hulkadele löid juhid muinasjutu sakslaste rassilisest üleolust teiste rahvaste suhtes, kuigi tegelikult on sakslasis nende poolt

kõrgesti hinnatud põhja rassi verd kaunis vähe. Igatahes arvavad sakslased, et nemad peavad saama lähemas tulevikus Euroopa mõjuvõimsamaks rahvaks. Ja kuigi nende laiotusiha on esiotsa suunatud itta, mõistavad prantslased väga hästi, et iga sugune sakslaste ekspansioon peidab endas hädaohtu ka nendele.

Väga kujukalt tähendab „Dagens Nyheter“, et „nüüdne saksa valitsus õhutab rahva hinges sõja vaimustust ja tunnustab ekspansioonikava, milles Versailles'i rahulepingu läbi kaotatud maade tagasivõitmine on vaid eeltoiduks suurgermaani pidulaul.“

Itaalia elab läbi uut poliitilist tõusuajajärku, mis tahab võtta eeskuju vanast Roomast, kuigi Mussolini rahvas erineb tõuliselt tunduvalt Caesari rahvast. Itaallased püüavad hegemooniale Vahemerel ja tema rannikuil, milline püüd ei saa olla tekitamata teatud rahutust eeskätt Prantsusmaal ja Lõuna-Slaavias. Siia juurde tuleb veel Mussolini sõjakus, kes samuti, nagu nüüdise aja saksa juhtivad jõud, otse ülistab sõda. Mõlemad asuvad seisukohal, et sõda ei ole mitte ainult viimane vahend, mille varal rahvas kaitseb oma iseseisvust ja vabadust või prestiishi, vaid ta on vältimatu ollus rahva tervises ja õnnes. Rahva tervishoid vajab sõda samuti nagu terveid kortereid, korralikku toitu ja riietust. Ainult sõjas võivad areneda täiel määral rahva kehalised ja vaimlised jõud.

Oma kõnes, mis Mussolini pidas 26. mail käesoleval aastal saadikutekogus, tuletas ta meelde vana kreeka mõttetarga Heraklidi ütelist: „pólemos patër panton“ — sõda on kõige sünnitaja — ning lisas omalt poolt juurde, et „sõda on mehele, mis emaks olemine naisele“. Ta tõrjus tagasi mõtte igavesest rahust, sest see „mõjuku rusuvalt ja eitavalt mehe kõrgeimaile voorusile, mis asetuvad esile täielisse päikesevalgusse vaid veriseis jõupingutusi“. Ainult seesmise ülesehituse töö huvid ja nüüdne poliitiline elu sunnivad itaallasi praegu nõudma kestvat rahu — tähendas Mussolini.

Oleks siiski ühekülgne hakata tõendama, et sarnane sõjakas vaim ja selle kasvatamine ähvardab sõjahädaohtu juba iseendast. Maa-ilmasõja eel kinnitasid valitsejad ja valitsused kuni viimase hetkeni oma äärmiselt suurt rahuarmastust ja mangusid jumala keeli teisi valitsejaid ja valitsusi rahu päästa. Ometi jäi ta päästmata. Mussolini sõnades ilmneb vaid suur umbusaldus kestva rahu säilitamise vastu ja ühtlasi ka sotsioloogiline tõeks-

pidamine, et sõda ei ole ainult hävitav, vaid ka ülesehitav nähe.

Kuidas suhtudagi sesse tõekspidamisse, ei saa ometi salata, et kui ka sõda purustab ainelisi väärtusi — kaasa arvatud inimesed — arendab ta suurel määral rahva loomejõudusid. Teaduslikult on alles kindlaks tegemata, mis on inimesoole suurema tähendusega — kas sõja läbi tekitatud purustused, või inimeste loomejõudude hoogsam areng, mis annab suuri tulemusi niihästi aineliselt kui ka moraalselt.

On selge, et kuni puudub reaalne julgeolu tagatis, ei suudaks desarmeerimine rahu põrmugi kindlustada. Iseküsimus on muudugi, milliseid tagajärgi annaks desarmeerimine majanduslikult. Kuna aga see küsimus ei ole siin peaasjaks, siis jäägu ta kõrvale.

Ilma kindla tagatiseta tähendaks desarmeerimine vaid sõja venimist pikale — kuni kõik sõdijad suudavad arendada oma võitlusvõime maksimumini.

Olgu näiteks saksa õhujõud. Versailles'i lepingule vastavalt ei tohi Saksamaa omada ühtki sõjalennukit. 1932. aasta lõpul aga kirjutas üks paremaid õhusõja tundjaid kindral N i e s s e l, et Saksamaa 1100-st eralennukist võib muuta väga lühikese ajaga 500 lennukit sõjalennukiks. Nüüd on seisukord muudugi veel hoopis teine, sest lennuasjandus on koondatud iseseisva ministeeriumi alla, mille eelarve oli 1933. aastal 73.675.000 Rmk. Tuleb tähendada, et Prantsusmaal kulutati valitsuse poolt samal aastal eralennu arendamiseks ainult 14.650.000 franki.

Andmeil, mille tõsiduses ei saa kahelda, on rohkearvulistes Saksamaa lennukitehastes juba ette korraldatud, milliseid sõjalennukeid hakkab iga tehas vajaduse korral valmistama. Tõepoolest, milline väärtus oleks siin desarmeerimisel ilma tagatiseta reaalse julgeolu suhtes! Sarnases seisukorras, kus Euroopa on täis poliitilisi vastuolusid, mille tekitavad osalt mõne riigi laiotustungid ja hegemoonia püüded ning teiste rahulolematust Maa-ilmisõjale järgnenud rahulepingutega, on täiesti loomulik, et iga rahvas on äärmiselt ettevaatlik kõige suhtes, mis puutub tema riiklikku julgeolusse ja iseseisvusse. Rahvasteliit ei suuda praegu sisendada kellelegi vajalist julgeolu tunnet — kogemused ses asjas on seni kaunis kurvad — ja desarmeerimine üksi võib viia rahva suurimasse hädaohtu, kuna miski asi ei takista pahatahtlikku naabrit salaja ning varjatult rüüstamast. Ei jää seepärast muud

teed, kui hoida end võitlusvalmis ja otsida ühtlasi endale liitlasi, kel on samad huvid. Ja nõnda võibki näha, kuidas kogu Euroopas — ka mujal — jätkatakse kõvasti riigikaitseks valmisoleku tööd ning liitlaste otsimist. Missugused kombinatsioonid Euroopas lõplikult kujunevad üksikute riikide vahel endakaitse ja julgeolu säilitamise koostöös, ei saa praegu veel kindlasti öelda. Kui need kombinatsioonid tulevad küllalt otsustavaks ja reaalsed, siis on nad tõhusaimaks vahendiks Euroopa rahu säilitamiseks, vähemalt nüüdisajal.

Tuleks tähendada veel ühele ühekülgsel vaatele, mida vahel siin ja seal kuulatakse, nimelt, et agar relvastumine viib iseenda sisse.

Nõnda oleks lugu küll juhul, kui ainult üks või paar agressiivset riiki üksi relvastuksid, teised aga mitte. Kui aga kõik rahvad on võimalikult hästi ettevalmistatud oma maa kaitsmiseks, siis ei tule kellelgi nii kergesti himu sõdimiseks.

On üleliigne hakata tõendama, et väikeriigid ei taha iialgi sõda, olgu nende rahvad oma iseloomult kui tahes sõjakad. Väikeriigil ei ole sõjas võita midagi, kaotada aga kõik — oma vabadus ja iseseisvus. Seepärast ei saa ka väikerahvaste juures olla juttugi mingist militarismist, isegi kui see rahvas on suhteliselt palju intensiivsemalt sõjaks organiseeritud ja relvastatud kui ükski suurrahvas. On päevselge, et meie ei mõtle iial rünnata ühtki teist maad, sest meil ei ole selleks vähematki põhjust ega otsustarvet. Kahjuks ei saa sedasama öelda teiste rahvaste kohta meie suhtes, vaid mõnes kohas esinetakse avalikult oma kavatsustega, meilt meie iseseisvus parajal juhul riisuda.

„Väikeriik, mis tahab elada“ — ütles omal ajal ühel koosolekul rootsi tuntud sotsiaal-

demokraat Hjalmar Branting — „peab ka näitama üles oma tahtet elamiseks. Meie ei imetle rahvast, kes heidab vaid relva minema. Maa, mis teeb niiviisi, tõendab vaid, et ta ei anna oma iseseisvusele suuremat väärtust.“

Meie riikliku julgeolu ainsaks tõsisemaks aluseks on nüüdises Euroopa poliitilises seisukorras rahva enda valmisolek võimaliku ründe tagasitõrjumiseks ja vastav koostöö teiste Läänemere äärsete väikeriikidega, millel on niisamasugused huvid. Mõlemas suhtes on teha veel palju tööd.

Jättes siinkohal kõrvale seesmise töö riigikaitse kõvendamiseks, mis osutab normaalsest arengut, ei saa salata, et vajalik koostöö Läänemere ranniku riikide vahel edeneb õige visalt. Kõneldud on sest vajadusest juba aastaid mitte vähe, tehtud aga ei ole kuigi palju.

Hiljuti jälle avaldas Albin Cullberg broshüüri „Considérations générales sur la haute politique et quelques réflexions sur la politique des nations du Nord et les problèmes de la Baltique“, milles ta väidab poliitilise ja sõjalise koostöö vajadust põhja riikide vahel. Algatuse asjas peaks võtma endale Rootsi. Põhjas moodustuks siis riikide rühm 22 miljoni elanikuga ja see juba tähendaks midagi ning tekiks uus jõud Euroopa politika elus.

Kuid Rootsi näib seisvat alles kaugel aktiivsema välispoliitika ajamise tahtest ja sama vaimu ilmutab üldiselt ka Soome. Esiotsa tuleks rahulduda vaid sellega, kui suudetaks luua tihedam koostöö kolme puht Balti riigi vahel ja kaotada ühtlasi ka viimaks need moraalset laadi kandvad takistused, mis Balti rahvaste head läbisaamist omajagu segavad.

Ho.

Meie reservjuhid.

Major E. Margusson.

Viimastel aastatel korraldatud reservväelaste kordamiseõppustel oli hea võimalus näha ja tundma õppida meie reservjuhtide (peamiselt rühma- ja kompaniülemate) võimeid üksuste juhtimisel. Reservjuhtide noorem generatsioon on saanud oma sõjalise ettevalmistuse Sõjakooli aspirantide klassis.

Võtan aspirantide kasvatuse ja väljaõppe küsimuse vaatluse alla kolmes perioodis, s. o.

enne sõjakooli, sõjakoolis ja pärast sõjakooli.

Aspirandid astuvad sõjakooli teatud eesmärgiga. Kursuse lõppedes ja sõjakoolist lahkudes aspirant täidab ankeetlehe, kus vastab muuseas küsimusele, mis eesmärgiga ta astus sõjakooli aspirantide klassi. Katsume analüüsida neid eesmärke. Vaatlusele tuleb teatud arv aspirante 1930.—1932. aa.

lendudest. Ankeetlehtede järgi on aspirantidel sõjakooli astumisel järgmised eesmärgid:

1. Soov astuda kadetiklassi ja saada kaadriohvitseriks — 16,5%.
2. Saada reservohvitseriks, et seega võiksid olla riigile kasulikud sõja korral — 10,7%.
3. Et pärast aspirantide klassi lõpetamist omandada soodustusi tegevuseks eraelus ja riigiteenistuses (eriti politseis) — 8,3%.
4. Soov omandada laialdasemaid teadmisi sõjaasjanduses, tutvuda kaitseväge eluga põhjalikumalt ja võimalikult kasulikumalt saata mööda teenistuseaeg — 18,2%.
5. Et pääseda rügementi saatmisest ja teenistus mööda saata võimalikult „viisakamalt ja kergemalt“ omataoliste kaaslaste hulgas — 33,6%.
6. Soov jääda Tallinna — 5,0%.
7. Teiste soovitusel — 2,0%.
8. Aspirandi vormi pärast — 1,6%.
9. Mitmesugused muud põhjused (paremad võimalused sportimiseks, sunduslikult saadetud ja hoopis ilma põhjusteta) — 4,1%.

Need on eesmärgid, miks astutakse sõjakooli. Sõjakooli astujatest peaksid rõhuva enamuse moodustama p. 2 all tähendatud noormehed, kuid, kahjuks, rõhuva enamuse moodustavad p. 5 all tähendatud „kergema elu“ ihkajad ja tööpõlgajad. Nähtavasti on kodu ja kool noortele inimestele sisse kasvatanud ebaõiget vaadet.

Meie kodu ja kool peaks sisendama noortele töö- ja võitlusihha, mitte aga seadma eesmärgiks kergema elu saavutamise. Kergemalt läbisaamine, vähema vaevaga rohkem teenimine ja teiste (ka riigi) abile lootmine on suurimaid pahesid praeguses seltskonnas (kodus), mis imbub ka noortesse. Niisugune vaade tuleb välja kiskuda rahva hingest. Hoolealuse ideoloogia peab kaduma.

Kui gümnaasium annab sõjakoolile füüsiliselt tugevad, isamaalikud vaimus kasvatatud, vaimselt hästi arenenud ja töökad kasvandikud, siis sõjakool saab hästi hakkama reservjuhtide väljaõpetamisel ka praeguse väga lühikese õppeajaga.

Õppetöö ja ettevalmistus sõjakoolis on arenenud vahetpidamata. Viimasel ajal on õppetöö muutunud eriti intensiivseks. Hommiku kella 0600 kuni õhtu kella 2100 on aspirandil vaid paar tundi vaba aega. Teisiti pole võimalik. 9 kuud on väga lühike aeg,

et juhile tarvilikke teadmisi, oskusi ja praktikat vähegi korralikult külge pookida. Aspirandist pole tarvis teha professorit. Sellest seisukohast väljudes on ka sõjakool aspirantide õppekavast „ära koondanud“ suurema osa teooriat rühma praktilise juhtimise kasuks. Õppekavad revideeriti läinud sügisel ja on praegu kavstabi VI osakonnas läbivaatamisel. Uue kursuse alguseks on kavad loodetavasti kinnitatud. Läinud aastal jäeti ka eeskirjade õppimine, välja arvatud mõni üksik küsimus, aspirantide eneste hooleks. Eeskirjadest korraldati ainult katsed. Palju ajakulu sõjakoolile sünnitavad mitmesugused kõrvaltööd, mis õppekavas pole ette nähtud. Nii on olnud kursusi, kus veerand õppeajast on kulunud ülesannete täitmisele, mis pole seotud õppekavaga (vahiteenistus, aukompanid jne.). Kui saaks ära koondada kõik need kõrvalised tööd, saavutaksime umbes ühe kuu puhast õppust, mille jooksul saaks iga aspirant juhtida taktikalisel harjutusel rühma vähemalt ühe korra. Iga aspirant saab sõjakoolis kursuse jooksul juhtida tegelikult rühma ainult kahel harjutusel — ühel rivi- ja lahingudrillil ja ühel taktikalisel harjutusel (kas pealetung, kaitse või luure jne.). On selge, et need kaks harjutust ei tee aspiranti veel kaugeltki juhiks. Nendel kahel harjutusel aspirant omandab vaid algoskused rühma juhtimiseks riviliselt ja lahinguliselt. Aspirantide juhioskuste arendamine ja süvendamine jääb nende väeosade hooleks, kuhu nad pärast sõjakooli lõpetamist lähevad juhtimise praktikale. Kui aspirant on füüsiliselt tugev, vaimliselt hästi arenenud, on huvitatud asjast ja töö juures hoolega, siis võib ta sõjakoolist lahkudes juhtida rühma täiesti rahuldavalt. Kuid nagu nägime eespool, ei ole kõik aspirandid sõjakoolis mitte õppimise pärast. Osa „kergema elu“ ihkajaid — umbes 15—20% — „kaob ära“ sõjakoolist juba kursuse kestes, kuid osa pingutab lõpuni ja läheb rügementi juhtimise praktikale. Aspirantide kursus on liig lühike selleks, et inimest ümber kasvatada.

Palju suudab rügement aspirantidele anda juhtimise praktikat, eriti rühma juhtimise praktikat lahingu olukorras, kui rügemendis on käimas õppused oma kava järele reameeste väljaõpetamiseks ja koosseisus? Oleks hea, kui aspirantide juhtimise praktika väeosades teostuks kindla kava järgi, nii et iga aspirant saaks vähemalt korra või paar juhtida rühma tegelikult nii kaitse kui pealetungi olukorras. Tegevus rühmaga annab praktikat ja kogemusi rühmaülemale, annab võimalust kontrollida ja oülemate teada

misi ja oskusi jagude juhtimisel rühma koosseisus ja on ka reameestele drilliks. Heast rühmaülemast on vähe, et hästi rühma juhtida lahingus. Luurel, pealetungi või taandumiselahingus ei saa ka kõige parem rühmaülem juhtida korralikult rühma, kui jaoülemad ei oska rühma koosseisus töötada. Kahjuks vabanevad aspirandid rügementidest varem, kui seal on jõutud rühma õpusteni. X. rügementis ei saanud läinud aastal ükski aspirantidest tegelikult juhtida rühma taktikalises olukorras. Aspirantide praktika küsimus rügementides nõuab kindlamat korraldust.

Nagu näha käskkirjadest, on praktika lõppedes rügementides umbes 80% aspirantidest ülendatud reservlipnikeks. Ka seal on umbes 20% „ära kadunud“.

Rahuaaja kaader mobilisatsiooni korral oma vähesuse tõttu kaob nii ära, et rühma ja kompani juhib ikka ainult reservist tulnud juht. On juht halb, saamatu ja oskamatu — teotseb ka väeosa halvasti, vaatamata, et sõdurite koosseis võib olla väga hea, veel rohkem — juhi oskamatus võib

hukutada paljud inimesed, kellest meil suur puudus.

Et reservjuhi väärtust tõsta, tuleks edaspidi veel suurema hoolega teostada valikut sõjakooli aspirantide klassi komplekteerimisel. Noorte eneste sooviavaldus astuda aspirantide klassi, nagu nägime ülal, ei tähenda igakord, et see sündis soovist lõpetada aspirantide kursus ja saada reservjuhi ettevalmistus. Noortel gümnaasiumi lõpetanutel tihti pole veel kindlaks kujunenud nende tulevane töö, sellepärast on kerge paremaid suunida aspirantide klassi reservjuhi ettevalmistamiseks. Eriti nüüd, kus pole tarvis paremaid sportlasi ja laskureid jätta väeosadesse „punkte tooma“.

Arvan, et oleks vist soodus juhus panna maksma kord, mille järele edaspidi riigiteenistusse võetakse ainult neid, kes lõpetanud aspirantide kursuse. See muudaks kindlasti aspirantide sõjakooli astumise eesmärke, kergendaks komplekteerimist ja ka väljalangenute % oleks väiksem. Igatahes reservjuhi ülesanne väärib, et katsuda saavutada parimat nii õpilaste valikus kui ka õpetamise alal.

Võidupüha järelkaja.

Võnnu lahinguid, milles purustati Landesväär, mälestati ja juubeldati suure pidulikkusega üle kogu riigi. Ka see, et 23. juuni — mil selgus veriseid ohvreid nõudnud meie vägede uljas võit 15 aastat tagasi — tunnistati riiklikuks võidupühaks, ka see märgib ning eristab avalikelus siit peale erilisena kõneldava meie rahva ajaloolise vägiteo. Osutub, et meil suudetakse ja tahetakse möödunud suursündmusi ning saavutusi hinnata ka olevikus. Massiliste võidutulede, kõnede ja sõnavõttude järele ühtlasi selgus, et meie rahva sisemistes veenetes midagi pole muutunud; hulkade südametunnistuse n. ö. orientatsioon on jäänud endiseks. 15 aastat pole mõjutanud astunud sammude ja püstitatud tähiste ümberhindamist.

Võnnu all saavutatud võit särab heleda ja julgustava tähisena meie minevikust.

Kuid mitte üksi meie minevikust, vaid juba ka rahva teadvusest. Eesti mees ja naine võivad uhkena hoida ülal pea: meie pole kaugeltki olnud kaotajaiks, vaid suurteil otsustavatel silmapilkudel on tasa tehtud varem ebaõnnestumised ning on saavutatud häid võite tuleviku aluseks.

On palju kõneldud ja kirjutatud eestlase tagasihoidlikkusest, tema enda alahindamistundest jne. Kuid mille peale ta siis pidigi oleme uhke? Ega ometi mitte oma ajaloolisele 700 aastale, mil võõrad teda valitsesid?

See mineviku eestlane oli sunnitud leppima olukorraga, tundis vaikselt valu oma oleviku üle, ja teadlikke päid külastas lein kaotatud kunagise iseolemise kaotamise pärast.

Kuid vaadelge eesti uut põlve, eestlase järelsõjaaegset hingeelu — ja te leiате, et palju on muutunud!

Selle hinnangud ja mõõdupuud on hoopis teistsugused kui varem, selle käitumine ja suhe võõrastele on palju iseteadlikum, julgem ja mehisem.

Ja seda iseteadvust, mehisust ja julgust elada ning edasi tahta suurrahvaste vahel neile samaväärse, iseseisva rahvana on annud, kasvatanud — Võnnu all (ja mujal) saavutatud võidud!

Kuigi Võnnu võitudest juba 15 aastat möödab, laiades hulkades puudub seni ulatuslikum ja tõepärasem ülevaade Võnnu

lahingutest endist. Kuid mitte üksi laiades massides, vaid ka küsimusse pühendatud sellega tegelejad nähtavasti ei oma veel küllaldaselt läbitöötatud materjali. Näiteks kõikes kirjutuses, mis möödunud Võidupüha puhul käsitasid Võnnu-lahinguid, esines õige tunduvaid ebatäpsusi, mis puutub meie üksikute väeüksuste lahingtegevust, seega lahingute käiku laialdasemaski sektoris. Tahtevõlla põhjalikumadki ajaloolised ülevaated jätsid kaunisti soovida.

Oleks küll tõsiselt soovitav, et meie Vabadussõja see operatsioon, sõda Landesvääriga, võetaks kiirendatud tempos läbitöötamisele, et me järgmisel Võidupühal eeloleval aastal omaksime sellest täielikumaid teateid.

Eesti malev tegudena, lahingutena, võitadena kirjutatakse uhkeid lugusid. Poolenisti legendidena need elavad edasi hulkades, endiste sõdurite mälestusis.

Kas ei oleks mõeldav, et siin Võnnu-lahingutest osavõtjad ise aitaksid kaasa? Peaaegu kõikide vabadussõjajärgsete väeüksuste meeskonnad on loonud endile hiljem ja koondunud neisse oma vastavaisse ühinguisse. Eks võiks nende organisatsioonide eriliseks ülesandeks olla oma väeüksuse sõjaliste teenete, materjalide kogumine ja siis kas või ajalooliste teoste koostamine? Ülim, mida nad tegid, oli võidu saavutamine. Kuid võit ei ole täielik, kui see vääriliselt ei saa teatavaks; kui see üldsuse, kogu rahva ja siis ka võõrrahvaste eest jääb varjule, on määratud unustusse. Kergesti võib siis juhtuda, et tulevad teised, kes lahingust puudusid isegi ja võidu kirjutavad oma arvele.

Võidupühaga ühenduses tõusiski liigne kord arusaamatusi liitlase Lätiga Võnnu võidu pärja jaotamisel. Meie poolel jagatakse põhjendatult haavatud tundeid, kuna meie vägede teeneid on üle kantud võõras-tele. Kuid kas pole seda me ise kaasa aidanud sellega, et oma võitudest seni pole suutnud asjalikku ülevaadet anda?! Meil püsinud seda selgusetust on täiel määral ära kasutatud.

Selgub, et eestlane on hea sõdur, kuid küll mitte nii noble sõjaajaloolane.

Kas säärane olukord otseselt ei kohusta lahingsõdureid oma organisatsioones siin sekka lööma? Esialgu võiks läbi töötada kas või ainuüksi Võnnu-lahingud. Kuna need kestsid ainult kolm päeva, siis ülesseatud ülesanne ei tohiks raskena tunduda.

Et koostatud materjalid kasutamist leiavad, või Võnnu-lahingute ürikutena ilmnevad — seks võimalusi kindlasti leitakse. Neid siis loeks kogu rahvas, need aitaks siin sustada noorsoo fantaasiat — endohverdavad teod üldise suure võidu saavutamisel. Võnnu-võitu siis ei suudaks keegi meilt omastada. Ühe naaberriigi saadik, aasta tagasi, lehitsenud meie üht äsjailmunud poolametlikku albumit, milles muu seas on toodud dokumente Vabadussõja arhiivist Landesväär-sõja üle, lausunud:

„Oleks mul see olnud varem!..“

Anname Võnnu-lahingute õige hinnangu ka oma esindajaile — kuigi hilinenult. Ja Võidupüha puhul arusaamatused, ebatäpsused nii väljas kui ka sisemaal vähenevad, või haihtuvad üldse.

Selle kohustuse viime kaasa Võidupüha esimesilt pidustusilt!
J. P.

Märkmeid kesk- ja kutsekoolide kevadiste eripäevade riigikaitselisest õppusest.

Käesoleva aasta kevadiste riigikaitselise õppuse eripäevade korraldamiseks esmakordselt võttis aktiivselt osa kaitseväe vanem juhtkond. Kaitsevägede Ülemjuhataja korraldusel koolinoorsoo kevadise riigikaitselise õppuse eripäevade korraldusega seoses olev ettevalmistustöö, õppuste käigu juhtimine ja kontrollimine kohtadel oli pandud täies ulatuses kaitseringkondade ülemate (juhatuste) peale. Seni kevadisi õppusi valmistas vahenditult ette Kaitsevägede staabi VI osakond ja õppuse käigu juh-

timist ja kontrolli kohtadel teostati piirkonna juhtide kaudu. Kui vaadelda nii ühe kui teise mooduse hüvesid ja pahesid, siis selgub, et käesoleval aastal kasutamisele võetud koolinoorsoo kevadiste õppuste juhtimise ja kontrollimise moodus omab mitmeid hüvesid, mis igati soodustasid õppe-tegevust; selle mooduse juurde tuleks jääda ka edaspidi. Vanemate juhtide kaasatõmbamine koolinoorsoo õppustele mitte üksi ei parandanud õppuste teostamise materjalset külge, õpperuumide, õppeväljade ja

Sõjakooli aspirant
kapral Ferdinand Hausenberg †

Langenud riigikaitse töös
õnnetu juhtumi läbi
14. juunil 1934. aastal
Valdekis.

**Olgu noorele isamaakaitsejale kerge
kodumaa muld!**

õppeabinõude rikkalikuma kasutamisele andmise näol, vaid ka tõstis õppetöö sisulist väärtust abiõppejõudude ja õpilaskonna otstarbekohasema tööerakendamise tõttu, mille tagajärjel õppused olid produktiivsemad. Mõnedes kaitseringkondades oli õpilaspataljonide juhtideks määratud vanemad ohvitserid, kuna alalised riigikaitse õppuse instruktorid olid määratud neile abideks. Vanemate ohvitseride õpilaspataljonide ülemateks määramine näib väga otstarbekohane olevat, mis tagab õppuste edukamat teostamist õppetöö põhjalikuma korraldamise läbi. Seda moodust järgnevatel aastatel võiks laiendada kasutada.

Et kevadine koolinoorsoo riigikaitseoline õppus maksimaalseid tulemusi annaks, on tarvilik, et kevadise õppuse tegelikud juhid — kaitseringkondade ülemad — oleks koolinoorsoo riigikaitseoline õppusega tuttavad kogu ulatuses. Kaitseringkondade ülemate ülesanded tulevikus ei peaks mitte piirduma ainult kevadiste õppuste juhtimise ja kontrollimisega, vaid neil peaks olema võimalus jälgida ka riigikaitseoline õppuse teostamist talvisel perioodil oma piirkonna koolides. Riigikaitseoliste õppuste pideval jälgimisel algklassidest peale, kaitseringkondade ülemad saavad tervikulise pildi meie noorsoo eelteenistuslikust sõjalise ettevalmistuse tasemest ja koolinoorsoo kaitseväeteenistusse võtmisel teavad, milliste võimetega on õpilased ühe ehk teise ala ainesitiku omandamisel. Õpilaste põhjalik tundmine omab suurt tähtsust õppetöö edaspi-

disel korraldamisel väeosades ja lühendab väeosades korraldatavaid kordamiskursusi nädalate võrra ning annab võimaluse üksikutesse ainetesse süveneda palju laialtalt, mis juhtkonna ettevalmistamisel lühikese teenistusaja juures ei ole väikesel tähtsusega.

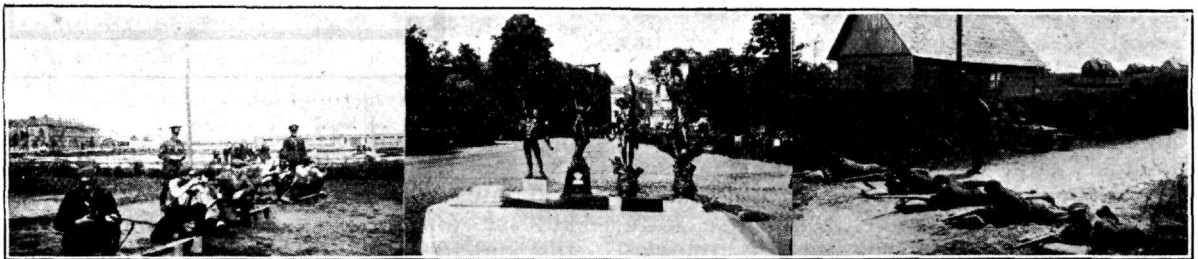
Õppetegevus koolides annab järjest tõhusamaid tulemusi, eriti just üksikmehe ja jao lahingutehnilise (taktikalise) väljaõppe alal. See on aga ala, mille tulemusi ei saa kindlates arvudes fikseerida ja paratamatult tuleb leppida üldmuljetega. Praktiliste alade väljaõppele käesoleval kevadel oli pööratud ka rohkem tähelepanu, sest palju teoreetilist materjali, mis vana õppekava järgi tuli läbi võtta kevadel, oli uues õppekavas üle kantud talveperioodile, kus töötatakse klassides ja võrdlemisi suurte õppegruppidega (kuni 25 õpilast õppegrupis). Praktilise iseloomuga õppused nõuavad väikesi õppegrupe, sest ainult väikesel õppegrupi juures on võimalik õpilasi intensiivselt tööle rakendada ja nende tegevust jälgida ning ettetulevaid vigu parandada. Väikesi õppegrupe on võimalik moodustada ainult kevadistel õppustel, kus kaitsevägi annab vajalisel arvul abiõppejõude. Edaspidi riigikaitseoliste õppuste korraldamisel koolides oleks vajalik vanemate klasside õpilasi kasutada abiõppejõuna talvisel praktilise iseloomuga tundidel (laskeasjandus, rivi jne.). 2—3 tunni puudumine mõne puht teoreetilise aine tunnist ei võiks õpilaste üldist edasijõudmist raskendada,

küll aga sellest oleks suur kasu riigikaitse õppuse instruktoril töötamisel I ja II kl. õpilastega suurte õppegruppide (üle 20 õpilase) juures.

Kui vaadelda õpilaste saavutisi nendel aladel, mille tulemusi on võimalik arvuliselt fikseerida, siis näeme, et ka siin järjest saavutatakse paremaid tulemusi. Käesoleval aastal laskevõistlustest võttis osa 750 õpilast. 750 õpilase keskmine silm 15-lasulise seeria juures, mis lasti kolmest asendist, ä 5 lasku, on 5,12. Koolide tasapind on võrdlemisi ühtlane ja kõigub 5-silmalise keskmise ümber. Parim tulemus koolil oli 7,9 ja nõrgem tulemus 3,2 silmaline keskmine. Käesoleval aastal korraldatud võistlus oli raskem kui eelmiste aastate

käesoleval a. oli 46,0 punkti ja halvem 22,0 punkti. Igal võistlejal võistluste tingimuste kohaselt tuli visata ä 6 kaigaskäsigranaati kolme 5×6 m lähimõõduga nelinurga pihhta, mis asusid viskejoonest 16, 23 ja 30 m kaugusel. Võistlustel oli 15% vanema ja keskmise kursuse õpilasi.

Käesoleval aastal esmakordselt korraldati ka võistlus käsigranaadi kaugusvisetes käsigranaadiga „Lemon“. Koolide keskmine saavutus kauguses on 48,16 m. Võistlustel oli väljas 15% vanema ja keskmise kursuse õpilasi. Parima meeskonna keskmine saavutus on 59,3 m, mis on üllatavalt hea; nõrgem saavutus oli 33,72 m. Üle 50 m keskmise saavutasid 22 kooli meeskonnad.

Vasakult paremale: 1) Tartu poegl. gümnaasium täitmas laskeharjutust põlvelt asendis. 2) Auhinnad Tallinna koolidele, taga õpilased ülesrivistatud paraadiks. 3) Viljandi Maakonna gümnaasium täitmas laskeharjutust kaitsevæe vintpüssidest.

võistlused, sest nüüd tuli lasta igast asendist ä 5 lasku, kuna eelmistel aastatel lasti püsti 2, põlvelt 3 ja lamades 5 lasku. Parim õpilane saavutas 121 silma (80,66%); eelmise aasta parim saavutus oli 82 silma (82%). Vähese võistluse vilumuse tõttu õpilased tavaliselt võistlustel lasevad palju halvemini kui harilikel õppelaskmistel ja treeningharjutustel. Neid tulemusi kaitsevæe noorte saavutistega võrreldes, tuleb mainida, et siin on tulemused peaaegu võrdsed. Oleks soovivat, et kevadiste eripäevade õppustel korraldatud laskevõistlustes tulevikus oleks ühtlasi ka noortele klasikatseteks, kusjuures teatava klassi tingimuste täitjad omandaksid klassilaskuri tunnistuse ja õiguse vastava klassi märgi kandmiseks. See ergutaks õpilasi intensiivsemale lasketreeningule.

Käsigranaatide viskevõistluse keskmine saavutus täpsusviskamises on järjekindlalt tõusnud: 1931. a. oli keskmine saavutus 28,98 punkti, käesoleval aastal aga 33,08 punkti 52 võimalikust. Parim saavutus

Peale ülalnimetatud alade võisteldi veel orienteerumises ja teatejooksus. Orienteerumise jooksu tagajärgi üle riigi ei ole võimalik võrrelda, sest igas õppekeskuses olid isesugused tingimused võistlusteks. 4×100 m teatejooksus parim aeg oli 47,4 sek.; möödunud aastal parim saavutus oli 45,0 sek., seega siin väike tagasimine.

Õpilased suhtusid kevadiste eripäevade õppetööle heatahtlikult ja olid suure innuga töö juures; eriti seda peab alla kriipsutama nooremate klasside õpilaste kohta. Õppustesse suhtumist iseloomustavad õppustel puudumiste kohta kogutud andmed. Käesoleval aastal puudus õppustelt keskmiselt 5,8% õpilasi. Puudumise % on järjekindlalt kevadistel õppustel vähenenud. 1929. a. oli keskmine puudumine 9,5%. Huvitav on siin märkida, et mõnede koolide õpilaskond on mitu aastat järgimööda annud puudujaid üle 20%, mis näib ebaloomulikult suur olevat ja tuleb kindlasti panna koolis valitseva üldise korra ja nende koolide õpilaste puudulikult väljaarendada

Paraadmarss.

tud kohusetunde arvele. Puudujate arvu poolest on esikohal suuremate linnade koolid, eesotsas Tallinnaga, kuna maal asuvas keskkoolides õppustelt puudumine on minimaalne. Käesoleva aasta riigikaitsest õppusest puudujaid oli isegi vähem

kui harilikku koolitöö ajal. Puudumiste peamiseks põhjuseks on haigus, sellele järgneb puudumine „kodustel põhjustel“ ja järeleksamite sooritamise ettekäändel. Paljud õpilased puuduvad ka jalatsite viletsa seisukorra tõttu.

M. H.

Noorsoo ettevalmistamine riigikaitseks välismail. *)

Ungari.

Ungaris noorsoo ettevalmistamine riigikaitseks sai seadusliku aluse 31. detsembril 1921. aastal väljaantud kehalise kasvatusseadusega. Seaduse elluviimine ning seaduses ettenähtud tegevuste organiseerimine ja juhtimine on pandud kultuur- ja haridusministri peale. Seejuures mainitud minister on kohustatud töötama koos teiste asjast puudutatud ja huvitatud ministritega.

Seaduse alusel kehalise kasvatusse eesmärgiks on parandada Ungari rahva tervislikku seisukorda ja suurendada tema aktiivset tööjõudu. Selle küsimuse läbiviimiseks teostatakse kõigis koolides mõlemast soost kasvandikele süstemaatilist sunduslikku kehalist kasvatust, ülikoolides aga soodustatakse kehalise kasvatusse teostamist, kuna väljaspool kooli olevaile, koolidest lahkunud mees-

kodanikele, on kehalise kasvatusse teostamine sunduslik kuni nende 21. eluaastani. Riik kohustub andma igati abi kõigile organisatsioonidele, kes tõsiselt rahvuslikus vaimus tegelevad kehalise kasvatusse arendamisega.

Linnadele ja kogukondadele on tehtud kohuseks luua vastavaid mängu- ja harjutusplatse ja neid korras hoida. Samuti anda tarvitada vastavaid maa-alasid, kas enda või teiste poolt ujulate, ujumiskoolide jne. loomiseks. Ei peaks kogukonna valdamisel olevatest maa-aladest vastavaid leiduma, võib kogukond neid suurendada või soetada isegi võõrandamise teel vastava seaduse alusel.

Tööliste ja ametnike kehalist kasvatust peavad sama seaduse põhjal organiseerima ka kõik kaubanduslikud, tööstuslikud, põllumajanduslikud jne. ettevõtted, kus on ametis 1000 või rohkem töölisi. Kellel tööjõudu on vähem, peavad kas liituma suurematega või jälle ühinema mitu koos üheks suureks organisatsiooniks.

*) Vt. „Sõdur“ nr. nr. 21-22, 23, 24-26 s. a.

Kultuur- ja haridusministril on kohustus kehalise kasvatusedendamiseks oma eelarvesse võtta erisummasid „Kehalise kasvatus“ litera all. Sissetulekud sinna saadakse totalisaatoritelt seaduse alusel võetavatest maksudest ja mitmesugustest erisummadest. Neid summasid jaotab minister koolidele ja teistele allpoolnimetatud kehalise kasvatusorganisatsioonidele vastavalt tarvidusele.

Kohtadel tuleb kultuur- ja haridusministri poolt arstidest, kooliõpetajatest ja sportlastest luua erilisi maanõukogusid, kes kehakasvatustlikes küsimustes peavad avaldama oma autoriteetset arvamist ja tegema ettepanekuid. Need nõukogud toimivad kohapeal ka järelevalve ja täidesaatvate organitena.

Eelnimetatud seaduse põhjal andis kultuur- ja haridusminister 1924. a. välja määruse noorsoo kehalise kasvatusedendamise kohta, mille alusel noorsoo kehaline kasvatus 12.—21. eluaastani on sunduslik ja ta teostatakse koolides süstemaatiliselt, vastava administratsiooni korraldusel, kuna väljaspool kooli või koolist lahkunud noorsoo kehalist kasvatusedendamist korraldavad:

1. kohapealsed kehalise kasvatusedendamise maanõukogud;
2. kogukondlikud kehalise kasvatusedendamise komisjonid;
3. kehalise kasvatusedendamise inspektorid ja juhid;
4. noorsoo inspektorid;
5. niinimetatud „Levente“ ühingud.

Koolides ja internaatides teostub kehaline kasvatus vastavate õppekavade järgi. Seejuures kooli administratsiooni kohuseks on hoolitseda harjutuskohtade ja harjutusvahendite eest. Sunduslik ei ole kehaline kasvatus koolides vaid suvevaheaegadel, kuid seda tuleb soodustada ka siis vahendite ja platside kättesaadavaks tegemise ja tööleõhutamise näol. Ka täiskasvanute spordiseltsides on õpilastel luba olla liige, kuid ainult järelevalveasutiste loal.

Väljaspool kooli korraldavad meesnoorsoo kehalist kasvatusedendamist ülaltoodud korraldajad järgmiselt (naisnoorsoole väljaspool kooli kehalise kasvatusedendamise teostamine pole sunduslik):

Kehalise kasvatusedendamise maanõukogud korraldavad kehalist kasvatusedendamist üldiselt eeltoodud seaduses ettenähtud alusel. Linna ja kogukondlikud kehalise kasvatusedendamise komisjonid kontrollivad kehalise kasvatusedendamise seisukorda kogukonna või linna piirides, soodustavad uute seltside tekkimist,

korraldavad inspektorite kursusi, hoolitsevad harjutuspaikade muretsemise eest ja kontrollivad kehalise kasvatusedendamise läbiviimist. Need komisjonid moodustatakse maakondades (komitaatides), pealinna linnaõigustega linnaosades, igas suuremas linnas ja suuremates kogukondades.

Kehalise kasvatusedendamise inspektorid, kes on kogukondliku kehalise kasvatusedendamise referendid, organiseerivad väljaspool kooli seisva noorsoo kehalist kasvatusedendamist, hoolitsevad kehalise kasvatusedendamise alla kuuluvate noormeeste nimekirjade pidamise eest kogukondades ja linnades, hoolitsevad „Levente“ ühingute organiseerimise ja täiendamise eest ja kontrollivad, et keegi kehalisest kasvatusedest kõrvale ei hoiaks, käsutavad kehalise kasvatusedendamise juhte ja juhivad noorsoo inspektorite tööd.

Kehalise kasvatusedendamise juhid korraldavad noorsoo kehalist kasvatusedendamist vahetult „Levente“ ühingutes ja on ühtlasi abiks kehalise kasvatusedendamise inspektoritele. Nende töömeetod peab olema peamiselt praktiline.

Noorsoo inspektorid võtavad vastu väljaspool kooli asuvaid ja kooli lõpetanud noormehi „Levente“ ühingutesse, juhivad seal nende kehalist kasvatusedendamist kehalise kasvatusedendamise inspektori ja kehalise kasvatusedendamise juhi näpunäidete kohaselt.

„Levente“ ühingud. Väljaspool kooli seisva ja kooli lõpetanud meesnoorsoo kehalist kasvatusedendamist antud määruse järgi korraldavad ja teostavad kultuur- ja haridusministri poolt kinnitatud põhikirja alusel erilised „Levente“ ühingud. „Levente“ ühinguid ühes ja samas paigas (maakonnas, linnas) võib olla mitu, on aga soovitatav spordiplatside kasutamise mõttes, et neid väga palju ei oleks.

Ettevõtetes, kus on vähemalt 100 sundusliku kehalise kasvatusedendamise alla kuuluvat noormeest, võivad need ettevõtted ise kohapeal moodustada „Levente“ ühingu, milline allub ka kõigile neile määrustele, mis on maksavad sundkorras moodustatud ühingute kohta.

„Levente“ ühing on kombineeritud nimetus, mille all tuleb mõista laialdast üleriiklikku organisatsiooni, kus tegelikult 1921. a. antud seaduse alusel korraldatakse meesnoorsoo sunduslikku kehalist kasvatusedendamist väljaspool kooli. Selle all tuleb mõista peamiselt meesnoorsugu, kes koolidest on enne 21. eluaastat lahkunud. Nagu öeldud, on „Levente“ ühingud laiali üle terve riigi. Keskasutise alajaotused on maakondades ja linnades, seejuures suuremates linnades linnaosade järgi. Iga maakond ja linn või

linnaosa korraldab „Levente“ tööd oma rajoonis ja on seal vastutav. Organisatsioon maakondades või linnas on selline, et igal maakonnal või linnal on oma noorsoo kehalise kasvatuse juht, peasjalikult endine vanemohvitser. Sellele alluvad omakorda järäsite (kreiside) või linnajagude juhid jne., kuni kehalise kasvatuse rakukeste juhtideni külades või elamute gruppides.

Oma sisu poolest, vastavalt õpilaste vanadusele, jaguneb see sunduslikult meesnoorsoole antav kehaline kasvatus kolme järäku: 1. järäkus on poisid 12—16 eluaastani, 2. järäkus — poisid 16—19 eluaastani ja 3. järäkus — noormehed 19—21 eluaastani (kuni sundteenistusse astumiseni honvèdi).

Iga õpilane peab sunduslikult 8 kuu jooksul aastas võtma osa määratud kohas vähemalt 2 tundi nädalas kehalise kasvatuse ettevalmistamisest. Tihtipeale aga vastavalt instruktorile, selle ettevalmistusele ja asjasse suhtumisele harjutused ületavad 2 tundi nädalas. Õppusi „Leventes“ teostatakse peamiselt laupäeviti ja pühapäeviti.

Juhtideks „Leventes“ on peamiselt pensionil olèvad ohvitserid, kuid vähemates keskustes ja organisatsiooni vähemates koondistes leidub juhtide kohtadel ka kooliõpetajaid. Igal pool on aga püüdeks nii juhtivatele kui ka instruktori kohtadele saada reservis olevaid ohvitseri või allohvitseri. Kuigi ungarlased ise arusaadavatel põhjustel eitavad tegevas teenistuses seisvate ohvitseride osavõttu „Levente“ tööst, on tegelik olukord sel alal siiski teine. On loodud mingisugune tegevas teenistuses olevate ohvitseride reserv, kust siis kasutatakse ohvitseri mitmesugusteks ülesanneteks, tõenäoliselt ka „Levente“ töö organiseerimiseks ja juhtimiseks. „Levente“ organisatsiooni esimestel aastatel, kui riigi majanduslik seisukord oli parem, korraldati ka erilisi ettevalmistavaid kursusi „Levente“ nooremate ja keskmiste juhtide ning instruktorite ettevalmistamiseks.

Nagu juba eespool tähendatud, alluvad „Levente“ organisatsioonid haridusministeeriumile, kuna summad „Levente“ ülevalpidamiseks laekuvad osalt totalisaatorite tuludest, mitmesugustest haridusministri käsutuses olevatest summadest ja nende ülejääkidest. Osalt annab ka haridusministeerium oma ülejääke „Levente“ toetuseks. Võetakse abiks ka korjandustest ja annetustest saadud summad. Peale selle peavad riigi ja kogukonna koolid andma maksuta kasutada „Leventele“ oma võimlemis-

saale, spordiplatse jne. Üldiselt aga peab kogu „Levente“ ülevalpidamise kohapealseid kulusid kaetama vastavate kohapealsete võimude korralduste kohaselt läbiviidavast elanikkude teatavast maksustamisest. Toetust keskkohast antakse ainult vaesematele maakondadele.

Ungarlaste eneste seletuse järele „Levente“ näeb oma ülesannet meesnoorsoo kehalises ja vaimlises kasvatuses, kusjuures „Levente“ organisatsioonide kaudu püütakse peale füüsilise kasvatuse arendada ja kasvatada noorsugu ka riiklikus ja poliitiliselt kindlas vaimus, vältides neid mõjutusi, mis on kahjulikud Ungari riiklikule ideele ja valitsevale poliitilisele aatele. Puhtsõjaline õppus olevat ainult välise korra ja distsipliini alalhoidmiseks. Sealjuures kriipsutavad aga ungarlased ise alla, et Trianoni kammitad ei lubavat „Leventel“ teha seda, mida riigil õieti tarvis oleks ja mida organisatsiooni juhid õieti näha sooviksid.

Lähemalt uurides aga „Levente“ institutsioonides tehtavat tööd, selgub hoopis vastupidine pilt, ja nimelt, et sõjaväeline drill ja sõjaväelise distsipliini süvendamine on silmatorkavalt esikohal. „Leventes“ püütakse läbi viia kindlat distsipliini, täpset käsitäitmist ja sõjaväelist esinemist ning välimust.

Suurt rõhku pannakse laskeharjutustele. Laskeharjutusteks on „Leventes“ relvadena kasutada väiksekaliibrilisi püsse, kuna kehalise kasvatuse harjutusteks tarvitatakse puupüsse, mis tehtud honvèdi püssi täpse mudeli järele.

„Levente“ omab kõige muu kõrval terve rea mitmesuguseid internaate, nagu „Leventeheim“, vaeste poiste kasvatusmaja jne.

„Leventeheim“ ehk „Levente“ varjupaik on määratud peamiselt noormeestele vaesematest rahvakihtidest. Sellises varjupaigas saab „Levente“ kasvandik (siin tuleb veel kord toonitada, et kõik noormehed ja poisid on sunduslikult „Levente“ kasvandikud) minimaalse tasu eest korrapärase elukorterit. Magamistoad „heimis“ on sisse seatud 15—20 poisile, peale selle on seal lugemistubasid ja võimalus omale köögis toitu valmistada. Sellistes „Leventeheimides“ on maksev täielik sõjaväeline kord. Sama kasarmu sisekord, samad käsklused ja sama suurepärase rividrill, mis maksab honvèdis, on maksev ka seal. „Heimi“ juures on tavaliselt laskerada, kus teostatakse laskeharjutusi. Laskearjad oma väljehituselt on täiesti mood-

sad ja annavad võimaluse laskeosavuse igakülgselt arendamiseks. Kõigil õppustel maksab sõjaväeline kord.

See sõjaväeline kord avaldub juba „Levente“ 1. astme (12—16 aasta vanused poisid) töö juures. Seisak, pöörded, esinemised, ümberrivistused, koondamised jne. ei jäta midagi enam soovida. Siinkohal tuleb pidada meeles, et mis selles eas inimesele sisse drillitakse, jääb temale külge eluks ajaks.

Erilised internaadid on korraldatud tööta noortele, kes kodu eest maksta ei jõua. „Levente“ eas korralikkude eluviisidega noortöötu võetakse vastu, riietatakse tarbekorral vormi, aidatakse tal üle elada kriisiaega töö leidmise ja abistatakse teda ka töö leidmisel. Noorte töötute seas on suur tung sattuda sellisesse variuunika. sest „Levente“ soovitus võetakse tööandjate poolt vastu väga tõsiselt ja heatahtlikult.

„Levente“ kasvandikud on enamasti vormiriietuses. Pääaegu kõik kasvandikud kannavad aega vormimütsi, kusjuures nad seda mütsi ei kannu mitte üksi õppuste ajal, vaid igalpool võib neid selles mütsis näha.

Peale noorsoo sundusliku kehalise kasvatuseteotseb kehalise kasvatusega veel seltskond vabatahtlikul alusel spordi- ja teiste organisatsioonide kaudu. Riik toetab ka neid organisatsioone, kui nad seda väärivad. Toetus sünnib kohapealsete kehalise kasvatusete nõukogude ettepanekul vastavatest fondidest. Toetuse alla kuulub raha, maa-alad, sportimisvahendid, raamatud, välisläkitused. Neid organisatsioone kontrollib haridusminister maanõukogude kaudu. Kogukonnad neavad edendama ja soodustama rahva kehalist kasvatust vastavate spordi- ja mänguplatside loomisega ja ujulate, ujumiskoolide jne. asutamise või toetamisega. Sellekohase kohustuse määrab kindlaks haridusminister.

Ka eelmainitud ettevõtted, kus 1000 või rohkem teenijat, peavad peale noorsoo hoolitsema veel teiste teenijate kehalise kasvatusete eest. Nad on kohustatud andma vastavaid ruume spordiks ja need korras pidama. Ettevõtete spordiorganisatsioonid alluvad kehalise kasvatusete inspektori või tema abi järelevalvele.

Vanemaid ja tööandjaid, kes takistavad lapsi või alluvaid teenijaid teostama kehalisi harjutusi või ei hoolitse nende kehalise kasvatusete eest, samuti oma ülalpidamist ise teenivaid alaealisi (kuni 21. eluaastani), kes põhjendamatult ei täida kehalise kasvatusete kohustusi, ja tööandjaid (käitistes 1000 ja

rohkem teenijaga), kes oma kohustusi ei täida vastava järelevalveorgani üleskutse peale vaatamata, trahvitakse rahatrahviga 300—1000 kroonini. Seda rahatrahvi muuseas vangistuseks ei saa ümber määrata.

Üldiselt tuleb tähendada, et Ungari noorte sõjalise ettevalmistamise alal vajab peamist tähelepanu „Levente“. „Levente“ drillilib välja üksikmehe rividrilli alal ja annab talle kõik tarvilikud algteadmised ja teatavad oskused laskeasjanduse alal. Paremat tööd noorte riigikaitseks ettevalmistamise alal, enne kaitseväeteenistusse astumist, kui tehakse seda Ungaris, on raske soovida. Noored ilmuvad tegelikku teenistusse päris rahuldava üksikmehe rividrilliga ja välidistsipliiniga.

Itaalia.

Aastakümne jooksul, mille kestel fašism Itaalias võimul püsinud, on seal välja kujunenud noorsoo sõjalise ettevalmistamise alal õige otstarbekohane ja viimistletud korraldus, mis teistele riikidele mõneski suhtes eeskujuks võiks olla.

Pärast Mussolini võimulepääsu kujunesid senised fašistliku liikumise, tol ajal veel revolutsioonilisel pinnal võrsunud võitlusorganisatsioonid, uue riigikorra seaduslikeks kaitsejõududeks. Alul nad ühtlasi moodustasid vastukaalu sõjaväele, kes ei võtnud osa revolutsioonist. Ajajooksul duce kujundas ümber oma mustasärkide formatsiooni miilitsarühmitusteks, mis koos maa-, mere- ja õhuväega moodustasid riigi relvastatud kaitsejõu. Fašismi ühtesulamisega riigivõimuga muutusid ka miilitsa ülesanded. Muidugi jäi ta fašistliku erakonna kaitsejõuks ja eestvõitlejaks. Tema otstarbeks ei olnud aga asendada aktiivväge moodustavat relvastatud jõudu, vaid ta võttis endale rea muid laialisi sõjalise eesmärgiga eriülesandeid. Muu hulgas tal tuli asuda mõõduandva osa etendamisele Itaalia noorsoo kehalise arendamise ja moraalse kasvatusete alal. Allpool võtame vaatluse alla fašistlike organisatsioonide tegevuse noorsoo ühinguis, noorte võitlusliidus, noorsoo eelteenistusliku sõjalise väljaõppe alal ja ülikoolimiilitsas.

Esmakordselt Itaalia poisike puutub kokku fašismiga 8-aastaselt niinimetatud Ballila (Opera Nazionale della Ballila) kaudu. See on nimeliselt vabatahtlik organisatsioon, mis allub haridusministertiumile. Oma nime ta on saanud

Itaalia poisilt Giambatista Perasso'lt, hüüd-nimega Ballila, kes kiviviskega rahvalt vihatud austria garnisoni väesalga pihta algatas 1746. a. Genuas uulitsarahutusi ja sellele järgnenud mässuliikumist.

Ballila ülesandeks on esimeses järjekorras noorsoo kehaline arendamine ja tema kasvatamine fašistlikus vaimus, selle järele hoolekanne noorsoo eest kõige laiemas ulatuses. Ballila juhib võimlemisõppust kõigis alg- ja keskkoolides, samuti kõiki muid sportlikke harjutusi. Poisike kannab uhkusega oma vormiriietust: musta särki, kaelasidet ja tutiga mütsi. Vorm annab temale tubli välimuse ja kohustab, tema tõttu poiss on osa fašistlikust riigist.

Ballilal on olemas oma spordiväljad, võimlad, ühinguhooned ja raamatukogud. Korraldatakse väljasõite, laagriharjutusi, isegi meresõite ja puriretki. Organiseeritakse asulais ettekandeid, kontserte ja mitmesuguseid kursusi, näiteks sanitaaralal, korraldatakse maksuta kinoetendusi jne. Seetõttu lapsed ise kipuvad Ballilasse. Kuid ka vanemad on nende sisseastumisest huvitatud, sest Ballilasse kuuluvad omavad eesõigusi või on isegi ainuõiguslikud stipendiumide saamisel ja riikliku võistlusvaliku juhtudel. Lastele antakse maksuta arstiabi ja prii ülevalpidamist koolipuhkuse ajal, vaesemaid neist varustatakse ballilavormiriietega.

Ballila toetamiseks rahaliselt kulub iga aasta kogukas summa siseministeeriumi eelarvest. Sellele lisanduvad sissemaksud toetajailt liikmeilt, annetused ja seadusega kindlaksmääratud toetused fašistlikelt ametiühingult.

Ballila juhtideks ja õpetajateks on sobivad isikud fašistlikust erakonnast, sageli ka miilitsaväe ohvitserid ja sõjaväe endised allohvitserid. Ka palju vaimulikke, eriti endisi sõjaväepreestrid, seisab liikumise teenistuses. On märgata püüet anda üle asjaajamine vähehaaval noorte eneste kätte. Spordiõpetajaid ja kasvatajaid Ballila jaoks, nn. ballilaohvitserid, valmistatakse ette Roomas fašistlikus kehalise ja noorsoo kasvatuse akadeemias, kus põhikursus kestab 2 aastat ja täienduskursus 9 kuud. Neid ei tule aga pidada ohvitserideks igakülgse sõjalise ettevalmistusega, vaid neid loetakse miilitsaväe ohvitserideks ainult niikaua, kuni nad on tegevad noorsooliikumises.

14-aastaselt astub poiss Ballilast „eelvärke“ („Avanguardia“). Siin algab süstemaatiline eelteenistuslik ettevalmistus.

Muu hulgas harjutatakse siin laskma karabiinist ja kasutama kergekuulipildujat, millega vähehaaval varustatakse kõik ühingud. Üksikmehe väljaõpet täiendatakse tegevusharjutustega maastikul kompani ja mõnikord isegi pataljoni koosseisus. Siin „eelväelased“ õpivad ühiselt teotsema üksuse koosseisus, kuigi sellejuures võib kõnelda müidugi ainult algmõistetest. Peale selle siin toimub midagi jao-, rühma- ja kompani-juhi ettevalmistuse taolist. Nii viisi võidakse varakult avastada juhiomadusi ja neid arendada. Üldsõjalise ettevalmistamise kõrval harrastatakse, peamiselt õhtukursustel, ka eriväljaõpet raadioside, telefoniasjanduse ja muudel, peamiselt tehnilistel, aladel. „Eelväelasi“ kasutatakse ka õhukaitsemiilitse teenistuses vaatelejatena, arvutajatena ja isegi sihturitena.

Eriliselt valitute grupi moodustavad „musketäärid“, rikaste perekondade pojad, kelle vanemad eriti kõrget toetusmaksu maksavad. Vastutasuna antakse poegadele eesõiguse näol võimalusi enda arendamiseks juhtidena.

Iga aasta koondatakse umbes 25.000 valitud „eelväelast“ neljaks nädalaks Rooma läheduses korraldatud telklaagrisse. Osavõtt „Juhi laagrist“ on kõikide noorte ihaldatud unistuseks. Siin antakse neile võimas mulje Rooma suuruselt ja ajaloost ning fašistliku riigi vägevusest. Siin õpivad kogu riigist kokku tulnud meeskonnad üksteist tundma ja üksteisest aru saama. Mis aga kõige tähtsam, siin näevad nad jumaldatud juhti, Duce't, kes laagriaja lõpetamiseremooniast harilikult isiklikult osa võtab.

Ballilal ja „eelväel“ on oma iseseisvad, omapärased traditsioonid. Iga ühing kannab mustale vormisärgile kinnitatud paelal mingisuguse fašistliku märtri nime. Üsikutel koondiste vahel käib saavutiste alal terve võistlus.

Iga aasta oktoobrikuus saab „eelväest“ kõige rohkem silmapaistnud koondis erilise austuse osaliseks. Tema juhile annetatakse mälestusraha, kuna alluvaile „eelväelastele“ antakse õigus kanda oma vormisärgil erilist märki. Sääraseid teenetemärke antakse ka eriliste teenete eest abistamisaktsioonidel, näiteks tulekahjude, uputuste või maavärisemiste puhul.

Teenistus „eelväes“ annab veel ühe erilise soodustuse: kaheaastane edukas osavõtt õppeharjutustest võetakse hiljem arvesse

sundusliku eelteenistusliku ettevalmistuse sooritamisel.

Peale tutvumist Ballila'ga ja „eelväega“ nende praeguses seisukorras peab tunnistama, et nende kaudu fašistlik riik teeb eeskujulikku kasvatustööd oma noorsoo keskel. Seejuures kasutatakse heade tulemustega abivahenditena vormiriidetust, sõjaväeliste hoiakut ja väliste kommete kultiveerimist. Otsustav kasvatuslik mõju on autunde arendamisel. Karistusteks on noomitus ja ajutine eemaldamine organisatsioonist, raskematel juhtudel ka lõplik väljaheitmine ja degradeerimine, mis teostatakse kogu üksuse juuresolekul. Viimasel karistusel on karistatu suhtes tulevikus muidugi kaugeleulatuv järelmõju.

Ühingu ei ole märgata täiskasvanute järeleaimamist, vaid valitseb nooruslik lõbus meeleolu ja terve sportlik vaim. Paraadidel poisid esinevad enamasti jooksusammul ja jätvavad noorusliku värskuse mulje.

„Eelväest“ astub võrsuv fašist 18-aastaselt „noorsoo võitlusliitu“ (Fasci giovanili di combattimento), mis loodi 1930. a. See organisatsioon on eeskätt poliitiliseks kooliks ja ettevalmistusastmeks sisseastujaile fašistlikku miilitsasse ja erakonda. Miilitsa ja erakonna tegevliikmena aga võidakse kasutada sellist liikme kandidaati alles pärast seda, kui ta juba on täitnud oma väeteenistusekohustuse alalisvääs. Niiviisi toimub fašistliku erakonna täiendamise tulevikus ainult teenistuskõlbliku ja sõjaliselt väljaõpetatud inimmaterjaliga.

Peale ülalnimetatut antakse alates 1931. a. 19—20-aastastele noormeestele seaduse põhjal sunduslikku eelteenistuslikku ettevalmistust, mis ka üldiselt on läbi viidud ja mille eesmärgiks on õpetada välja eeskätt see osa noorsoost, mis ei ole läbi käinud noorsoo ühinguist. Korralduse seadusandlik maksmapanek teostub pärast seda, kui enne 1931. a. vabatahtlikul alusel toimunud väljaõppe tulemused osutusid noorte sissekutsumisel üllatavalt headeks.

Väljaõpetamist teostavad sõjavõimude järelevalve all miilitsaväe ohvitserid ja instruktorid, keda selleks ette valmistatakse erilistel kursustel.

Osavõtust on vabastatud sõjaväeteenistuseks täiesti kõlbmatud, välismaail elutsevad itaallased ja üksikud isikud kõrvalistes maakohtades, kes elutsevad liiga kaugel õppetöö kohtadest. (10 km.)

Õppekava on töö ühtlustamise otstarbel üksikasjalikult kindlaks määratud selleks eriti väljaantud ametlikus käsiraamatus. Ta sisaldab kehalisi harjutusi, teoreetilist väljaõpet ja jalaväe üksikõppust.

Kehalised harjutused on samasugused kui sõjaväes. Teoreetilise väljaõppe all käsitletakse üldsõjaväelisi teemasid ja tähtsamaid teadmisi jalaväe väljateenistuse alalt. Praktiline jalaväelase väljaõpe piirdub peamiselt riviliste võtete omandamisega. Laskmist harjutatakse ainult seal, kus kohalikud olud seda võimaldavad. Rööbiti eelmisega korraldatakse järjekindlalt rännakuharjutusi, muuseas ka öösi, vahetevahel ka vähemaid tegevusharjutusi maastikul.

Õppeaasta algab 1. oktoobril, õppetöö kestus on esimesel kursusel 6, teisel 4 kuud. Kasutatakse peamiselt püha- ja puhkepäevi, iga õppus kestab vähemalt kolm tundi järgemööda. Teine õppekursus lõpeb, kui vähegi võimalik, laagriharjutustega. Kummagi õppeaasta lõpu on katse, mis sooritatakse kahest alalisvää ja ühest miilitsaväe ohvitserist koosneva komisjoni ees. Lõputunnistuse omanisest tingitud senised soodustused, sundteenistuse lühendamise 15-ne kuuni ja eesõigus ülendamiseks aastmes, langesid ära ühenduses ettevalmistuse sundusliku maksmapanekuga.

Eriteadlaste ja nooremate juhtide väljaõpe siin üldiselt ei toimu. Erilised kursused korraldatakse ainult neile noormeestele, kes tahavad astuda teenima lennukväkke või on valinud oma erialaks teenistuse raadioside osades või merevääs.

„Eelteenistuslik lendurikursus“ noortele korraldati esmakordselt 1933. a. kevadel. Osavõtjate arv piirdub praegu ligikaudu 300 inimesega. Vastuvõtuks nõutavad tingimused on vanus 17—19 aastani ja üldharidus umbkaudu meie keskkooli III klassi ulatuses. Erandina lubatakse vastu võtta kuni 24 a. vanuseni neid fašistlike noorsooorganisatsioonide liikmeid, kes on saanud sundteenistusse astumisel ajapikendust hariduse lõpetamise otstarbel. Õppekursuse edukalt lõpetanutele antakse vastav tunnistus, mille omanikke eelistatakse vastuvõtmisel aktiivvää lenduriõpilasteks, samuti võidakse neid kasutada tagavaravää allohvitseridena õhujõudude teenistuses.

Õhtukursustel raadioalal valmistatakse ette teenistuseks sideosades. Lõpukatse sooritamisega osavõt-

jad omandavad õiguse valida väeosa, kuhu nad soovivad teenistusse astuda.

Üliõpilased, kellel õppetöö tõttu sundaeg alles teenimata, on kohus-
latud sisse astuma **ülikooli-miilitsasse** (Gruppi Universitari fascisti).

Siin kuulub esimese aasta õppekavasse kogu eelteenistusliku ettevalmistamise õppekursus ja peale selle veel jao juhtimine. Teise aasta õppetöö eesmärgiks on ettevalmistus rühma juhtimiseks ja noorte õpetamiseks. Vastavad õppused ülikoolides toimuvad üldiselt talvel. Suvekuudel antakse soovijaile sõjaväe reservohvitseride koolide juures eriettevalmistus selle väe-
liigi alal, kuhu nad soovivad kuuluda.

Osavõtjate sõjalist haridust täiendatakse talve jooksul loengutega sõjateaduse mitmesugustelt aladelt. Lektoriteks on aktiiv-
väe ohvitserid, osalt aga ka akadeemilised õppejõud. Käsitlemisele kuuluvad eeskätt sõja-ajalugu ja riigikaitsekorralduse üldised küsimused, teistest aladest käsiteldakse

muu hulgas ballistikat, relvakonstruktioo-
nilisi küsimusi, gaasi- ja õhusõjaprobleeme. Arstiteadlastele peetakse eriloenguid sõja-
väe kirurgia alalt. Loengute eesmärgiks on
niihästi puhtteaduslik õpetamine kui ka
üliõpilaste otsene ettevalmistamine teenis-
tuseks sõjaväes, osalt ka võimalikuks tege-
vuseks relvatööstuse või muudel kutse-
aladel.

Kuivõrra reservohvitseride ettevalmista-
mine ülikoolimiilitsas suudab õigustada te-
male pandud lootusi, selle üle otsustamine
on praegu alles varajane.

Kokkuvõttes peab tähendama, et kuigi
eelteenistusliku väljaõppe korraldus fašist-
likus Itaalias veel ei ole omandanud lõpu-
kuju, siiski küsimuse sealset lahendust
võib hinnata eeskujulikuks nii sõ-
javäelisest kui kasvatuslikust vaa-
tepunktist. Tegelikud tulemused ja sel-
lest koolist läbikäinud noorsoo terve vaim-
räägivad selgesti ülaltoodud väite kasuks.

(Järgneb.)

Mõnda koersidest.

„Side eeskirja II osa.“ (§§ 62—65, 225, 238 ja 254) annab sidekoerte kasutamiseks põhimõtteid ja juhiseid mitmesugustes lahingu-
olukordades, kuid eeskirja piiratud tekst ei suuda anda selget ettekujutust sidekoerte ots-
tarbekast kasutamisest neile juhtidele, kelle pole otseselt kokkupuuteid nende väljaõppega. Pealegi eeskirja sidekoertesse puutuva osa koostamisel on kasutatud võõrriikide selleko-
haste eeskirjade andmeid, mistõttu seal toodud andmed ja normid ei sobi meie oludes. Et meie väeosa-
de mõned sidekomandod on varustatud sidekoertega, siis juhid, kelle käsutusse nad määratakse lahinguolukorras (ka manöövril) peavad olema täies teadmises nende võimeis ja taktikalises kasutamises. Kuna sidekoertega sidepidamine sünnib tavaliselt tegevtele piir-
konnas, siis eriti teadlikud peavad olema nende kasutamise alal jalaväe keskmised ja nooremad juhid. Senised kogemused aga näitavad, et arvukam osa meie kaitseväge kaadrist ei evi vajalikke teadmisi sidekoerte väärtuslikuks kasutamiseks. Sidevahend evib siis väärtuse, kui osatakse teda kasutada õigel ajal ja kohal!

Käesolev artikkel tahab anda mõningaid elulisi näpunäiteid sidekoerte võimeist ja kasutamise kohta meie oludes, kusjuures toodud andmed ja normid on võetud meil saadud tegelik-
kest keskmistest tulemustest.

1. Sideloomise põhimõtteid.

Koeraga sidepidamise alusteks on: tema vaistlik jälgimis-, orienteerumis-
võime ja liituvus kasvatajale (pe-
remehe tagahoidmine). Mainitud vaistlike omadusi kasvatamise ja õpetamisega vastavas

suunas arendades võime koeraga saata kirjalikke teateid ühest maastikul asetsevast punktist teise.

Koeraga loodav side oma ulatuselt võib olla ühe- või kahepoolne. (Teatavasti ühepoolne side on sarnane — kui sidevahend võimaldab teadet saata ühest punktist teise, kuid vastata sama sidevahendiga pole võimalik. Kahepoolne side — kui sidevahend võimaldab teadete vahetamise kahe punkti vahel edasi-tagasi.)

Ühepoolne side. Ühepoolse side loomiseks on tarvilik, et koeral oleks üks kasvataja, kelle „käske“ täidab ja keda taga hoiab meeldi. Nimetatud side aluseks on vaistlik kasvataja otsimise tung. Ühepoolse side loomiseks on kaks meetodit:

a) orienteerimismeetod — kasvataja jääb kohale ja koer viiakse võõra mehe poolt temast tarvilikule kaugusele, kust lahti lastes otsib kasvataja üles;

b) jälgimismeetod — koer jäetakse kohale ja kasvataja eemaldub tarvilikule kaugusele — lahtilastud koer otsib samuti kasvataja üles.

Esimese meetodi järele sidepidamine on lihtne, sest liikumise tee kasvataja juurde on koerale tuttav ja koer ei tarvitse jälgida, vaid leiab kasvataja orienteerumise abil. Teise meetodi järgi — koer leiab kasvataja vaid jälgides. Et aga jälgimine, eriti lahinguolukorras, on mitmeti raskendatud, sest maastikul leidub väga palju võõraid jälgi ja koeral osutub raskeks nende rägastikus eraldada oma kasvataja jälgi võõraist, olgu need kasvataja isiklikud jäljed (lõhnaosakesed, mis jäävad kasvatajast pinnasele) või kunstlikud (te-

kitatud erilise lõhnava ainega), siis viimane meetod sidepidamiseks on esimesest palju raskem. Seetõttu tuleks kasutada alati esimest meetodit, mis tagab kindlama ja suurema ulatusega side.

Eeltoodud arvestades — võib esimese meetodi kohaselt pidada sidet 4—5 km, kuna teise meetodi kohaselt — 1,5 kuni 2 km vahemaal. Vahemaa pikkust mõlemal juhul mõjutavad soodustavaiks tegureid ja pidurdavad tegureid. Soodustavaiks tegureiks osutuvad: lahtine maastik ja jälgi (lõhnaosi) hästi siduv pinnas (rohugakaetud, mustamulla ja niiske savine); kuna pidurdavaiks tegureiks osutuvad: kinnine maastik ja jälgi halvasti siduv pinnas) liivane, kaljune, vesine ja tuhkjaluine). Mainitud tegureid peab alati arvestatama, enne kui koerale antakse ülesanne.

Side on kindlam, kui kohalejääv kasvataja kuni koera tagasijõudmiseni püsib ühel ja samal kohal. Lubatavad on vaid lühimaalised kohamuutused, s.t. 300—400 m, sest kohalejääva kasvataja asukoha muutused, enne koera tagasijõudmist, sunnivad koera jälgimise abil otsima kasvatajat.

Kahepoolne side. Kahepoolse side loomiseks peab koeral olema kaks kasvatajat, kelle „käske“ ta täidab ja kelle juurde läheb meeldi. Üks neist on kasvataja, s.t. „päris pere-mehe“ ja teine abikasvataja (lüh. abi). Koera liituvus abile võib olla nõrgem kui kasvatajale, ent siiski niivõrd tugev, et esimese juurest lahti pääsedes ei jookseks ilma vastava käsklusega viimase juurde.

Sidepidamiseks on koer õpetatud käskluse järgi liikuma edasi-tagasi kahe kasvataja vahel, *kes asuvad maastikul teatud vahemaal.*

Kahepoolse side loomiseks on samuti kaks meetodit, nagu ühepoolse side loomisekski:

a) orienteerimismeetod — kasvataja jääb kohale ja abi siirdub koeraga määratud kohta; kui viimane sihtpunkti jõudnud, saadab koera kasvataja juurde, kust see teda tarvituse korral võib saata tagasi abi juurde jne.;

b) jälgimismeetod — abi (kasvataja) jääb koeraga kohale ja kasvataja (abi) eemaldub, kui viimane sihtpunkti jõudnud, saadab abi tarvituse korral koera kasvataja juurde ning edaspidine tegevus sünnib samaselt, kuidas kirjeldatud p. a.

Esimese meetodi järgi koer leiab tee kasvataja juurde peamiselt orienteerudes, kuna teise meetodi järgi — peamiselt jälgides. Edaspidised edasi-tagasi jooksud sooritab koer mõlema meetodi järgi orienteerudes. Lahingulokorras side pidevuse mõttes kasutada alati esimest meetodit.

Teadete korralik vahetamine on tagatud siis, kui koerale antakse täita jõukohane ülesanne, s.t., et vahemaa kasvatajate vahel ei tohi olla liiga pikk. Vahemaa pikkus kahepoolset sidet pidades ei tohi tõusta keskmiselt üle 1—1,5 km. Kui aga koer eriti hästi välja õpetatud ja orienteerumiseks soodne maastik (lahtine), siis võib vahemaa olla isegi 2—2,5 km. Vahemaa lühenemine, võrreldes ühepoolse sidega, on tingitud sellest, et koeral on kaks kasvatajat, kellele liituvus on enam-vähem üheväärne. Seetõttu ühe kasvataja juurest lahti pääsedes, pole tal erilist vaistlikku tungi teise otsimiseks, sest ühe juures olles on tal samad „mugavused“, kui teise juureski. Nii langeb kahepoolse side juures ära see mõjuv tegur — vaistlik

tung kasvataja otsimiseks — mis on ühepoolse side loomise aluseks. Kahepoolne side põhjoneb koera „mõistusliku tegevuse“ alusel, sest tema tegetsemine sünnib kasvatajate „käskude“ (käskluste) kohaselt. Käsitäitmine aga pole enam vaistlik (loomusunniline), vaid mõistuslik tegevus. Käske täitma on tarvis õpetada, kuid vaistlikud tegevused toimuvad sünnipäraste vaistude (loomusundide) tõttu. Käsitäitmine loomade juures on dieiti harjumus (alamõistuslik tegevus), mitte võrdne inimese teadlikule tegevusele, mis sünnib mõtlemise tulemusena. Sama lugu on ka koeraga. Harjumuste õpetamisel on aga piirid. Koer täidab vaid siis käsku, kui ta asub oma „peremehe“ (kasvataja, õpetaja) mõjupiirkonnas. Koera mälust haihtub saadud mõjutus (käsklus) kiiresti, mistõttu tema teotsemine nõuab kasvataja alalist mõju ja ergutust (Nende nähete põhjalikum psühhoanalüüs ei mahu ajakirja artikli raamesse.). Kui nüüd vahemaa kasvatajate vahel järjest suurendada, siis nende mõju koerale ka järjest väheneb ja võime jõuda piirini, kus see muutub niivõrd minimaalseks, et iga väiksemgi kõrvaline mõjutus (hirm, väsimus jne.) suudab paralüüsida kasvataja käskluse mõju ja koer võib pöörata tagasi lähtekohta.

Arvestades eeltoodut, võib kahepoolset sidepidamisel kasvatajate vahemaa olla säärane, kus kasvataja mõju koerale on veel niivõrd tugev, et ta ei loobuks „käsitäitmisest“. Praktiliselt sääraseks vahemaa osutub 1—1,5 km.

Kui kahepoolne koerside osutub hädavajalikuks pikemal vahemal, siis tuleb kasutada nn. vahejaamu. Näiteks, kui on tarvis juhtide vahel, kelle KP-de vahemaa on 3 km, luua koerside, siis peab rakendama tööle 2 koera 2 kasvatajaga.

Pidevat kahepoolset sidet võime loota siis, kui mõlemad kasvatajad sidepidamise perioodil püsivad samadel kohtadel, kus nad asusid sideloomise algusmomentidil. Lubatavad on lähimaalised (300—400 m) asukoha muutused. Kahe liikuva kasvataja vahel on side võimalik vaid siis, kui nad liiguvad algvahemaal, täpselt ühes ja samas suunas, s.t. kasutavad ühist teed. Säärane side ei taga igakordset teadete sihtpunkti jõudmist, sest koer leiab eelliikuva kasvataja ainult jälgides.

Täiesti võimatuks aga osutub sidepidamine kahe rööbiti edasiliikuva kasvataja vahel, mis selgub järgmisest näitest: Oletame, et kasvatajate vahemaa sideloomise algusmomentidil oli 1,5 km, kuid sidepidamise kestes liikusid mõlemad kasvatajad rööbiti edasi 1,5 km, seega kujuneks koera liikumise tee 4,5 km, s.o. 3 korda pikemaks. Säärase pika ja keeruka retkega ei saa koer hakkama eeltoodud põhjusil.

Võrreldes ühe- ja kahepoolse side omadusi, siis eelkirjeldatust selgub järgmist: Ühepoolse side (orienteerumise põhimõttel) positiivseiks omadusiks, võrreldes kahepoolse sidega, on

- ligikaudselt 2 korda suurem ulatus;
- suurem paindumus, sest side on ka siis võimalik, kui juhi KP, kelle juures asub koer, paigutatakse järjest edasi;
- koera väljaõpetamine sideks lihtne ja nõuab 2 korda vähem aega.

Negatiivseks omaduseks — võimaldab teadet lähetada vaid üks kord. Kui aga tahetakse uuesti teadet saata, siis tuleb koer

tuua tagasi lähtekohta. Säärane toiming lahinguolukorras, kuid eriti tugevtule piirkonnas on ohtlik ja sageli võimatu. Viimase omaduse tõttu evib ühepoolne side minimaalse kasulikkuse ja on mõeldav vaid juhtumel, kui kõik teised sidevahendid lakanud töötamast.

Seevastu kahepoolne side võimaldab kirjalikkude teadete vahetamise edasi-tagasi pidevalt, samuti kui virgatsidegi. Sidekoortega kahepoolset sidet pidades võib nendega edukalt asendada jalavirgatsid, ja eriti neil aladel, kus viimaste liikumine vastase vaatluse ja tule tõttu aeglane ning ohtlik. Pealegi koera liikumiskiirus on jalavirgatsit keskmiselt 2 korda suurem, kuid vastase tule all see suhe läheb veel märksa suuremaks, sest koer liigub ka seal hariliku tempoga (sageli veel kiiremini), kuid sõdur peab mõnes kohas isegi liikuma roomates. Ka moodustab koer kiiresti liikuva väikse märgi, keda isegi näpsureil 200 m raske tabada.

Kahepoolse koerside kasutamiseks säästetakse nii mõnegi sõduri elu ja vähendatakse jalavirgatsite arvu, keda võib suunata säärase ülesannete sooritamisele, mis nõuavad „inimlikku mõistust“!

Juhid, kelle käsutusse määratakse sidekoerad, peavad enne nende tööerakendamist jõudma selgusele — kas koerad on ette valmistatud ühe- või kahepoolseks sideks!

2. Põhimõttelisi aluseid sidekoerte taktikaliseks kasutamiseks.

Ühepoolne side. Arvestades eelmises osas toodud ühepoolse side omadusi ja ulatust, võib nimetatud sidet kasutada kõigis lahinguolukordades pataljoni piirkonnas nii sisekui ka välisühenduseks. Kuid maksimaalse kasulikkuse ta evib vaid säärase lahinguolukordades, kus juhtide KP-id püsivad kauemat aega samadel kohtadel (puhkus, kaitselahing ja positsioonisõda).

Põhjusi, miks nimelt ülalmainitud lahinguolukordades ja lahinguüksuse piirkonnas ühepoolne koerside kasutatav tulemusrikkaimalt, analüüsime koos kahepoolse side käsitlemisega, sest üldsused on enam-vähem samad.

Kahepoolne side. Nimetatud side loomiselt osutuvad määravaiks teguriks kahepoolse side loomise põhimõtteis toodud kaks peamist:

a) sidepidamise kestes kasvatajad peavad püsima samadel kohtadel, kus nad asusid sideloomise alul;

b) et kasvatajate vahemaa pikkus ei ületaks ligikaudselt 1,5 km.

Neist põhinõudeist lähtudes püüame analüüsida, missuguste lahinguolukordades ja kui suure lahinguüksuse piirkonnas kahepoolne koerside annaks peatseid tulemusi.

Esimene nõue määrab mainitud side paindumise ja seega ligikaudselt ka lahinguolukorrad, kus side kasutatav. Teine nõue määrab side ulatuse ja seega ligikaudselt lahinguüksuse, kelle piirkonnas side teostatav.

Esimene nõue muudab kahepoolse koerside vähepaindumiseks, sest kasvatajad, kes sidepidamise kestes asuvad juhtide KP-des, ei saa viimaste ümberpaigutamise korral nendega kaasa liikuda, mistõttu side katkeb. Uuesti, s. t. uute

KP-de vahel, võib sidet korraldada alles siis, kui mõlemad kasvatajad siirdunud juhi KP-ti, kelle käsutusse nad määratud ja sealt abikasvataja ühes koeraga läinud juhi KP-ti, kellega sidet peeti. Et säärase toimingud nõuavad võrdlemisi palju aega, siis lahinguolukordades, kus juhtide KP-id lühiajaliste peatuste järgi ümber paigutatakse (rännak, pealetungilähing, kohtamislähing ja taandumine) osutub kahepoolne side vähekasulikuks. Kasutamine on mõeldav vaid pikemaajalisil peatusil. Seevastu aga lahinguolukordades, kus juhtide KP-id püsivad kauemat aega samadel kohtadel (puhkus, kaitselahing ja positsioonisõda), on kahepoolne side kasutatav maksimaalselt, sest mainitud olukordades jätkub aega sideloomiseks kui ka teadete vahetamiseks.

Teist põhinõuet arvestades, võib kahepoolset koersidet luua vaid nende juhtide KP-de vahel, millede vahemaa ei ületa keskmiselt 1,5 km (välja arvatud juhtumid, kui kasutada vahejaamu). Meie oludes sääraseks suuremaks lahinguüksuseks osutub pataljon, sest patüli ja kompülide KP-de vahemaa enamail juhtumel ei ületa ülaltoodud normi. Side oleks mõeldav peamiselt vaid pataljoni siseühenduseks, sest naaberpatülide KP-id asuvad sageli kaugemal kui 1,5 km.

Kokku võttes eeltoodut, võib öelda: kahepoolset koersidet on võimalik tulemusrikkamalt kasutada pataljoni lõigus — puhkusel, kaitselahingus ja positsioonisõja oludes.

Nüüd jääks veel analüüsida: missuguste juhtide otsesesse käsutusse tuleks anda sidekoerad lahinguperioodiks — kas patülide või kompülide?

Et mainitud küsimusele vastata, peame väljuma põhimõttest: sidevahendit tuleb kasutada seal, kus ta hädavajalik ja — kasulikkus maksimaalne!

Seega tõuseb küsimus: kellel on koerside vajalikkus — kas patüliidel või kompüliidel ja kelle käsutuses võimaldub sidekoerte võimeid kasutada maksimaalselt?

Võrreldes patüli ja kompüli sidevahendide sideks alluvate ja naabritega, näeme, et patüliil peale samade sidevahendite mis kompüliilgi, on kasutada telefon, kui parim sidevahend. Ehkki telefoniside kasutamine vastase tule tõttu on sageli pidurdatud, kuid seevastu korras olles, võimaldab alalise pideva side. Teisi sidevahendeid tuleb patüliil kasutada vaid siis, kui telefoniside puudub või katkenud.

Kompüliil tuleb sidet korraldada aga märksa raskemais tingimusi kui patüliil, sest see toimub vastase maapealse vaatluse ja mõjuva jalaväe relvade tule piirkonnas. Tihti tehniliste sidevahendite (helkapaaraat, lipud) kasutamine nim. olukorras kujuneb küsitavaks, mistõttu kompüli peamiseks sidevahendeiks osutuvad jalavirgatsid. Sideloomise põhimõtteis aga nägime, et sidekoortega (kahepoolne side) võib edukalt asendada jalavirgatsid. Siis just kompüli käsutuses võimaldub sidekoeri tööle rakendada nii, et nende suhtes oleks täidetud kõik nõuded, mis esitatakse sidevahendi tulemusrikkamaks kasutamiseks.

Pealegi meie oludes, kus kompanii kaitse lõigus laius küünib keskmiselt 1 km (sageli laiemgi), siis eriti raskeks kujuneb kompüli sideloomine

piki rinnet ja nimelt naaberkompüliga ja tiival asetseva rühmiliga. Side pidevuse mõttes võivad sidekoerad siin märksa kaasa aidata ja vähendada jalavirgatsite arvu.

Arvestades eeltoodut, tuleks patüli käsutuses olevaid sidekoeri kasutada järgmiselt:

- koerad, kes ette valmistatud ühepoolseks sideks — olukorra ja vajaduste kohaselt — jätab patüli enese käsutusse ja kasutab neid sidepidamiseks naaberpätüli ning kompülidega;

— koerad, kes ette valmistatud kahepoolseks sideks — olukorra ja vajaduste kohaselt — määrab patüli kompülide käsutusse, kes nendega sidet peaksid naaberkompülide ja rühmilidega.

Lõppeks peab mainima, et meie sidekoerte arv on võrdlemisi piiratud, siis eeskätt tuleks sidekoertega rahuldada neid juhte, kelle vajadused koersideks suurimad!
-st.

Piksekaitse aluseid.

Major E. Lillak, dipl. ins.

Võib kindlasti toonitada, et rakendusfüüsikas pole vist teist säärast haru, kus empirism valitseks nii suurel määral kui ehituste pikse eest kaitsmise teoorias. Kaasaegsed piksekaitse süsteemid põhjenevad peaaegu täielikult ainult vaatlustel, mida toimiti katsete juures üldiselt teissugustes oludes kui pikse ajal ette tuleb, sest vahendituid mõõtmisi polnud võimalik teha. Aastakümnete kestvus on kramplikult peetud kinni mõningaist arvamistest, millel pole teaduslikku alust ja mille kasutamine piksekaitse ehitamisel tõeliselt on asjata kulude allikas, mõnikord aga isegi kaitsetavale ehitusele hädaohtlik. Uuemad uurimused ja vaatlused on toonud endisesse teoriasse mitmeid muudatusi, kuid lõplikult lahendatuks ei võiks piksekaitse küsimust siiski lugeda senikaua, kui selle aluste määrajakaks pole kindlad ja usaldatavad mõõtmised.

Põhjalikult toimitud vaatluste najal näib olevat tõenäoline, et väik kujutab enesest seeria või kogu õgvendatud võnkuvaid (vibreeruvaid) elektrivoolusid. Õgvendatud võnked või lained amortiseeruvad aga lõpmata ruttu, kasvavad ja kahanevad suure kiirusega, üksiku voolu kestvus moodustab lühikese murdosa üksteisele järgnevate voolude ilmumise vaheajast. Võngete tõeline periood, millest oleneb induktsiooni efekt juhtmetes, on mõeldav mitte üksikute voolude vaheajaga, vaid voolude kestvusega.

Tekib küsimus, kuidas võiks kõrvaldada neis tingimustes valgulöögi mõju ehitustele, kuna nende ehitusmaterjal on suurelt osalt elektri suhtes isoleermaterjal ehk vähese elektrijuhtimise võimega.

Loogiliselt näib olevat selleks kolm võimalust: 1) moodustada ehituse ümber valgulaengu kõrvale juhtimiseks kanalisatsioon; 2) ehituse ja valgulaengu vahele asetada laengule läbipääsemata ekraan; 3) nõrgestada äikesepilve laeng ehk koguni see kaotada. Vastavalt nendele võimalustele on ka kujunenud piksekaitse süsteemid. Kanalisatsiooni kujutab enesest Frankliini süsteemi piksevarras ühes maa sisse viidud juhtmega, ekraani kujutab ehituse ümber asetatud metalljuhetest võrk (Faraday võrk, kasutatud Melsensi süsteemis piksekaitse võrguna); äikesepilve laengu nõrgestamiseks on kasutatud terava otsadega varraste mõju (Melsensi põõsad, samuti ka Frankliini piksevarras).

Kanalisatsioon. Kui kaks üksteise kohal olevat metallplaati ühendada küllaldaselt

võimsa elektrilika poolustega, siis ilmub plaatide vahel nende vahekauguse vähendamisel säde. Kui alumise plaadi peale asetada mõnesugused metallesemad, siis tabab säde üldiselt neid, mis ulatavad teistest kõrgemale. Kui asetada nende metallesemete vahele kivi, puu ehk teisi elektrit vähejuhtivate ainete tükikesi, siis samasuguse kõrguse juures tabab säde eranditult ikka metallesemeid. Selle vaatluse idee kehastus on Frankliini piksekaitse väljaulatava varda näol, mis juhtme abil on ühendatud maaga. Näib, nagu oleks piksekaitse idee sellega realiseeritud küllaldaselt.

Tegelikult pole asi nii: piksevarras ehituse kõrgemal tipul ei asu pilvede elektrilaengu suhtes sugugi nii soodsas seisukorras kui eelmises katse metallesemad plaatide laengu suhtes. Katseplaatides on elektrilaeng jaotatud reegli-päraselt, mida pilvedelaengu kohta ei või toonitada. Pilved kannavad elektrilaenguid jaotatult, katkestatult, õhuvoolud kihutavad pilveosad ja muudavad nende kuju pidevalt. Sellises olukorras võib juhtuda, et pilve elektrilaeng jätab varda puutumata, kuid tabab ehitust viltu-suunas ehk koguni horisontaalselt. Schaffersi statistika näitab, et Hollandis Frankliini süsteemi piksekaitsega varustatud ehituste külge tabamistest on sattunud 6% mitte piksevarrassesse, vaid ehituste muudesse osadesse. Arvestades selliste juhustega, on raske piksevarra kaitseala raadiust kindlaks määrata. Gay-Lussac'i arvamise järele võiks varda kaitseala raadius võrduda varda kahekordsele kõrgusele, milline vaade näib liiaks optimistlik. Käesoleval ajal arvatakse, et kaitseala raadius võrdub varda kõrgusele, s. o. kaitseala läbimõõt kahekordsele kõrgusele, kusjuures varda kõrgus maapinnast kuni varda alusotsani, ehk mis sama, vardaga kaistud ehituse või eseme kõrgus, arvesse ei tule; praktika näitab aga, et ka sel juhul on reeglist erandeid. Järelikult pole teaduslikku alust kaitseala raadiuse kindlaksmääramiseks ja ei näi võimalik olevat, et need alused ka tulevikus tekiksid.

Frankliini kaitse süsteemi täiendamiseks tuleb üksik maaga ühendatud juhe asendada mitmega, mis on asetatud kaitstava eseme ümber, et seda hoida põiklöövide eest igas suunas. See kaitse süsteem efektiivses kujus oleks siis järgmine: ehituse harjale või kõrgemale osale on asetatud metalljuhe, millest ulatavad välja pikendused õige lühikeste varraste näol neis

kohtades, kus on kulmineeruvad punktid, s. o. nurgad ja tipud. Sellest juhtmest väljuvad maasse teised juhtmed, arvult vähemalt neli, kuid suuremal ehitusel rohkem. Maasse minevad juhtmed on soovivat asetada hoone väljaulatavatele nurkadele, — milgil tingimusel aga ei tohi jätta tähele panemata kõige kaugemale väljaulatavaid nurkasid. Sellisel kujul on aga Franklini kaitseüsteem koguni lähedane idee poolest Faraday võrgule, milline idee on kasutatud Melsensi piksekaitse süsteemis ja Franklini süsteemist ei jää enam midagi erilist, iseloomustavat, püsima.

Maaga ühendusjuhtmete autoinduktsiooni (selfinduktsioon) koefitsient peab olema vähenatud viimase võimaluseni, sest vastasel korral välgulaengul on kaldumus otsida omale hõlpsamat läbipääsuteed läheduses olevate esemete kaudu. Järelikult tuleb hoiduda juhtmete allaotomisel suuna ja juhtme läbilõike suuruse muutmisest. Eriti tuleb hoiduda juhtmetes teravate nurkade ja suurte kõveruste eest (näiteks üle räästa servade laskmisel).

Kui hoone või ehituse välisseinte läheduses (kuni 2—3 meetrit välispinnast) on ehitusega ühenduses olevaid suurema massiga metalloosi, mille suund on ülevalt alla, näit. vee- ja kanalisatsioonitorud, siis on soovivat need ühendada maasse lastud piksekaitse võrgu juhtmetega, kuid iga allaminev grupp (torud on harilikult grupis) vähemalt kahes kohas.

Kuna juhtmete autoinduktsiooni tõttu võivad tekkida välgulaengu kõrvalehüpped ehituseosade peale, siis on tarvilik laengu maasse juhtivate juhtmete arv võtta küllaldaselt suur. Nende juhtmete vähene arv on kõigi praegu tarvitusel olevate piksekaitse süsteemide suurim puudus. Tehtud arvutused näitavad, et varda maaga ühendamise puhul üheainsa juhtme abil selles juhtmes võib tekkida autoinduktsiooni tõttu pinge, mis tõuseb mitme miljoni voldini ja säärase pinge juures on välgulaengu ülehüppamine ehituse osade peale kui mitte alati, siis suurel osal juhustest võimalik. Sellised ühe maa juhtmega vardad on ehitusele hädaohtlikud. Et nad pikselõõgi juhtudel on funktsioneerinud siiski enam-vähem rahuloldavalt, on seletatav lihtsalt sellega, et neid tabanud välgulaengud pole olnud keskmistest tugevamad.

Praktiliselt oleks soovivat, et maa juhtmete kaugus üksteisest madalamatel ehitustel poleks mitte üle 8 meetri, kõrgematel ehitustel võiks olla kaugus keskmiselt 15 meetri ümber. Juhtmed peaksid olema asetatud nii, et ilma nurkadeta ja suuremate kõverusteta nad ühendaksid maaga kõik ehituse väljaulatavad nurgad ja tipud. Ei ole nõutav, et need juhtmed peaksid olema erilisest materjalist; on ju soovivat, et nende elektritakistus oleks võimalikult väike, kuid võib kasutada harilikku lattrauda, traati, traatkõisi jne., milliseid aga võimalik turul leida. Juhtmete tihedama paigutuse korral aitab isegi telegraaftraadist. Tähtsamatest ettevaatuse abinõudest on, et ehituse metalloosad, kui nad on ühendatud kaitsevõrguga, oleksid ühendatud selle võrguga alati vähemalt kahest kohast (ja võimalikult otsadest, et hoiduda umbotsadest), mitte millalgi aga ühestainsast kohast.

Piksekaitse juures tuleb juhtida erilist tähelepanu juhtmete ühendamisele maaga. Ühendamisviiside üle on vaieldud palju, kuid võib too-

nitada, et siin rutiin on jäädvustanud ekstarvamised, tingitud elementaarvaatluste resultaate pealiskaudselt üldistamisest. Et võimaldada välgulaengu vaba äravoolu, kinnitatakse olevat möödapääsemata hädatarvilik maaga ühendamise juhtmed viia kontakti niiske mullaga ja viia nad maasse nii sügavale, et otsad ulataksid põhjavette. Kindla kontakti kontrolliks loetakse selle juures takistuse mõõtmise resultaate Wheatstone'i silla abil.

Peab kindlalt toonitama, et välgulõõgi juures on tegemist järsu, tugeva ja katkelise laenguga, mitte aga alalise vooluga ehk vooluga Wheatstone'i sillal, mille tugevuse variatsioon on aeglane. On õige, et takistuse mõõtmise teel kontrollitud ja korras leitud piksekaitse arvurikkail juhtudel on ära hoidnud piksekahju, kuid statistika näitab teisest küljest hulga juhtusid, kus piksekaitse samadel oludel ei täitnud temale rajatud lootusi.

Maa takistus juhtme kontakti kohal välgulaengu juhul, milline laeng on tõeliselt seeria või kogu üksteisele kiirelt järgnevaid laenguid, erineb täielikult takistusest harilikku alalise elektrivoolu juhul. See takistus on dielektriline vastuseis või karmus. Dielektrilise vastuseisu mõõtmised näitavad, et maataktistus niiskuse (veesisaldavuse) muutudes võrdlemisi vähe muutub. Katkelise laengu (välgulaengu) juhul on kuiva liiva ja vee dielektriliste vastuseisude suhe umbes 2 ümber, kuna alalise elektrivoolu juures oomilise takistuste suhe samal juhul ulatab kümnetesse tuhandetesse. Vesi ja kuiv liiv sunnitavad seega katkelise laengu läbivooluks tunduvalt samasuuruseid takistusi, potentsiaali differentents on ainult 2—3 korda suurem teises miljões kui esimeses. Järelikult peaks olema selge, kui vee lisamine kuivale mullale vähendab harilikku elektrivoolu takistuse suurel juhul määral, siis ei paranda see olukorda katkelise laengu juhul, võrreldes harilikku vooluga, peaaegu mitte sugugi. Juhtme kontakt kuiva ehk märja maaga on mõlemad väga vähesed tähtsusega välgulaengu puhul, kui pole kasutatud teisi ettevaatuse abinõusid. Tähtsaim abinõu on vähendada maataktistus laengule, s. o. võimalikult suurendada juhtme kontaktpinda maaga. Linnades oleks parim abinõu ühendada kõik maasse lastud juhtmed maaaluste metalltorustikkudega (veevärgi- ja kanalisatsioonitorustikud, kui viimased on metallist). Kus neid pole, tuleb juhtmete kontaktpinda suurendada teiste abinõudega, sest eelpooltoodust selgub, et ainsast metallplaadist, mida kinnitatakse maa juhtme otsa lastult põhjavee sügavuseni, ei ole küllalt. Maasse tuleb, mitte sügavale, alusmüürist vähe eemale asetada ümber ehituse metallvõõ kas jämedast traadist, metalltorudest jne., mille külge kinnitatakse võimalikult suured plekk-tahviid (soovivat valida plekisort, mis vähem roostetab). Selle vöö külge tulevad kinnitada kõik maasse minevad juhtmed.

Ekraan. Metallseintega kasti sisemus jääb välistest elektrimõjudest puutumata, seinad on neile mõjudele läbipääsematud ja moodustavad tõelise lahutava ekraani. Kui seinad on kohati katkestatud, pole kaitse enam absoluutne, kuid seinte diskontinuiteeti võib suurendada väga tunduval määral, ilma et sellise ekraani kaitseomadus märgatavalt väheneks. Praktiliselt võib sellist katkestatud ekraani moo-

dustada metallvõrguga, mille silmad on küllalt suured, ja kaitse välgulöögi eest on suurel määral küllaldane. Melsensi järele annab lihtne lattrauast ehk traadist võrk, mis ümbritseb ehitust, paigutatult nurkadele, väljalatavatele osadele ja tippudele, ehitusele küllaldast kaitset välgulöögi eest. Piksekaitse praktikas on Melsensi süsteem osutunud üldiselt heaks, väljaarvatud teatud arv juhtusid, kus see polnud küllaldane.

Tõeliselt on selliste ebajuhtude põhjus järgmine: kui metallvõrgu küllaldaselt suured silmad siiski likvideerivad rahuldavalt efekti, mis tekib ümbritseva elektri mõjuvälja tasakaalu võrdlemisi aeglase muutumise tõttu, siis on võrk selliste silmadega liiaks nõrk, et samuti likvideerida mõjuvälja järske muudatusi, mis tekivad välgulöögist. Teisest küljest ei moodusta Melsensi süsteem reaalselt Faraday võrku, olgugi et Melsens oma aja ideede kohaselt seda oletas, lugedes maad elektrit juhtiva aine võrgu alumiseks kinniseks küljeks. Hiljem tõestas aga Schaffers, et maa välgulaengu suhtes kaugelki pole elektritjuhtiv aine, vaid peaaegu täieline isolator. Melsensi süsteem on seega võrreldav Faraday võrguga, mis alt lahti jäetud, ja välised elektri mõjud pääsevad vabalt võrgu sisemusse alt. Sellega on tõenäoliselt seletatavad mõned piisirohukeldrite plahvatused välgulöögist, kuigi hoonete katused ja seinad olid kaetud üleni metallkattega.

Et saavutada täielist kaitset välgulöögi eest, on tarvis Faraday võrk sulgeda löögi mõjudele ka altpoolt. Kergesti on võimalik sellist sulgemist läbi viia nende ehituste juures, mis on rajatud raudbetoon alusplatele.

Piksepilve laengu nõrgestamine. Terava otsadega varraste või orade mõju. Kui mingisugune elektriga laetud keha asetada maaga ühendatud metallora lähedusse, siis elekter voolab kehalt ora kaudu ära, olgugi et ora kehaga kontaktis ei ole. Analooiliselt sellele tekkis arvamine, et maaga ühenduses olev terava otsaga varras avaldab samasugust mõju temast üleminevale piksepilvele. See oli Franklini idee ja on piksevarraste preventiiv teooria alus. Tekkides tol ajajärgul, kus elektri nähete tundmaõppimine tegi esimesi arglikke samme pärastisel suurel eduteel, on see idee istutatud inimkonna arvamiste ilma nii kindlasti, et vaatamata hilisema aja teaduslikul alusel tehtud ümberlülkkamistele, pole jõutud veel 20. sajandil loobuda piksekaitse süsteemist terava otsadega varraste kujul ja usutakse kindlasti, et varraste preventiiv omadus olevat praegugi piksekaitse alast kõige paremini teaduslikult põhjendatud osa.

Täpsed katsed näitavad, et elektroskoop, millele on kinnitatud terava otsaga varras, ei voola elektrist seda varrast kaudu täielikult tühjaks, ükskõik kui terav see varras ka ei oleks, vaid elektroskoopi jääb osaline elektrilaeng, mille potentsiaal on tuhandeid volte. Samuti selgub mõõtmistest väljas, vabas õhus, toimitud teravaimate oradega, et need ei lase elektrit välja voolata mitte enne, kui nende potentsiaal pole vähemalt 1.000 voldi võrra suurem ümbritseva miljöö omast; piksevarraste juures on potentsiaali üleulatuse miinimum umbes 10.000 voldi suurune.

Orast väljuva elektrivoolu nähtav tõendus on helk või leek ora tipu ümber; olgugi et alguses väga nõrk ja raskesti märgatav, ei puudu see leek millalgi, kui vool on. Kuid isegi pimedamatel öödel, vaadeldes läbi suurekstegeva klaasi, on piksevarraste juures märgatud sellist leeki võrdlemisi väga harva. See fakt on aluseks arvamisele, et keskmisel geograafilisel laiusel asuvas maades, kus ülesseatud piksevarraste arv on tihedam teiste maade omast, piksevarraste preventiiv omadus on kui mitte täiesti puuduv, siis vähemalt väga nõrk. Ühtlasi näitavad mõõtmised, et orast väljuva voolu tugevus on koguni nõrk ja vooluhulk, mis parimail juhtudel ulatab mõnekümne mikroampeeri sekundis, on täitsa võimetu neutraliseerima pilvede elektrilaengut. Võrreldes mitme meetodi abil saadud andmeid, võib välgulaengu elektrihulka arvata keskmiselt 20 coulombe'i suuruseks. Kui oletada, et suure piksepilve juhul välgulöögid ilmuvad tihedusega kõigest üksainus sekundis, siis oleks pilvelaengu neutraliseerimiseks tarvilik, et varrastest voolaks läbi umbes 20 ampeeri tugevune vool sekundis, mis on absurdne arvata (läheks tarvis vähemalt miljon kuni poolteist miljonit varrast).

Prantsusmaal Pic-du-Midi mäel asuvat observatooriumi hoonet tabavad tihti välgulöögid, vaatamata sellele, et arvurikkad vardad kohalikes oludes (2860 m kõrgemal merepinnast) tippudest saadavad vahetpidamata välja voolu, mis on väliselt märgatav kaasaskäiva tugeva sisinaga ja ööseti valgusepaistega, resp. leegiga tippude otsas. Kui selliste tugevate nähete juures vardad ei suuda pilvelaengut neutraliseerida, siis võib põhjendatult küsida, millist preventiiv omadust avaldavad vardad, mille juures pikse ajal midagi kirjeldatud nähetest pole märgata. Washingtoni monumenti, millel on 200 varrast, tabavad tihti välgulöögid, Brüsseli raevoja piksekaitse, kus varraste arv on 428, ei suutnud takistada tabamast naabruses olevat temast madalamat hoonet 28. septembril 1929. a. Lõpuks tuleks veel juure lisada seda, kui varraste preventiiv efekt olekski kasulik, siis harilikult mitte sellele ehitusele, kuhu vardad on asetatud: varrastest väljuv vool läheb õhku ionide voolu kujul, mida tuul viib oma suunas edasi, nii et piksepilv tõeliselt neutraliseeruks nende ehituste kasuks, mis asuvad mõnisada meetrit alla tuult.

Varrastele võib ette heita veel seda, et nad soodustavad välgulaengu külgetõmbamist, mis piksekaitse juhustiku mitte korrasolemisel ehk, nagu harilikult, nõrgalt esitatud kujul on hoonetele või ehitusele lausa hädaohtlik.

K o k k u v ö t e. Ratsionaalselt ehitatud piksekaitse kujumeks loogiliselt eelpool toodud harutlustele järgmiseks: Melsensi süsteem, nagu see praegu ehitatakse, kuid ilma pöösasteta (s. o. varrasteta, mis kimpusid või pöösaid moodustavad), täiendatud suurema arvu maasse minevate juhtmetega ja võimalikult suure kontaktipinnaga maa sees olevas ehitust ümbritsevas juhtmevõos. Soovitav oleks ka ehituse alla asetada elektrit juhtiv põhi võrgu kujul, sest sellega oleks Faraday võrk ka alt kinnine. Maa juhtmete otsi ei tarvitse viia põhjavette, eriti veel, kui see asub sügaval.

Sellise piksekaitse süsteemi ehitamisel oleks kasutatud ratsionaalselt kõik siinemaani omanda-

tud teoreetilised teadmised ja praktilised kogemused, ja selline süsteem saavutaks piksekaitse mõttes võimaliku maksimumi. See maksimum ei ole vahest absoluutne kõigis esile kerivate võimaluste reas, kuid väga lähedal absoluutsele maksimumile praeguste teadmiste seisukorras. See süsteem on kerge kontrollida, sest kuluvad katsed oomilise takistuse määramiseks jääksid ära, kuna kontroll tarvitseb olla ainult puht mehaaniline. Ka on ehitamine võrreldes endiste süsteemidega odavam, sest langeb ära kolm tähtsamat kulu objekti: varraste kimbud või põdsad, juhtmed ei pea olema ilmtingimata katkestamatud, sest hulga maasse minevate juhtmete juures pole sellel olulist tähtsust, ja juhtmete põhjaveeni viimine, mis on väga tülikas, kui vesi asub sügaval. — Franklini süsteemi vardad

tuleks ehitustelt kõrvaldada, kui hädaohtlikud välgulaengu külgemeelitamisel, ja kui neid siiski soovitakse kasutada, siis asetada nad ehitustest eemale eraldi pikkade lattide otsa nii kaugemale, et välgulaengu juhulikud kõrvalehüpped oleksid ehitustele hädaohutud. Maa juhtmete korralikuse suhtes tuleb toonitada kõike eelpooltoodut. Tõeliselt oleks lähedal olevate ehituste kaitse sellise vardaga tagatud ainult nii palju, kui välguaeng seda kui kõrgemat eset, võrreldes teisega, mis seda ümbritsevad, eelistab tabada, millise oletuse alus, nagu eelpool näidatud, oleks liiga julge. Harilikult oludes võib lugeda sellise varda preventiiv efekti peaaegu nulliks ja ühekordse maajuhtme juures, mille kontakt-pind maaga väike, välgulaengu juhtimise võime nõrgaks.

Keeleline seda-teist.

Moto: „Tuleks kummutada iseteadlik vaade, nagu tunneks iga eestlane ilma õppimatagi eesti kirjakeelt ja nagu samastuks iga isiku enese kodukolga keel mõõduandva ühiskeelega.“

J. V. Veski
(„Eesti Keel“ 1933 nr. 4/5).

Kõik areneb, muutub, täieneb. Ka kirja keel oma üksikasjades. Sageli me ei märkagi seda, aga kui loeme neid ridu, mis oleme kirjutanud aastate eest, ja uuemat kirjandust, siis veendume, et oleme vahest küll muutnud oma keelelisi tõekspidamisi paremuse poole, kuid moodsast kirjakeelest oleme ikkagi veel mõnes asjas maha jäänud. Allpool toon mõningaid näiteid meie ametliku kirjakeele viimastest uuendustest. Aleksander Vaigla „Eesti grammatika I“ (1933) ja Elmar Muugi „Väikese õigekeelsus-sõnaraamatu“ (1933) alusel, millised võibolla pakuvad huvi kõigile, kellel pole olnud mahti pidevalt jälgida kirjakeele arenemist.

Seni maksis meil reegel, et ei tohi tarvitada asesõnade „kes“ ja „mis“ mitmuse vorme, järelikult „kellede“, „millede“ jne. loeti jämedaks veaks. Nüüd aga on need vormid mõtteselguse nõudel lubatud. Nii siis võime kirjutada: „Stabiil avaldas kiitust kirjutajatele ja käskjalale, kellede visa vastupanu tõttu suudeti ära hoida arhiivi langemine vastase kätte.“

Kuigi mõlemad ülalnimetatud teosed õigekeelsuslikult püsivad üldiselt „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ (II trükk) alusel, leiame neis siiski rohkesti keelelisi erine-

vusi, arvestades seda, et suur õigekeelsõnaraamat on juba osalt vananenud. Näiteid:

Seni kirjutasime:	Tuleks kirjutada:
mastaap või „maštaap“;	mastap (möötkava);
raioon, loiaalne;	rajoon, lojalne;
affekt, akkrediteerima jne.;	afekt, akrediteerima jne.;
sedavõrt, niivõrt;	sedavõrd, niivõrd;
Vabadusesõda, hariduseminister jne.;	Vabadussõda, haridusminister jne.;
Rahvasteliit.	Rahvaste Liit.

Koha ja rahvanimeses võib esineda väike algustäht, kui neid nimesid ei võeta pärisnimedena, vaid üldnimedena, omadussõnadena või määrsõnadena, näiteks: talinna ja tartu murded, võru vorstid, toila silgud, peipsi ahvenad jne.

Tuleb teha vahet asesõnade „oma“ ja „enda“ (enese) vahel. Esimene neist on omadussõnalise tähendusega ja ei esine harilikult iseseisvalt, üksi, vaid nimisõna ees selle täienduseks (omad väed, oma töö jne.), kuna „enda“ on nimisõnaline asesõna, mille esineb iseseisvalt, üksi (tegi endale oda, usub enesesse jne.).

Perekonnanimede käänamisel eraldame harilikult apostroofiga nime nominatiivse kaju (Oja'le jne.), ent kui perekonnanimi harilikult tekstis on kord juba nimetavas käändes esinenud või mõnes muus käändes apostroofiga eraldatud, siis võib edaspidi selle teksti piirides antud nimi kõigis käändes esineda apostroofita.

Mineviku kesksõna tunnuseks isikulises tegumoes on *enud* (langenud, luuranud), kuid vokaali järel võib esineda ka lühendatud kuju *end* (langend, luurand jne.).

Eriti vääriks meelespidamist, et „mil“ on asesõna „mis“ alalütleva käände („millel“) lühendus, järelikult ta ei saa asendada aja- ja küsimäärsõna „millal“. Näiteks ei saa öelda: „Kuldrannake, mil (= mille!) jõuab laev su kaldale?“

Muid huvitavaid sõnu ja vorme: *õhtus* *tama* (= õhtust sööma), *saatur* (= alaline saatja), *olemaks* (= et olla), *sõdimaks* (= et sõdida), *üheli, kaheli* („Häälik tähistatakse üheli või kaheli“ = ühe- või kahekordselt), *trükkteos* (mitte „trükiteos“); ülivõrde vorme: väikesim (= kõige väiksem), soim (= kõige soojem), sõbrim, uusim, kõvim, mustim, pisim, kurim, vabum, üldisim jne. —ms—

Eesti rohuteadlaste g-kaitse kursus

11. – 16. juunini s. a.

Kaheksandal Eesti rohuteadlaste päeval, mis peeti Tartus 28. jaanuaril s. a., pharm. kol.-ltn. J. Koitmetse esines ettekandega teemil „g-kaitse ja rohuteadlased“, mille järele võeti vastu järgmine resolutsioon:

„Kaitseministeeriumil tuleks korraldada reserv- ja asjastuhvitatud rohuteadlastele gaasikaitse kursused kordamisõppuste korras, et rohuteadlased oleksid ettevalmistatud kodumaa kaitseks.“

Eesti rohuteadlaste päeval vastuvõetud resolutsiooni teostamiseks Eesti Rohuteadlaste Ühingu Liidu juhataste esimees pööras aprillikuus s. a. Kaitseministri poole kirjaga, paludes vastava g-kursuse korraldamist.

kol.-ltn. J. Koitmetse ja san.-ltn. B. Voogas. Osavõtt kursusest oli elav — provintsist sõitis kursusele 19, Nõmmelt 3 ja Tallinnast 11 rohuteadlast, kokku 33 isikut. Et kursusest osavõtnud rohuteadlaste eriharidus seisab väga lähedal g-asjandusele, koostati kursuse õppekava rohuteadlaste eriala kohaselt, andes neile ka üldpildi g-asjanduse arenemisest, g-ohust, sg-de tarvitamise võimalustest, sanitaarteenistusest kaitseväes ja esimesest abiandmisest mürgitatuile. Kaks õppepäeva kuulajad viibisid Kaitseministeeriumi g-kaitse laboratooriumis, kus töid juhtis dipl. ins. V. Palmberg. Peale selle tutvustati kuulajaid Kv. keskhaigla apteegiga.

11. juunil s. a. kell 0900 oli kursuse avamine

Vabariigi Ohvitseride Kesk-kogu kasiino ruumides, kus viibisid ka Kaitsevägede Ülemjuhataja kindralleitn. J. Laidoner, Kaitseminister kindralmajor P. Lill, Kaitsevägede staabi ülema abi kolonel A. Kasekamp j. t. Kursuse avas kursuse juhataja inseneriväe inspektor kolonel V. Riiberg, selgitades kuulajatele kursuse eesmärgi ja kursuse käiku ning tutvustas kuulajaid kursuse õppekavaga. Peale selle võttis sõna Kaitsevägede Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoner, kes omas kõnes juhtis tähelepanu suurele ohule, mis võib tekkida sg-de tarvitamisest sõjaajal, mitte ainult lahinguväljal, vaid ka tagalas, kuid rõhutas seda, et ka kõige suuremale ohule võime julgelt vastu minna, kui me

oleme temas teadlikud; alati on suudetud leida relvadele mingisugune kaitse- või vastuabinõu. Kindral toonitas, et rohuteadlased g-kaitse vahendite leidmiseks teadmiste tõttu oma erialal võivad palju kaasa aidata. Tervitades rohuteadlaste kursusele ilmumisel, kindral soovib õnne kursuse heaks kordaminekuks.

Tuleb mainida, et rohuteadlaste osavõtt loengutest oli eeskujulik. Puuduvate tundide % oli umbes 1,3, mis oli peaaegu tühine tingitud sellest, et üks isik provintsist ei jõudnud kohale kursuse esimeseks päevaks.

Eesti rohuteadlaste g-kaitse kursus lõppaktusel.

Kaitseministeerium, pidades silmas kursuse tähtsust riigi üldjulgeoleku mõttes, võimaldas provintsist kursusele sõitjatele tasuta korteri Tallinnas ja Vabariigi Valitsuse otsusega 25. maist s. a. lubati ka priisõit raudteel osavõtjate elukohast Tallinna ja tagasi. Loengud peeti tasuta.

Kaitsevägede Ülemjuhataja käsukirjaga 18. maist s. a. nr. 85 määrati kursuse juhatajaks inseneriväe inspektor kolonel V. Riiberg ja temale abiks pharm. kol.-ltn. J. Koitmetse, lektoriteks kv. gaasiasjanduse juhataja cand. chem. D. Buxhoevden, dipl. ins. V. Palmberg, pharm.

Kursus lõppes 16. juunil kell 1300. Enne seda käidi E. Punase Risti majas Niguliste tn. 12, vaatamas sisseseatud abiandmise g-varjendit, milles praegu tehakse veel ainult lõputööd.

Kursuse lõpuaktusest võtsid osa Kv. tervishoiuvalitsuse ülem san. kindralmajor Lossmann, Kaitsevägede staabi ülema abi kolonel A. Kasekamp, Kv. staabi VI osakonna ülema kt. kol.-lt. Remmel j. t. Esimesena võttis sõna kursuse juhataja inseneriväe inspektor kolonel V. Riiberg, kes kursusest osavõtjatele üle andis Kaitsevägede Ülemjuhataja ja Kaitseministri tervitused ja tegi lühikese kokkuvõtte kursuse käigust ning kordaminekust, tänades lektoreid nähtud vaeva ja töö eest, kuulajaid korraldajate ja täpsa loengutest osavõtu eest. Pharm. kol.-lt. J. Koitmetstoonitas kursuse tähtsust rohuteadlastele, mainides, et praegu on välisriikides olemas tuntuid eriteadlasi g-asjanduses, kes kuuluvad rohuteadlaste perre. E.R.L. nimel liidu juhatause esimees dr. pharm. Rähesoo tänas Kaitsevägede Ülemjuhatajat ja Kaitseministrit kursuse korraldamise, kursuse juhatajat ja lekto-

reid — nähtud vaeva eest. Tema ettepanekul rohuteadlased hüüdsid kolmekordse „elagu“ kursuse juhatajale ja lektoritele.

Kursuse lõppedes korraldati koosviibimine Vabariigi Ohvitseride Keskkogu kasiinos, millest võtsid osa kõrgemad kaitsevälased, kursuse juhatus ja lektorid. Provisor J. Vilt kursusest osavõtjate nimel andis üle kursuse juhatajale ja lektoritele ilusaid mälestusesemeid, mainides, et kursuse juhatusel ja lektoritel on rohkesti korraldada kursusi g-kaitse ajal, jäägu need esemed jäädavaks mälestuseks neile Eesti rohuteadlaste esimesest kursusest g-kaitse ajal.

Eesti Rohuteadlaste Liidu algatus g-kaitse kursuse korraldamises näitab, et üksikutes meie kõrgema haridusega seltskonna kihtides kasvab arusaamine meid ähvardavast ohust ja vajadusest haritlaste koostöös riigi julgeolekuks. Olgu E.R.L. algatus eeskujuks ka teistele samasugustele ühingutele ja liitudele, kes samuti tihedasti seotud õhu- ja gaasikaitse küsimusega.

D. B.

Sõjatehnika aalft.

Suurtükiraudade valmistamise meetodi ajalooline arenemine.*)

N.-leitnant mag. meh. A. Sivard.

Moodsa suurtükiraua valmistamine. Praegusel ajal valmistatakse suurtükide raudu peaaegu kõikjal ühesuguselt ühest ja samast materjalist — taotud terasest. Selleks eeskätt sulatatud teras valatakse erilistesse malmvormidesse suudmeotsaga allpool, nii et vormist väljavõtmisel raua esialgne kuju on umbes selline nagu joon. 1. Et kõrvaldada valudefekte saadud tombus, mis alati võivad tekkida, lõigatakse tombu ülemisest otsast (laiem ots joon. 1) ligi 25% ja alumisest, teravamast otsast, kuhu võis koguneda mittemetalseid jätteid, ligi 5% maha.

Niisuguste terastompude esialgne kaal kõigub, olenevalt suurtükiraua suurusest, mõnesajast kilogrammist kuni 70.000 kg ja veel enamgi vahel. Nii näiteks on Itaalias 203 mm monoblokk-suurtükiraua valmistamiseks mineva terase valutombu esialgne kaal tervelt 70.000 kg.

Valutomp treitakse pärast otsade mahalõikamist veidi peenemaks, et kõrvaldada valudefekte välisel pinnal. Siis alles algab päris töö. Esmalt valtsitakse tompu (monoblokki) tugevjoulistest presside ja haamrite all, mille järel düsel lühike ja paks terasetomp muutub juba palju saledamaks täissilindriks. Praeguseaegsete tehniliste nõuete kohaselt peab esialgne valutomp pärast valtsimist olema 2,5 korda peenem. Niisugune kokkupressivus saadakse 2—4 kuumendamise ja valtsimise järele, olenevalt tombu suurusest ja paksusest. Esimene kuumendamine toimub leekahjus kuni 1100—1200° C 7—8 tunni kestel, mille järele seda taotakse (valtsitakse), kuni temperatuur langeb 800° C.

Siis kuumendatakse tompu uuesti kuni 1100—1200° ja jälle taotakse, ja nii edasi, kuni terasetomp on muutunud juba enam-vähem suurtükirauakujuliseks. Selle tagumise (valtsimise) peaaulesandeks on metalli tihendamine, sest niisugusel tagumisel keevad kokku kõik võimalikud esialgsed valudefektid metallis, nagu gaasimullid, mörad jne.

Niimoodi mitu korda läbitaotud ja kuumendatud terasetompu kuumendatakse lõpuks veel kord, et kaotada metallis sisemised kahjulikud pinged, mis tagumisel võisid tekkida; peale selle pehmendab viimane kuumendamine raua välispinda, mis on tähtis edaspidisel mehaanilisel väljatöötamisel. Viimase kuumendamise protsessi juures kuumendatakse raud kuni 800° C ja lastakse aeglaselt jahtuda. Suurtel erilistel treipinkidel antakse nüüd rauale vajalised välimõõdud, puuritakse sellesse nõuetavas läbimõõdus õõs ja lõigatakse sisse vintsooned. Suuremate (üle 100 mm) kaliibriliste õõnte tegemisel puuritakse auk sisse mitte otsekohe, vaid eriliste teradega lõigatakse terve terassilinder rauast välja, et kallist metalli läheks kaduma võimalikult vähem.

Niimoodi valminud raud läheb uuesti termilisele väljatöötamisele, mis koosneb karastamisest ja sellele järgnevalt noolutamisest (tagasilaskimisest). Karastamiseks kuumendatakse raud kuni 800—850° C, mille järele see kiirelt jahutatakse vees või õlis. Karastamine tõstab tunduvalt metalli kõvadust, kuid ühtlasi tekitab kahjulikke pingeid ja rabedust. Et neid vältida, kuumendatakse karastatud rauda veel kord kuni 600—650° C ja lastakse pikkamööda jahtuda. Termiliselt väljatöötatud teras omab

palju paremaid mehaanilisi omadusi kui välja-töötamata teras, samuti ka hea kõvaduse, sitkuse, hea vastupidavuse löögile kui ka peentalise kristallilise struktuuri, mis on metallide juures eriti hinnatav. Viimasel ajal, et veelgi suurendada rauaõone vastupidavust kulumisele ja eriti kuumadele gaasidele, kroomitakse raua õoned üle eriti kallistel suurtükki-del, kusjuures literatuursete andmete põhjal rauaõonete kroomimine on annud väga häid tagajärgi.

Sellest pikast suurtükiraua valmistamise protsessist võib aru saada, miks terasel oli tarvis nii palju aega pronksi võitmiseks. Nagu näha sellest kirjeldusest, on terase ümbertöötamisel eriti tähtsad nimelt termilised protsessid, mis on väga keerulised ja vajavad täpsaid kõrgete temperatuuride mõõtmisi. Kuna aga läinud sajandil alles õpiti tundma nende termiliste protsesside tähtsust ja kuna puudusid riistad suurte temperatuuride mõõtmiseks, siis on ka arusaadav, mispärast esimeste Kruppi poolt väljalastud mõnede heade terasest suurtükiraudade hulgas oli nii palju nõrku raudu. Kuivõrd tähtsad suurtükiraudade valmistamisel on täpsad tolerantsid ja temperatuurid, näitab järgmine asjaolu. Esimesed vene terasest suurtükid, valmistatud Obuhovi tehastes, olid küll valmistatud täpsalt Kruppi suurtükide järgi, kuid siiski pärast esimest laskeperioodi olid paljudel neist tugeva survega torudele peale aetud välised muhvid täiesti lahti. Millest oli see tingitud? Muidugi sellest, et väliste muhvide tolerantsid ei vastanud metalli omadustele, mille tõttu neid tuli ülekuumendada pealeajamisel. Niisugused ülekuumendatud muhvid aga istusid liiga suure pingega sisemisel raual, nii et laskmisel sisemine raud paisudes pingutas ka välismuhvi, mille metall juba niikuinii allus suurele pingele. Selle tagajärjel välise muhvi metall pingus üle elastuse piiri, mille tagajärjel see ei tõmbunud enam tagasi esialgsetesse mõõtudesse, vaid jäi lõdvalt sisemise raua peale.

Nagu juba eelpool tähendatud, läheb suurtükiraua valmistamisel praeguste valmistamis-meetodite juures väga palju kallist suurtükite-rast praaki. Keskmiselt leiab kasutamist kõigest 12 prots. esialgse terasetombu massist, mis tuleb välja malmvormist. Nii näiteks 76 mm 30 kal. suurtükiraua valmistamiseks läheb praegu tarvis 3610 kg terast; kuna valmisraua kaal on kõigest 390 kg ümber, mis teeb välja kõigest 11 prots. metalli algmassist. See on kallis töö-meetod, eriti veel praegusel kriiside ajajärgul. Seepärast on loomulik, et on hakatud püüdma leida ratsionaalsemaid meetodeid suurtükiraua-de valmistamiseks.

Tsentrifugaal-valu. Silindriliste kehade, nagu igasuguste torude, kolvirõngaste, silindrite särkide jne. valmistamise alal on viimasel ajal löönud läbi nn. tsentrifugaal-va-lu. Selle valu põhimõte ei ole enam uudis, kuna juba 1809. aastal inglane Eghard tegi esimesena ettepaneku kasutada tsentrifugaal tungi valu. 1848. a. andis ameeriklane Lavengroose malmist vormi kirjelduse, mis tiirleb oma telje ümber. Sellest ajast hakkabki arenema Inglismaal ja Ameerikas tsentrifugaal-va-lu malmist torude, kolbide, hammasrataste jne. valmistamisel. Viimase 15 a. vältel on see valu eriti arenenud. Nii näiteks prantsuse ajakirjas „Mémorial d'artillerie Française“ 1930. aasta, IX raamat, 3-as-

anne, on kirjeldatud lühidalt tsentrifugaal-va-lu teooria, väljudes mürskude valmistamise vaatekohalt, kusjuures on lähtutud seisukohast, et kui vormile anda mürsu väliskuju kontuurid, siis teatud nurga all keerlemisel omandab mürsu si-semus täpsalt vajalise pöörlemis-parabolooidi kuju. Seletame seda veidi pikemalt ajakirja „Tehnika i voozuženie“ nr. 7 — 1933. a. järele.

Katsetelt ja ka teoreetiliselt on meile kõigile tuntud fakt, et kui klaas, milles on mingisugune vedelik (joon. 2), hakkab kiirelt tiirlema oma püsttelje aa' ümber, siis vedeliku horisontaalne pind hakkab muutuma. Esiteks tekib keskele väike süvend, mis tiirude arvu suurenemisel muutub üha sügavamaks ja laiemaks, omandades nõndanimetatud pöörleva parabolooidi kuju (joon. 3), kusjuures liig suurte tiirude arvu juures osa vedelikku, kui klaasi ääred ei ole küllalt kõrged, isegi paiskub klaasist.

Kui nüüd tiirude arvu mitte muuta, vaid ainult kallutada veidi tiirlevat klaasi vedelikuga, siis näeme, et sisemine süvend vedelikus hakkab venima pikemaks, ja kui seejuures välisele anu-male anda mürsu väliskontuurid ja täita see vedela terasega, siis viimase hangumisel niisuguses pöörlevas vormis saamegi seest tühja mürsu. See on lühidalt mürskude valmistamise protsess, mis kirjeldatud ülalnimetatud prantsuse ajakirjas (joon. 4).

Kui aga vedelikuga keerlevat anumata kalluta-tada 90° võrra, nii et selle vertikaalne pöörlemistelg aa' muutub horisontaalseks (joon. 5), siis anumast või nõus olev vedelik nagu kleepub nõu seintele, moodustades nõus vedelikust silindri, ja kui vedelik veel jahtudes hangub, nagu näit. vaha, sulatina või malm, teras jne., siis keerlemise jätkamisel kuni hangumiseni võime anumast või vormist võtta välja silindrilise keha, mille väliskontuurid vastavad täpsalt nõu või vormi sisemistele kontuuridele. Need nähted on seletatavad nõndanimetatud tsentrifugaaltungiga, mis tekib igal pöörlemisel ja mis paiskab raskemad osad vedelikus kaugemale keskkohast. Selle printsiibi põhjal töötavad koorelahutajad, tsentrifugaal-kuivatajad, õhufiltrid, pumbad jne.

Kuna tsentrifugaal-va-lu meetod on annud väga häid tagajärgi plahvatus-mootorite silindrite ja eriti vahetatavate silindrisärkide valmistamisel, kusjuures niimoodi valmistatakse silindrite särke Brinelli kõvadusega kuni 800 ja isegi üle (Leystall), siis oli loomulik katsestada selle meetodi rakendamist ka suurtükki-de raudade või vähemalt nende särkide (liner'ite) valmistamiseks.

Samane seadeldis on kirjeldatud Ameerika ajakirja „Scientific American“ 1932. a. septembrikuu numbris Steaven L. Konnor'i poolt ja ülalpool nimetatud venekeelses ajakirjas „Tehnika i voozuženie“. Viimase järgi selline seadeldis on kujutatud joon. 6, kus P on terasest pöörlev rootor, U — malmist vorm ja B — valamis-trehter, mis on seadise põhiosad.

Rootor P on teraslehtedest valmistatud silinder, mis pöörleb neljal rullil — 2 kummalgi rootori otsal. Üks rootori ots — joonisel parem — on ühenduses mootoriga, mis paneb rootori tiirlema.

Rootoris on malmist vorm U, mis on rootori külge kinnitatud, tiireldes sellega koos. Malmist vormi sisemine kontuur, vastavalt suurtüki-

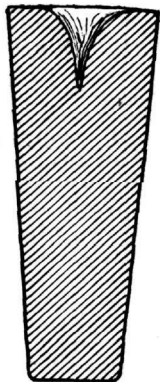
raua kabariidile, on kooniline, muidugi vastavate tolerantsidega terase kokkutõmbamise ja vajalise mehaanilise ümbertöötamise eesmärgil.

Rootor ühes malmvormiga on kas täiesti horisontaalne, või moodustab sellega 15—20° suuruse nurga, et vältida vedela terase väljapaiskumist.

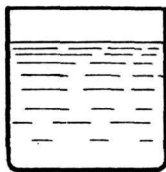
Valamise käik. Enne vedela terase valamist vormi pannakse rootor käima kuni nõuetava tiirude arvu saamiseni, mis tehakse harilikult kindlaks katselisel teel. Nii näiteks on leitud, et 100 mm kaliibriliste torude valamiseks peab rootor tegema umbes 1000 tiiru minutis. Kui nüüd rootor on omandanud nõuetava tiirude arvu, siis täidetakse sisemine malmist vorm välise trehtri kaudu nõuetava hulga vedela terasega, mis, sattudes pöörlevasse vormi, kleepub sedamaid selle seinte külge tsentrifugaaltungi mõjul. Terase hulk üheks valuks tehakse eeskätt arvutluste abil kindlaks ja parandatakse praktikaga. Mõne minuti järele (umbes 15—20) teras hangub pöörlevas rootoris juba niivõrd, et suurtükiraud ümbertöötamata kujul on valmis. Hangumine suundub järk-järgult välistest kihtidest sisemistele. Pärast valu hangumist rootor peatatakse, val-

päeva kuumendamiseks, noolutamiseks ja jälle ümbertreimiseks — kokku 6—7 päeva. Uue meetodi kasutamisel võetakse 20 minuti pärast vormist peaaegu valmis raud.

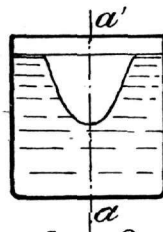
2. Uue meetodi juures kasutatakse ära 45—50% valumetallist, mis annab suure kokkuhoiu, võrreldes vana meetodi järgi 10—12% metalli ärakasutamisega.
3. Ühe tsentrifugaalvalu-masina töövõimsus jooksvas töös on — ühe tunni jooksul 2 väiksemakaliibrilist (alla 75 mm) rauda või 1 keskmise-kaliibriline raud (75 kuni 120 mm.).
4. Uue meetodi järgi valmistatud raua füüsilised omadused on ühesugused igas sihis, kuna väljajäetud rauas metalli omadused põigiti (läbilõikes) on nõrgemad kui pikuti.
5. Teoreetilised arvutlused ja ka praktilised uurimised on näidanud, et tsentrifugaalvalu juures sisaldavad rauaõõne seinad enam süsinikku kui väliskihid, milline asjaolu suurendab raua terase sisemiste kihtide tugevust kulumise vastu ja pakub parimaid tingimusi raua vastupidavuses rühugaaside survele.

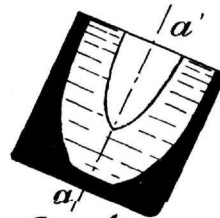
Joon. 1

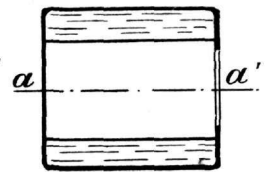
Joon. 2

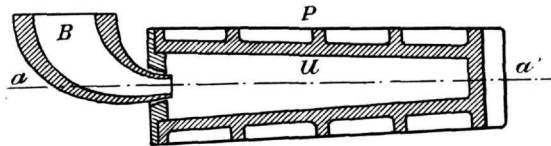
Joon. 3

Joon. 4

Joon. 5

Joon. 6

mis toru, mille temperatuur on veel üle 700° C, võetakse vormist välja ja saadetakse kohe termilisele väljatöötamisele vastavatesse ahjudesse. Pärast jahtumist treitakse toru sisemiselt pinnalt maha umbes 18 mm paksune kiht, et kõrvaldada metalli puudused sealt, ja väliselt pinnalt võetakse maha keskmise-kaliibrilistelt torudelt 6 kuni 12 mm, et kõrvaldada sealt konarused, mõrad ja praod. Niisuguse suurtükiraua edaspidine ümbertöötamine seisab lihtsalt laengukambri treimises, vintsoonte ja lukupesa lõikamises jne.

Tsentrifugaal-valu paremused. Sellest lühikesest harilikust suurtükiraudade valmistamis- ja tsentrifugaalmeetodi ülevaatest selguvad juba järgmised tsentrifugaalmeetodi paremused, võrreldes vana meetodiga:

1. Vana meetodi kasutamisel kulub ühe suurtükiraua valmistamiseks mitu päeva — 1 päev valatud terasetombu jahtumiseks; — 2 päeva valatud tomбу otsade mahasaagimiseks ja välispinna treimiseks; — 1 päev tagumiseks (valtsimiseks); 2—3

Tsentrifugaalvalu rakendamine suurtükiraudade kui ka mürskude valmistamiseks on veel väga uus ala ja ei ole veel laialdast tarvitamist leidnud. Vaatamata tsentrifugaalvalu vanadusele ja lihtsusele, ei ole see siiski veel küllalt läbi lõõnud sõjatööstuses, mille peapõhjuseks on usalduse puudumine selle valu kohta ja raskused saada torusid mõradeta ja pragudeta välispinnal. Viimastest saadi üle alles pärast tsentrifugaalvalu peensuste uurimise ja elektriühjude kõrgeväärtusliku terase tarvituselevõtmist.

Erikirjanduses ilmunud andmete järgi võib väita, et tsentrifugaalne suurtükiraudade valu hakkab U. S. A-s juba maad võtna, kusjuures selle meetodi suured paremused, võrreldes praegu tarvitusel oleva meetodiga, tagavad sellele suure tuleviku suurtüki-tööstuses.

Lõppsõna. Nagu näha sellest lühikesest ülevaatest suurtükiraudade valmistamise ja arendamise kohta, on see alati olnud kallisk ja koormav asi riigi väljaminekutes. Eriti kalliks on see kujunenud praegusaegsete terassuurtükide valmistamisel, ja seepärast väikestes riiki-

des, nagu Eesti, ei võinud kõne allagi tulla oma tööstuse sisseseadmine suurtükiraudade valmistamiseks. Kuid uus tsentrifugaal-meetod suurtükiraudade valmistamiseks lubab juba veidi optimistlikumalt vaadata sellele alale. Kuigi vast on enneaegne asuda sedamaid tervete suurtükiraudade valmistamisele, siis vast ehk särkide (linerite) valmistamiseks võiks siiski eeltööd teha, sest Ameerika andmete järgi ühe suurtükiraua särgitamine võrdub keskmiselt 100 lasu

hinnaile, nii et kui näiteks üks lask maksab Kr. 60.—, siis üks särgitamine tuleks maksta Kr. 6000.— ümber, ja kui aastast tuleb särgitada 4—5 niisugust suurtükki, siis läheb välja ainult ühel aastal umbes Kr. 30.000.— välisvaluutat. See arv paneb juba mõtlema, et kas tõesti ei oleks parem püüda jätta see raha kodumaale ja lisaks omada sisseseadmeid, mis sõja korral lubaksid kulunud suurtükke kiirelt ja kergelt uendada uueks võitluseks.

Bibliograafia.

Kuidas võidelda soomusautode vastu.

Kpt. Zyrkiewicz, Varssavi, 1932. a. 391 lk., 286 joon., 10 tab. ja 5 lisa.

Võitlemine soomusautode vastu on tänapäeval tublisti raskemaks ülesandeks kui Maaailmasõja ajal ning nõuab kõikide käepäraselt olevate ning selleks kõlblikkude võitlusvahendite kasutamist. Omas raamatuga autor võtab nimetatud vahendid süstemaatilise vaatluse alla, neid jaotades 3 gruppi: a) passiivkaitse abinõud; b) aktiivkaitse abinõud; c) taktika ning väljaõppega seoses olevad küsimused.

Passiivkaitse ülesandeks on tõkestada või aeglustada sautode edasiliikumist, seega andes suurtükiväele ja teistele võitlemisabinõudele aega nende vastu mõjuvamalt tegevusse astuda. Passiivkaitse teostatakse kõrgemate astmete juhtidelt mitmesuguste strateegilise ja taktikalise iseloomuga purustamistöde läbiviimise kaudu ja ka väeosadelt nende käsitada olevate abinõudega. Passiivkaitse mooduneb järgmistest elementidest: 1. Positsiooni valik; parimaks positsiooniks võitlusel sautode vastu on niisugune, mille ees maastik on lame, ilma varjatud läbisteta ning võimaldab juba kaugelt võtta lähenevad sautod suurtüki ja automaatrelvade tule alla; positsiooni vahetus läheduses on soovitatav rida looduslikke takistusi, mis sunniskid ründavaid sautosid vähendama liikumiskiirust just sel momendil, kui nad jõuavad nende vastu võitlevate relvade mõjuvule piirkonda. Positsiooni sügavuses maastik peaks olema kinnine ning takistama sautodele vaatlemist, pakkudes samal ajal küllaldasel määral sobivaid positsioone sautode vastu teotsemiseks määratud relvadele. Loomulikult on alati raske leida sellist maastikku, mis vastaks ülalloetletud nõuetele, kuid selle poole peab kindlasti püüdma, niipalju kui seda lubavad tegelikud võimalused. 2. Looduslikkude takistuste kasutamine, nagu: puudega kaetud või eskarpeeritud kallakud, metsad, sügavad kraavid, üle 75 cm sügavad, pehme põhjaga või järskude kallastega veekogud (silmas pidades nende kuivamise võimalusi kuivadel aastaegadel), sood ning rabad, millised tihti on kardetavamad liinisõidukitele kui neile, mis liiguvad ratastel; maastiku ebatasasused, mis küll ei suuda pidada kinni sautosid, kuid siiski tunduvalt võivad aeglustada nende liikumist. 3. Kunstlikkude tõkete ehitamine, nagu: kraavid, kivimüürid, puutüvedest moodustatud kaitsevallid, vankristest teesulud, maasse kinnitatud raudteeroopad jne. Kõik tõkked, kust võib oodata vastase katseid läbi tungida, tuleb varustada iselõhkevate miini-

dega; tõkked, milliste ülesandeks on sautosid mõneks ajaks kinni pidada või nende liikumist aeglustada, peab hoitama tule all. Kunstlikke tõkkeit on kasulik ehitada ainult kohtades, kust sautod tingimata peavad läbi minema, kusjuures nad paigutatakse varjatult, et ründaja neid võiks märgata ainult viimasel momendil. 4. Sildade purustamine, mida võib teha ainult kõrge- ma ülemuse loal. Sillad, mida ei tohi purustada, barrikadeeritakse. 5. Mitmesuguste püüniste, hundiaukude jne. ehitamine. Sellesarnaste tõkete hulka kuuluvad, näiteks, ka katkisaetud puusillad, risti üle sautode liikumistee tõmmatud tugevad raudtraadid, millised võivad teatava kiirusega liikuvaid sautosid ümber visata. 6. Eriliste kindlustiste ehitamine teede ääres, kust võib oodata sautosid; sellised kindlustised ehitatakse malekorras ja koosnevad moondatud tornist, kuhu on paigutatud mõni lahingmasinate vastane relv. 7. Suitsu, udu ja lahinggaasi tarvitamine. Viimaste kasutamise kohta võitlemisel sautode vastu ei ole praegu veel küllaldaselt kogemusi, kuid on siiski tõenäoline, et ka sellest uuemaaaja võitlusvahendist ei loobuta; igatahes sauto meeskonna tegevus muutub normaalsest palju raskemaks, kui ta peab töötama gaasitorbikus; sautode kardetavaks vaenlaseks on samuti ka suits ja udu, kuna need tublisti piiravad meeskonna niikuinii juba kitsast vaatlusvälja, seega takistades masinate juhtimist ja teotsemist relvadega. 8. Elektrilainete kasutamine. Kuna see abinõu sautode vastu võitlemiseks on veel täiesti uus, siis autor piirdub siin oletustega ja võimaluste selgitamisega, aluseks võttes viimaste aastate vältel sõjakirjanduses kõneainet pakkunud Mathews'i kiiri, millised pidavat olema võimelised panna mootoreid seisma kauge maa tagant.

Aktiivkaitse abinõudeks on: 1. Suurtükivägi, milline osutub sautode kardetavamaks vastaseks. Kuid suurtükiväe kasutamine sellistel juhtudel nõuab täpsat tulede ettevalmistamist. Autor on võtnud uurimise alla järgmised moodused: a) liikuv tõkketuli, mille paheks on, et teda ei saa kasutada kõige kriitilisemal momendil, s. o. kui ründajad sautod lähenevad kaitsja jalaväele; b) sautode võtmine kahvlisse, selle kitsendamisega kordkorral; c) laskeandmete ettevalmist teostavate punktide tulistamiseks maastikul; d) üksikute suurtükide ase- tamine moondatult varjatud positsioonile, kust

nad avavad tule viimasel momendil otsesihitimi-sega. Seda moodust autor loeb kõige efektiivse-maks. 2. Saaterelvad, millised suurtüki-väega kooskõlas töötades tulistavad neid ala-sid, mis viimasele tehniliselt pole kättesaadavad. Saaterelvad peavad olema hästi moondatud ja avama tule viimasel momendil. Eriti väikse-kaliibrilised suurtükid on mõjusad sautode vastu võitlemiseks tänu nende suurele lasketäpsusele ja kiirusele. Ühe sellise relva mürsu pihtami-sest jätkub sauto purustamiseks või selle ümberviskamiseks, kui mürsk langeb auto lähedal. Loomulikult saavutatakse siin ka tugevat moraalsel efekti. Granaadi- ja miinipildujad, mitte omades nii suurt lasketäpsust, on vähem tähtsad sautode vastu võitlemiseks; nende abil võib peamiselt sautode rünnakut aeglustada, kuid harvem ründavaid masinaid purustada. 3. Erilised lahingmasinate vastased relvad: a) suurekaliibriline püss (sakslaste T-Gewehr, 13 mm), millise kuulid läbibistavad 400 m peale 22 mm soomuse; b) suurekaliibrilise-da kuulipildujad, nagu: Tuf-Gewehr, 13 mm; Becker'i kuulip., 20 mm; Cerney kuulip., 25 mm; Madsen'i kuulip., 20 mm; nende hulka kuulub ka Hotchkiss'i 13 mm kuulip., mis kaalub 32 kg, annab 450 lasku min. ja kasutatakse peamiselt lennukite vastu võitlemiseks; 25 mm Hotchkiss'i — autori arvamise järgi — võiks kasutada sautode vastu ainult positsioonisõja perioodil; c) 37 mm ja 57 mm Skoda, Armstrong'i Bofors'i, Makler'i, Saint-Chamond'i, Vickers'i ja Schnei-der'i tehaste lahingmasinate vastavad suurtükid, millised kõik omavad suure laskekiiruse; d) kaheraualised relvad, milledest üks — 75 mm mürsuga — on määratud tulistamiseks lameda lendjoonega ja teine — väiksema mürsuga — järsu lendjoonega; e) väiksekaliibrilised, kuid suure algkiirusega, relvad, nagu Halger-Ultra-Büchse, kal. 7 mm. 4. Harilikud raske- ja kergekuulipildujad. Tulistades auto-maatselt valangutega sautode nõrgemini kind-lustatud kohti (rattad, vaatluspilud jne.) need relvad võivad avaldada tugevat mõju sautode meeskonnale ja isegi läbistada soomuse, kui on mitu pihtamist ühe ja sama koha peale. Prants-laste arvates haavata saanud lahingmasinate meeskondadest umbes 50% olevat tabatud hari-likkude automaatrelvade kuulidest, läbi laskepi-lude. 5. Käsigranaadid. Lähedatel kau-gustel võib kasutada sautode vastu võitlemiseks käsigranaate, kuigi neid tuleb lugeda primitiiv-seks abinõuks ja nad nõuavad viskajailt tugevaid närve. Võitlusvahendina käsigranaadid avalda-vad mõju ainult siis, kui nad lõhkevad lahing-masina all, kus ei ole soomuskatet või see on õhuke. Granaadi viskaja peab asuma kaevikus või varjuma puutüve taha. 6. Leegiheit-jad on kohased sautode vastu võitlemiseks eriti asulates. Sobivam on kerge tüüp, 30 kg, mis kantakse seljas ja võib paisata leeki 1 min. väl-tusel 30 m kaugusele. Kasulikumaks loetakse paisata 1 sek. jugasid, neid suunides sauto vaat-luspiludesse. 7. Miinid. Need tuleb asetada selliselt, et sautod ei saaks neist mööda minna; lõhkema pannakse automaatselt või jälle kesk-punktist erilise vaitleja poolt, sel momendil, kui sautod jõuavad nende asetuspiirkonda. Miine võib kasutada edukalt sautode vastu ka liikuv-sõjas, kui nende mahapanemiseks on kasutada hästi treeneritud meeskond ja kiiresti liikuvad veovahendid. Igatahes tuleb silmas pidada, et mõnikord miinid võivad saada kardetavaks ka

omavägedele, kui nende asukohad ei ole täpselt ära märgitud ja asjaosalistele teatavaks tehtud. 8. Lennuvägi on mõjusaks võitlusvahendiks sautode vastu, avastades nende asukohad, liikumissuunad ja teatades sellest oma suurtükiväele. Samuti võivad lennukid rünnata sautosisid pom-midega, hoidudes sealjuures siiski laskumast liialt madalasse, et mitte sattuda sautode mõ-jujtule piirkonda. 9. Soomustatud võit-lusvahendid on parimaks lahingupidamise abinõuks sautode vastu — tingimusel, et neid on käepärast küllaldasel arvul raioonides, kus võib oodata vastase sautode rünnakut ja et nende liikumiskiirus, relvastus ja soomuse paksus mitte ainult ei jääks maha vastase masinate omast, vaid koguni omaks selles mõttes ülekaalu. Autor hindab selles mõttes kõrgelt Garden-Lloyd'i tankette ja tankivastaseid A. 7. lahingmasinaid. Lõpuks arvab autor, et ei ole küllaldane kasu-tada sautode vastu võitlemiseks ühte või teist ülalloeitud vahenditest üksikult, vaid kõik, mis on käepärast.

Taktikaline ettevalmistus. Moraalne külg. Ilmudes lahinguväljale sautod tavaliselt ei sünnita mitte niipalju materjaalseid kaotusi ~~hädavajaduse ja summasaamete~~ näoi kui avaldatav rünnatavale vastasele suurt moraalsel mõju. Seepärast on tarvilik tutvustada võitlejaid võimalikult lähemalt nende lahingmasinate taktikaliste ja tehniliste omadustega, tõstes esile ka nõrku külgi, nagu piiratud vaatlemisvõimalused jne. Iga võitleja peab pidama meeles, et: a) põgenemine sauto eest on kindel surm; b) ainult vastupidavus ning visadus tagavad edu; c) tuleb osavasti kasutada maastikku, silmas pidades, et sauto vaatlemisvõimalused on kõvasti piiratud; d) peab sihtima külmavereliselt ja eeskätt auto vaatluspiludesse; e) sautode jä-rele harilikult liiguvad jala- või ratsaväe osad, kellega peab valmis olema võitluse astuma. Tuleb arendada sõdureis eriti aktiivsust ja julguse tunnet, arvesse võttes, et lahingu-väljalt põgenev vastane alati süvendab ründa-vate sautode meeskonnas võitlustahet; püüdes paigal ja astudes lahingusse sautodega kaitsja on juba pooltasaadik lahingu võitnud. Väeosa-del, kel on karta sautode rünnakut, peab olema üksikasjalikult läbitöötatud tegevusplaan nende tagasilöömiseks. Otstarbekohane tulede jaotus omab siin esmajärgulise tähtsuse, kuna vastasel korral võiks ehk tulla puudus laskemoonast, kui on tarvis tulistada sautosisid saatvaid jala- ja ratsaväeosi. Harilikult kuni 1000 m tulistab suurtükivägi, kaugustel alla 1000 m astuvad tegevusse üksikult teotsevad suurtükid, saaterel-vad ja erilised lahingmasinate vastu võitlemiseks määratud relvad. Samal ajal kõik kaitsja auto-maatrelvad võtavad tule alla sautosisid saatvad jala- ja ratsaväeosad, eesmärgiga tõkestada nende liikumist ja lahutada neid nende lahing-masinatest; sealjuures on soovitatav avada sautode pihta tuli mitte enne kui nad on jõudnud 200 m. ja sellest lähematele kaugustele, neid niiviisi võttes mõjuva tulelöögi alla; a-relvad, milliseid ründavad sautod ei ole veel avastanud, algavad tegevust ainult kõige lähematel kaugustel, et mitte endid demaskeerida enneaegselt. Kaugustel 100 m ja lähemal sautod võetakse paremate laskurite üksiktule alla erilise soomustlähista-va laskemoona kasutamise, kusjuures tuleb püüda tabada piludesse; tulistamine suurematele kaugustele pole otstarbekohane, kuna — vähe-neva tabamisvõimaluse juures — raisatakse kal-

list laskemoona ja isegi võib kaduda usk laskureisse, kui ei ole näha tabamuseffekti. Kaitse tuleb organiseerida sügavusse, sest sautod püüavad võimalikult kiiresti neile kardetava ala ja kui nad kord on pääsenud positsiooni sügavusse, kus neile ei ole vastu pandud relvi, siis nad võivad tekitada liikuvatele varudele, tagalaasutistele, tunduvaid kaotusi. Selle sautode rünnaku tagasilöömine ei saa olla esimesjärgus asuvate väeosade ülesandeks, kuna need peavad võtma oma peale vastase jalaväe löögi. Võitlus sautode vastu asulates on kaitsele üldiselt soodsam, kuna ta saab siin teosteda nii aktiivselt kui ka passiivselt. Kaitse organiseerimine sautode vastu rännakkolonnis on eriti raske ülesandeks; seepärast rünnaku organiseerimisel — kui on olemas hädaoht vastase sautode poolt — tuleb pöörata erilist tähelepanu marsikava valikule, luure ja julgestuse korraldamisele; peab ette nägema tarvilikud passiivsed ja aktiivsed kaitsevahendid ja kolonni koosseisu kuuluvate vägede tegevusviisid sautode rünnaku puhul. Luure toimetamisel arvesse võtta, et sautod võivad väga hästi ennast ära peita kusa-gil rännaktee ääres, metsatukkades või lohkudes ja sealt kolonnile kallale tungida. Seepärast luure- ja julgestamisosad peavad töötama eriti tähelepanelikult ja liikuma vähemalt 2—3 km kolonni ees ja külgedel.

Raamat sisaldab muuseas andemid, kuis teha lahinguvõimetuks mitmesugust tüüpi sautosid, et takistada vastasele neid kasutamast. Joonistel on näidatud vene ja saksa sautode tüüpide tundelikumad osad ja mitmesuguste riikide sautode siluetid (B. B. S. M. joon. 1934.). Kk.

Venelaste vaateid täpsuslaskurite taktikalisele kasutamisele. *)

Täpsuskütte ehk snipereid kasutati esmakordselt Maailmasõjas positsioonisõja tingimusi. Venelastele oli see uudsus võõras. Nad alul olid mitteeadlikud selles, et vastaspool organiseeris osavaid ning eriti väljapaistvaid oma võimetes laskureid eriorganisatsioonidesse, keelide ülesanne oli hävitada täpsa ja tapva telega vastase üksikvõitlejaid, kes teotesid lahingus ettevaatamatult ning jätsid täitmata moondamis- ja kohanemisenõuded.

Sellest ajast evib täpsusküttide tarvituselevõtmine üldtunnustuse. Kõigis sõjavägedes hakatakse valmistama ette valitud laskureid täpsusküttideks ehk sniperiteks.

Analüüsides tulevikusõja olukordi ning teotsemisviise, paistab, et täpsusküttidele kättesaadavad märgid tulevikus positsioonisõja oludes kaovad minimumini. Aga see kõik ei tähenda veel seda, et täpsusküttidel pole kohta tulevikusõja tingimusi. Võib isegi öelda, et täpsusküttide kasutamine kitsas raamistikus on elanud üle oma aja. Kaasaja- ning tulevikusõja lahing nõuab täpsusküttide ülesandeid, nõuab nende tegevuse laiendamist kõigile lahingufaasidele nii jala- kui ratsaväes.

Vaadeldes tähelepanelikult täpsusküttide taktikalise kasutamise küsimust ja võttes arvesse tulevikusõja tingimusi, võib tulla otsusele, et

täpsuskütid leiavad eriti laiaulatuslikku kasutamist manööversõja oludes kaitselahingus ja lahingu katkestamisel. Ka kohtamislahingus, vaatamata kiireltmuutuval olukorrale, võib edukalt kasutada täpsuskütte. Samuti — puhkekaitse, rännaku julgestamisel ning puhkuse olukordades. Vähem kasutamist võivad leida täpsuskütid tulevikusõja pealetungilahingus, kus pealetungi tempo areneb eriti kiireks ja lahingumärgid esinevad peaaegu mittenähtavatenä. Siin olukord teeb täpsusküttide teotsemise eriti raskeks ja küsitavaks; kõigele sellele vaatamata leidub siiski olukordi, kus täpsuskütte kasutada saab.

Eriti tähtis töö täpsusküttidele avaneb videvikus, öösi, koidikul ja üldiselt halvasti nähtavate märkide juures. Neil juhtudel mängib tähtsast osa optiline sihik, millise tegevuse suurendusastme (ca 4 korda) tõttu suureneb ka märkide nähtavus — seega ka tuletäpsus.

On üldine tõde, et täpsuskütid töötavad paari-kaupa: üks laskurina, teine vaatlejana. See juures pidades silmas täpsusküttide väsitavat pikaajalist vaatlust läbi optiliste abinõude (sihik jne.), täpsuskütid peavad aegajalt vahetama oma osi (tavaliselt 15—20 minuti järele).

Olukorrast tingituna võib olla juhuseid, täpsusküttil-vaatlejal ja täpsusküttil-laskuril tuleb ühel ja samal ajal täita nii laskuri kui vaatleja kohuseid. Sääraselt tuleb talitada ka teise täpsusküti rivist väljalangemisel või ajutise postilt puudumise juhul.

Võib juhtuda, et mõlemal täpsusküttil tuleb tulistada üheaegselt ühte ja sama tähtsat, kuid kiirestikaduvat ja eriti kaugelt märki, et tagada selle märgi kindlat tabamist.

Millised on täpsusküti kohused ja kus on nende asukoht mitmesugustel lahingfaasidel?

Mõningate andmete alusel tuleb tunnustada enam-vähem ratsionaalseks, et täpsusküttidele lubatakse teatud vabadus ja initsiatiiv nii oma asukoha valikul kui ka teotsemise ajas. Seepärast ei tule kunagi täpsuskütte siduda kindlalt mõne väikese üksusega (jaoga), arvatud välja muidugi juhused, kui jagu on määratud ja eraldatud mõne eriülesande täitmisele. Nende tegevust ei tohi teha sõltuvaks ühest või teisest naabertulirelvast.

Luure. Tuleb meenutada, et täpsusküti otsene määramine luuresse — ei ole vastase luure, vaid see on märkide luure, et neid kergesti hävitada.

Mõne üksuse või allüksuse määramisel luuresse, astuvad välja temaga ühes ka tema koosseisu asuvad täpsuskütid, kui neile ei ole antud mõnda teist eriülesannet. Need liiguvad luureüksuse südamiku juures ja täidavad luure juhilt saadud lahinguülesandeid.

Vastase kaitserajooni luuramisel täpsuskütid nihutavad endid võimalikult kaugemale ette, et luurata välja oma tulevaseid märke.

Julgestusrännakul. Rännakul vastase mõjupiirkonnas rännakupatrullidele tuleb juurde anda kõik eelväe (eelsalga) koosseisu kuuluvad täpsuskütid, või suurem osa neist. Nende tegevuse ühtlustamiseks võib määrata täpsusküttide juhiks mõnda vanemat täpsuskütte, kellele eelsalga ülem või rännakupatrulli ülem annab vahetult juba kindlad ülesanded.

Täpsuskütid liiguvad piilurite järele piilkonna südamiku joonel.

*) „Vojennõi Vestnik“ nr. 10 — 1933. a. G. Morosovi artikli järgi.

Kui on näha ette kohtamislahingut, on soovitatav suurema arvu täpsusküttide määramine rünnakukaitsesse üksuse juurde.

Kohtamislahing. Kohtamislahingus täpsuskütid võivad etendada eriti tähtsat osa, hävitades vastase luureorganeid, takistades vastasele vaatlust ja tulejuhtimist ning takistades juhtimise organiseerimist. Seega — täpsuskütid astuvad oma üksuse parematesse tingimustesse ja aitavad kaasa initsiatiivi oma kätte kiskumiseks, sealjuures sundides vastast kas peatuma või üle minema kaitse korda.

Täpsusküttide asukoht kohtamislahingu algades — esijärgus asuvate julgestusosade joonel ja edaspidisel teotsemisel — nagu pealetungil.

Pealetungilahing. Nagu eeltoodust selgus, täpsusküttide kasutamine pealetungilahingus on piiratud. Lähenedes täpsuskütid teotsevad rünnakukaitses (eelväe, eelsalga, rünnakupatrulli jne.) koosseisus. Nad püüavad aidata kaasa vastase eelosade, luure- ja vaatlusorganite hävitamisele või tagasitõrjumisele. Kallaletungil täpsuskütid teotsevad tavaliselt tiibadel või esijärgu osade intervallidel, sealjuures mitte takistades rk tulejuhtimist intervallidesse. Kui maastiku iseloom võimaldab (lähiste olemasolu: põõsad, põllud jne.) varjatud lähenedes vastase vastupanupositsiooni eelservale, on kasulik asetada täpsuskütte võimalikult ettepoole. Sellega välditakse nende mahajäämist oma esijärgu osadest, millised liiguvad edasi kiires tempos.

Lähenedes vastase vastupanupositsiooni eelservale, täpsuskütid jäävad sellisele kaugusele, et neil võimalik oleks vaadelda varjatud ja moondatud märke ja kasutada ära oma tule täpsust. Sealjuures nad ei tohi sattuda vastase laskurite tule mõju piirkonda, milline lähedatel kaugustel evib eriti suure täpsuse. Tavaliseks kauguseks täpsusküttidele vastase vastupanupositsiooni eelservast on ca 300—400 m.

Valinud välja määratud kauguses soodsad laskekohad, täpsuskütid tulistavad senikaua, kuni kallaletungija on vallutanud vastase esijärgu tulepesad. Seejärgi liiguvad täpsuskütid kiiresti edasi vallutatud punktidesse.

Kallaletungil täpsusküttidele võib teha ülesandeks vastase kk hävitamist sellel hetkel, kui esijärgu osad asuvad rünnakule.

Suurima tähtsuse evib täpsusküttide töö süstemaatilisel ja plaanikindlalt ette valmistatud pealetungil, kui kasutatakse pikemat ajavahemikku, mõnikord ka terveid ööpäevi, tähiste väljaselgitamiseks ja vastase vastupanupositsiooni eelserva luuramiseks.

Aidates neis tegevusis luure eriosi ja organeid, täpsuskütid täidavad oma põhiülesande väikeste ja tähtsate märkide väljaluuramiseks ja otsekohe neid hävitades. Seejuures märkides ära kohti arvendile järjekordseks nende hävitamiseks lahingu ajal.

Puhkekaitse. Puhkekaitse olukorras on kasulik kasutada täpsuskütte mitte väga kaugel vastasest ja seda ainult siis, kui on näha ette väikseid lahingutegevusi või vähemaid kokkupõrkeid vastasega. Täpsuskütte tuleb asetada eelkaitses osade rajooni — välivahtkondade joonele või otsekohe nende taha. Soodsal maastikul on otstarbekohasem täpsuskütte nihutada ette, moodustades neist „tulesalad“ maastikul, kus vastasel head lähised. Täpsusküttide teotsemise gruppidega puhkekaitse on analoogiline teotsemisele kaitsele.

Puhkekaitsele asumisel pannakse välja täpsuskütte ka puht õppetegevuse otstarbel, et valmistada ette uusi täpsuskütikaadred, ja puht praktiliseks drilliks, et vältida täpsusküttide tegevusetust. Seda muidugi sel juhul, kui asutakse kaua aega ühel kohal.

Kaitse. Täpsusküti posti väljapanek vastupanupositsiooni eelserva läheduses, mitte kaugel kk, ei anna suuremaid tulemusi. Kuni rünnakuni vastupanupositsiooni eelserv, ühes nendega ka täpsuskütte postid satuvad ägeda suur- tüki- ja rk tule alla. Kaitsja tegevusse astumise hetkeks nad võivad saada teguvõimetuks ja nende osavuse kasutamine osutub võimatuks. Näib, et kaitsele enam vähem otstarbekohasemaks osutub 3—4 täpsusküti posti ettenihutamine varukompanist julgestusosade rajooni; samuti — esijärgu kompanist eelserva ette lähistele. See ettenihutamine võib teostuda tingimisel, kui on olemas varjeid ja moondamisvahendeid ning varjatud taandumisteid. Kaugus sõltub maastikust ja ülalnimetatud varjete ning moondamisvahendite asukohast. Juhul, kui täpsuskütte nihutada kaugemale ette, nad võivad tuua suurt kasu: segades vastase luuret vastupanupositsiooni eelserva avastamisel ja suurtükiväe ning rk laskeandmete ettevalmistamisel, s. t. nendelt tule organiseerimisel. Sel juhul täpsusküttidele peab olema tagatud õigeaegne tagasitulek, milleks aegsasti ja hoolsasti tuleb luurata maastikku ja varjatud taandumisteid.

Täpsusküttide posti taandamine teostub üheaegselt julgestusosade taandumisega. Sealjuures täpsuskütid katavad julgestusosade taandumist. Esijärgu kompanist ettesaadetud täpsuskütid nende ettenihutamisel võivad alul minna üle ennem valmisvalitud lähemate lähiste rajooni, kus head vaatluse- ja laskevõimalused, ja seejärgi alles asuda oma põhitulepunktidesse vastupanupositsiooni eelserval ja selle sügavuses.

Tuleb võtta tarvitusele kõik abinõud, et vastase lähenedes ettenihutatud täpsuskütid ei satuks n. n. „pihtide vahele“, mispärast nende tagasitõmbumine kaitsele peab sündima õigeaegselt kokkukõlas varemantud juhtnõudele. Täpsuskütid taanduvad peamiselt tiibade kaudu. Tulles oma ennemvalitud ja valmistatud asukohadesse, täpsuskütid asuvad oma rühma või kompani üldisesse tulesüsteemi ja tulistavad oma erimärkide pihta.

Kui tuleb tarvidus saata täpsuskütte kaugemale ette, siis nende töö jälgimiseks ja reguleerimiseks, eriti nende taandumisel, uute asukohtade sissevõtmisel, tuleb määrata eri juht (t. k. juht, kompani vanem täpsuskütt).

Rinnet pidi täpsusküttide tsentraliseeritud juhtimine on vaevalt võimalik. Kui see osutubki võimalikuks, siis ainult kompani, ja erijuhtudel ka pataljoni piirides.

Positsioonisõda. Positsioonisõja olukorras täpsusküttide töö suhtes küsimus langeb hästiorganiseeritud ja hästimoondatud postidele, eelkaevikute üksikasjalisele tundmaõppimisele, hoolsale vaatlusele ja laskmisele (ilmuvate) täpsuslaskurite (resp. snipermärkide) märkide pihta.

Lahingu katkestamine. Lahingu katkestamisel ning taandumisel täpsuskütid peavad katma oma kompani taandumist, moodustades varitsusi ja hävitades jälitavate eelosade juhte ning nende kuulipildujate teenijaskonda.

Osavad ja ennastalgavad täpsusküttide tegevused taandumisel võivad tublisti raskendada jäilitamist, aeglustades vastase tempot ja sellega kergendada taanduvate oma osade seisukorda.

Täpsusküttide eneste tagasitõmbumine teostub varjatult ühelt tegevussoodsalt kohalt teiselt.

R ä n n a k. Rännakul täpsuskütid liiguvad oma osade paremal ja vasakul küljel (veidi eemal), olles valmis iga minut astuma tegevusse. Ratsaväe rünnaku puhul nende ülesandeks on viia rivist välja vastase juhte. Lahingumasinade kallaletungil täpsuskütid peavad pimestama lahingumasinade ülemaid ja juhte. Selleks tuleb täpsusküttidel tulistada vaatlusavaustesse. Lennukite rännakul täpsuskütid sihivad oma lasud lennukite elulistesse osadesse (mootor, propeller, juht jne.).

Küsimus täpsusküttide tähtsusest lahingus ja nende erimärkidest on küllaldaselt selge. Valitud laskureile antakse ülesanne eraldada välja vähesed, kuid küllalt tähtsad märgid: juhid, vaatlejad, luurajad, sidemehed, klp sihturid, vastase sniperid ning vastase eelosade julgemaid ja väljapaistvamaid sõdureid. Tabades ülal- loetletud määrke, täpsuskütid halvavad vastase juhtimise ja side ning tule organiseerimist ja tulistamist ning aeglustavad tema tegevust.

Eriti tähtis ülesanne lasub täpsusküttidel võitluses vastase nii maapealsete kui õhu lahingumasinatega.

Võttes arvesse täpsusküttide tähtsust ja nende vastava ettevalmistuse ja komplekteerimise raskusi sõja korral täpsusküttidega, tuleb võtta juba reeglina: neid kalleid laskureid-hävitajaid tuleb hoida ja kasutada lahingus ainult neile otstarbekohase ülesande kohaselt. Seepärast tuleb vältida, et täpsusküttidele ei antaks tavalisi luure- ja vaatlusülesandeid, milieks on nähtud juba koosseisult ette eriorganid. Tuleb meelesstada, et täpsuskütt teostab luuret ja vaatlust ainult enesele, s. t. temale lahinguülesande vajaduste piires. See asjaolu ei vabasta ka täpsuskütü üldkohusest igale juhile ja juhitavale õigeaegselt teatada oma või naabri üksusesse igast tähtsast tähelepanekust lahinguväljal.

Täpsusküttide gruppide ettenihutamine julgestusosade rajooni, nõuab neilt laialdast orienteerumisoskust lahingukorras nii oma julgestusosade kui vastase esiosade suhtes. On vajalik, et täpsuskütid põhjalikult tunneks oma luure- ja julgestusosade lahingutegevust igas lahingu olukorras, tunneks väikeste üksuste lahingukorda nii oma kui vastase poolel.

Vajalike teadmiste olemasolu tähendatud küsimustes, samuti hea orienteerumisoskus annab võimaluse täpsusküttidel näidata täiel määral üles enesealgatust ja soodsais tingimuis saavutada laiemas ulatuses iseseisvust teotsemisel.

J. V.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÖDURIT“

Saksamaa uuestirelvastumine.*)

(Koostanud „Bulletin Belge des Sciences Militaires“ 1934, nr. 5 ja L'Illustration 13. 01. 34 ilmunud artikli varal.)

Maailmasõja tagajärjel Saksamaa oli sunnitud leppima maaalaliste kaotustega Poolale ja Prantsusmaale, loobuma relvadest, laevastikust ja sisemise julgeoleku tagamiseks võib pidada kõigest 100.000-mehelist sõjaväge.

Hoolimata rahulepingu tingimuisist ja liitlaste kontrollkomisjonest, Saksamaa asub kavakindlalt oma sõjaliste jõudude uuesti ülesehitamisele, pöörates peatähelepanu mitmesuguste organisatsioonide kaudu kodanikkude sõjaliste ettevalmistustele ja pühendab suure osa riigi eelarvest sõjaväele ja sõjamaterjali valmistamisele.

I. Saksa sõjaväe koosseisust.

Rahulepinguga Saksamaale lubatud 100.000-meheline alaline sõjavägi, mille teenistusaeg 12 aastat, on vaid väikene osa tänapäeva Saksamaa sõjalistest jõududest. Saksamaa on suutnud tõsta kaudsel teel oma relvastatud jõude arvulise koosseisu mitu korda suuremaks, kui see on lubatud rahulepingutega. Viimasel ajal on teravalt päevakorral eelnimetatud alalise sõjaväe koosseisu suurendamise küsimus 300.000 mehe peale.

Saksamaa alalist sõjaväge täiendavad:

- politsei osad, mis on organiseeritud sõjaväe põhimõtteil ja
- rahvus-sotsialistide väeosad, millele kindlam alus pandi 1925. a. ja mis oma organisatsioonilt ja arvult eriti tugevaks kujunesid Hitleri võimuletulekuga 1932. aastal.

Rahvus-sotsialistide poolt ellukutsutud sõjaväelise iseloomuga organisatsioonid jagunevad alljärgnevalt:

- rünnakrühmad (Sturmabteilungen — S. A.),
- kaitserühmad (Schutzstaffeln — S. S.) ja
- noorhitlerlased (Hitlerjugend — H. J.).

R ü n n a k r ü h m a d e (S. A.) ülesanne nende ellukutsumisel oli rahvus-sotsialistide poliitilise tegevuse tagamine. Hiljem nad kujunesid aga propaganda ja sõjaväge täiendavaiks osadeks ja neid võib vaadelda kui komplekteerimise rakuksi mobilisatsiooni puhul. Hitler väidab, et S. A. ülesanne on luua uut Saksamaad. Selleks on S. A. kohus noorsoost ette valmistada moraalselt ja füüsiliselt tugevaid lahingumehi, neid grupeerides ühisesse, võimsasse ja distsiplineeritud organisatsiooni.

S. A. organisatsioon vastab täpsalt sõjaväe organisatsioonile. Vastavalt Reichswehri seitsmele sõjaväeringkonnale on olemas seitse S. A. ülemrajooni (Obergruppe), mis jagunevad omakorda korpusteks (Gruppe). Üldse on olemas kakskümmend korpust, mille igatühe koosseis võib olla kuni 30.000 meest. Korpus jaguneb diviisideks (Untergruppe) või brigaadideks ja need omakorda rügementideks (Standarte), pataljonideks (Sturmbann), kompaniteks (Sturm), rühmadeks (Trupp) ja jagudeks (Schar).

*) Vaata „Södur“ nr. 23 — 1934. a.

Peale normaalkoosseisu on olemas suur arv eriüksusi, millest peamised: motoriseeritud-, ratsaväe-, lennuväe-, side-, pioneri- ja sanitarüksused ja õppeosad.

Teenistusse võetakse S. A. ja S. S. (Schutzstaffeln) osades 18 kuni 35 eluaastani ja teenistus jaguneb järgmiselt:

- 18—24 eluaastani, S. A. esimene kategooria ehk aktiivosad,
- 25—28 eluaastani, S. A. esimene reserv,
- 29—35 eluaastani, S. A. teine ja kolmas reserv.

Peale selle reservvägi:

- 36—45 eluaastani S. A. R. I (S. A. Reserv I),
- üle 45 eluaasta S. A. R. II (S. A. Reserv II).

S. A. organisatsioon on vabatahtlik. Tema liikmed ei saa tasu, küll aga toidustatakse õppuste vältel. S. A. võivad pääseda 18-aastased noormehed, kes on N. S. D. A. P. (Nationalsozialistische deutsche Arbeiter Partei) liikmed. Soovija on alul umbes kuu aega kandidaat, mille järele annab pidulikult rivistatud Standarte (rügement) ees ametivande (Mina vannun truudust oma juhile Adolf Hitlerile jne...).

S. A. osades pannakse suurt rõhku laskmisele, spordile ja sideteenistusele. Õppusi teostatakse kord nädalas, kas laupäeval või pühapäeval, kuna igal kompanil on sunduslik üks suurem õppus (n. n. Pflichtwanderung) vähemalt kord kuus. Viimase eesmärk on treenerimine rännakuteks, orienteerumine päeval ja öösel, kaartide lugemine, luureteadete hankimine ja edasiandmine jne. S. A. liikmed kannavad pruuni vormi.

Kaitserühmad (Schutzstaffeln—S. S.) alluvad S. A. staabile, omavad sama organisatsiooni kui S. A. ja on laiendatud üle kogu territooriumi. S. S. koosseis on valitav, kusjuures sinna pääsevad ainult parteile usuvad ja tugevad suure kasvuga mehed. S. S. kujutab seega partei politseid. Määruse järele võib S. S. koosseis moodustada ühe kümnendiku S. A. üldisest koosseisust.

Noorhitlerlaste (Hitlerjugend—H. J.) organisatsioon on autonoomne, koondades endasse alla 18-a. vanuseid poisse ja tüdrukuid. Organisatsioon on analoogiline S. A. organisatsiooniga ja selle ülesanne on ühis-, distsipliini- ja alluvustunde kasvatamine noortesse. Nende kava sisaldab laskmisi väikesekaliibrilisest relvast, koondrivi harjutisi, kaardi tundmist ja bussoli tarvitamist, maastiku kasutamist, moondamist, patrullteenistust jne. Kõik nimetatud õppused on ettevalmistuseks ühistele koondatud õppustele (n.n. Geländespiel), mis kujutavad väiksema ulatusega sõjalise iseloomuga manöövreid. Õppustest osavõtjad jäävad sageli ööseks maastikule, kusjuures igaüks peab oskama oma telki üles seada ja toitu valmistada. 18-aastased H. J. noormehed astuvad normaalselt kas S. A. või S. S. koosseisu, mis teostub tseremoniaalselt iga aasta 9. novembril.

Prantsuse ajakirja „L'Illustration“ käesoleva aasta 13. jaanuarikuu numbris on toodud saksa sõjaväe ja sõjaväelise iseloomuga organisatsioonide arvulise koosseisu kohta alljärgnev kalkulaatsioon:

Alaline sõjavägi (Reichswehr)	100.000
Preisi politsei	140.000
Rünnakrühmad (Sturmabteilungen)	460.000
Kaitserühmad (Schutzstaffeln)	200.000
Teraskiiverlased	200.000
Töö-osad (Arbeits Dienst)	230.000

Kokku 1.330.000

II. Saksamaa modernseid relvi.

Kolonel-leitnant Reboul („Bulletin Belge des Sciences Militaires“, mai, 1934. a. „L'armement moderne de l'Allemagne moderne“) väidab, kindlaile andmeile baseerudes, järgmist: „Saksamaa omab käesolevast ajast alates nii kvantiteediti kui kvaliteediti üldiseks mobilisatsiooniks vajalist sõjamaterjali.“

Hoolimata kontrollkomisjonest, ei ole Saksamaa kunagi oma sõjamaterjali tagavaru vähendanud rahulepinguga kindlaksmääratud normideni.

Mis puutub arvulisse hulgasse, siis peab tähendama, et Saksamaa on täiendanud oma endist relvastist uue ja võimsamaga.

Alljärgnevas lühidalt saksa relvade tehnilisist omadusist:

Suurtükivägi. On suurendatud väljasuurtükkide ja -haubitsate laskekaugust ja -kiirust. Katsestatud on uut 77 mm suurtükki, mille laskekiirus kehtval tulistamisel 15 lasku minutis ja laskekaugus üle 13.000 meetri.

Alljärgnevas tabelis on toodud iseloomustavamad andmed modernseimate suurtükkide kohta.

Suurtükk		Raskus rünnakukorras	Mürsu keskmine raskus	Maksimaalne laskekaugus
		kg	kg	m
10	sm suurtükk M. 1917/64	3.750	18	14.100
15	„ pikk raske haubits	3.870	42	9.500
15	„ suurtükk M. 1916	8.290	52	22.800
21	„ pikk mortiiir	4.465	120	10.200
21	„ suurtükk		112	26.400
24	„		148	26.000
28	„		280	27.750
28	„ mortiiir		340	11.400
30,5	„		410	11.900
38	„ suurtükk		750	48.000
8,8	„ õhukaitse-suurtükk		9.500	13.300
10,5	„		17.000	14.000

Jalaväe rasked relvad. Raskekuulipilduja on ümberkonstrueeritud kaudseks laskmiseks normaalselt 2.500 kuni 3.500 m peale. Tankitõrje-relvana on kasutusele võetud 13 mm kuulipilduja. Viimase kuul, mille kiirus 800 m sek. ja raskus 50 gr, läbib 100 m pealt kõige paremast terasest 25 mm paksuse plaadi. Nimetatud kuulipilduja laskekiirus on 300 lasku minutis. Peale selle on uutest kuulipildujaist kasutusele võetud 20 ja 35 mm kuulipildujad. Miinipildujate laskekaugust on suurendatud 3.000 meetrini. Uue miinipildujana on kasutusele võetud 25 sm raske miinipilduja, mis liigub lüükalustel; laskekaugus 2.200 m, -kiirus 30 lasku minutis, mürsu raskus 120 kg.

Jalaväe kerged relvad. Püss ja karabiin on asendatud 7 mm üldpüssiga (Einheitsgewehr). Rühmas on kümme püssi varustatud optilise sihikuga. Samakaliibriline on ka automaatpüss, mille raskus ainult 3 kg 750.

Kergekuulipilduja on paremdatud, vähendades selle kaalu 13 kilolt 8 kilole; relv on õhujahutusega, suure laskekiirusega ja varustatud magasiniga, milles 20 padrunit.

Endisele 8 mm automaatpüstolile on lisaks tarvitusele võetud uus 6 mm automaatpüstol, mis on suure laskekiirusega ja mille pide mahutab 20 padrunit.

Püssigranaadi kaugus ulatub 300 meetrini.

Teised relvad. Saksamaa sõjaväe juhatus on loobunud raske tanki pooldamisest kerge ja keskmise tanki kasuks.

Keemilise relva kasutamine ja g-osade organisatsioon on väga täieline.

Kokkuvõttes kolonel Reboul tähendab, et Saksamaa omab käesolevast ajast alates:

— Esmajärgulist sõjamaterjali peaaegu samasuguses ulatuses kui see oli 1918. a. lõpus; on suurendatud relvade laskekaugusi. Arvuliselt jätkub seda küllaldaselt mobilisatsiooni tarvituse jaoks.

Peale selle on olemas veel teine sõjamaterjal, mis eelmisest puht tehniliselt seisab palju kõrgemal, mida on kaua katsestatud ja mida valmistatakse väikeste seeriatega. Nimetatud materjal on arvatavasti ette nähtud rünnaküksuste varustamiseks, mis suurendab tunduvalt viimaste pealtingivõimet.

Ei saa kaugelgi tähendada, nagu ei saaks Saksamaa materjalosa puudumise tõttu teosteda agressiivselt. Saksamaa võib teostada kallalennungi igal ajal; tema relvastis oma tehnilise võime ja arvulise hulga poolest ei jää taha Euroopa ühegi riigi sõjaväe omast.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES,

jaanuar 1934. a.

1. Jalaväe taassünd. Rootsis olevat viimaste aastate vältel eriti intensiivselt uuritud jalaväe organisatsiooni küsimusi peamiselt eesmärgiga reorganiseerida jalaväe pataljon, tõstes tema pealetungi võimet selliselt, et ta oleks suuteline ründama vastase kindlustatud ja hästi korraldatud tulede süsteemiga positsioone isegi niisugustel juhtudel, kui rünnak teostub nõrga suurtükivõimega. Seda mõeldakse saavutada, varustades pataljoni senisest suurem arvuga raskete automaatrelvadega (rk ja saaterelvad). Et aga liikumiskiirus selle all ei kannataks, kavatakse pataljoni voor koostada kergetest vankritest („charrettes”), millised võivad liikuda pea igasugusel maastikul.

Sellekohaste katsete tulemusena olevat leitud sobivamaks järgmine pataljoni organisatsioon: Pataljoni eesotsas tema ülem, kellel on kaks abi. Pataljoni staap koosneb kahest rühmast, milledest esimese koosseisu kuuluvad: kirjutajad, käskjalad, sideosad (seal hulgas 6 raadiotelegr.) ja gaasikaitse osad. Teine rühm: laskemoonaga ja elutarvetega varustamise ala, sanitaar- ja veterinaarmedeskkonnad. Kütide rühm: neli jagu luureteenistuseks väljaõpetatud mehi. Kolm

kompanit laskureid a: üks juhtimisjagu, kolm rühma a 4 jagu, üks raskete relvade rühm 2 rk ja 2 Stokes-Brandt. Üks rk kompani, mille koosseisu kuuluvad: üks juhtimisrühm, üks laskurühm — 3 l-jagu ja 1 pionerjagu; üks rk rühm — 4 rk; 1 raskete relvade rühm (2 Stokes-Brandt ja 2 rk). Kokku pataljonis: 27 ohvitseri, 223 allohvitseri ja kaprali, 905 sõdurit, 158 hobust, 121 veokit, 1 m.-ratas, 21 j.-ratas. Sellise pataljoni paheks olevat, et oma suure veokite arvuga ta tunduvalt pikendab rännakolonne; nii näiteks diviis, mis koosneb 3 rügemendist a 3 pataljoni ühes vastava arvu suurtükiväega, võtaks rännakul oma alla kuni 27,5 km. Loomulikult raskendab see rännakute teostamist ja suurendab hädaohtu õhust.

2. Teistest selles nr.-is ilmunud kirjutistest väärib tähelepanu: Vedude korraldamine autodel, milles, konkreetse taktikalise ülesande pool, käsitletakse vägede ümberpaigutamise autodel lahingolukorras. Kk.

ITAALIA.

ESERCITO E NAZIONE,

jaanuar 1934. a.

1. F. Francese. Mereranna luure. Hulga sõjaajalooliste näidetega varustatud uurimus. Siin kokkuvõtlikult tähelepanuväärsemaid mõtteid sellest kirjutisest. Rannakaitse organisatsioonilisel on maksivad järgmised põhimõtted: 1) Rannakaitset ei või organiseerida kordonina, vaid kaitsejõud tuleb koondada tundelisematesse punktidesse. 2) Kaitsejõude ei tohi siduda teatud kindla koha või maa-alaga, vaid neid peab võima hõlpsasti ning kiiresti paisata raiooni, kus olukord seda nõuab. 3) Kaitsejõudude vastupanuvõimet tuleb suurendada fortifikatsiooniliste ehitistega. 4) Tuleb hoida alalise vaatluse all neid mereranna osi, millised ei ole küll kohased vastase dessantosade maalesaatmiseks, kuid võimaldavad siiski maabuda tema väiksematel osadel teotsemiseks kaitsja seljataga. Mereranna luurel kaitse-eesmärgiga tuleb arvestada järgmist elementidega: a) ranniku osad, kus võib kõige tõenäolisemalt oodata vastase dessante ja osad, kus selleks puuduvad soodsad võimalused; b) dessandikõlblikkude kohtade läheduses asuvad lahed, sadamad ja reidid, millised tulevad mineerida või kus tuleb läbi viia purustamistööd — takistuseks vastasele; siinjuures peab märkima, et ei ole küllalt purustada, vaid purustatud kohad peab hoidma suurtükivõime all, seega takistades vastasele parandustööde läbi viimist; c) sobivad ja ka sügavusse asetatud positsioonid maandumist vastase dessantosade edasiliikumise takistamiseks; d) ühendusteel, mis lähevad rööbasjoones rannikule või asuvad sellele perpendikulaarselt, viies maa sügavusse; e) kohad, kus tuleks mobilisatsiooni algades (või juba sõja ootel, poliitiliste vahetõrgete vahelise momendil) asuda maastiku organiseerimisele, eesmärgiga suurendada rannavalve osade vastupanujõudu, võimaldades peajõududele teostada vastastel rohkem ähvardatud raioonides; f) kohad, kus alaliselt peaksid asuma vaatluspostid; g) ribad ja keskused, kus alaliselt peaks asuma kaitsejõude; h) kohad, mis, omades sobiva ning radiaalselt suunduva teedevõrgu — on kõlblikud liikuvkaitse ehk manöövreerimisosa paigutamiseks; i) keskused ja ribad, kuhu süstematiseerida õhukaitse suurtükiväe osad; l) sobivad

kohad rannakaitse patareide paigutamiseks — pidades silmas, et nende tegevuse peamiseks eesmärgiks on vastase dessantosi kandvad transportlaevad ja neid konvoerivad lahinglaevad; m) kohad ja ribad, kuhu tuleks asetada patareid, kellede ülesandeks on võidelda vastase maabuvate dessantosade vastu, ühtlasi selgitades, kuis kaitsta neid patareid — sügavusseasetamisega — ootamatult maandunud vastase väiksemate löögigruppide vastu; n) kus ja millised kindlustamistööd tuleksid läbi viia juba rahua ajal ja millised mobilisatsiooni algades (varjendid kuulipildujatele, tsementeeritud alused õhukaitse suurtükkidele, asukohad relvadele, milliste ülesandeks on hoida tule all kaitsjalt läbiviidud purustamistööd jne); o) teede-ehitamine parema ühenduse pidamiseks; p) purustamistööde ettevalmistamine rannikult maa sügavusse viivate teede ääres; r) lahing- ja elutarvete tagavarad uurimise all oleva ranniku osa raioonis. Ranniku luurel dessantosade maalesaatmise otstarbel tuleb võtta vaatluse alla järgmised elemendid: a) ranniku üldine iseloom, pidades silmas, et järsk kallas, soodustades küll meeskonna maale saatmist, on takistuseks materjalosa: suurtükkide, lahingmasinate, vankrite, mehaaniliste veovahendite jne. edasitoimetamiseks, kuna samal ajal liugus kallas, olles selles mõttes küll sobivam, pakub kaitsjale häid võimalusi tulede organiseerimiseks, mistõttu maandumine võib muutuda ohvririkkaks; maastikuliselt paremaks maanduvatele dessantosadele on liugus, kergelt laineline ja kinnine (mets, põosastik jne.) kallas; b) kaldajoon on soovitatav sirge, mis takistab kaitsjale organiseerimast pikki- ning tiib-tulesid; c) veesügavus kalda ääres ning kui lähedale pääsevad kaldale maandumisvahendid; kas vägedel tuleb kaldale pääsmiseks liikuda läbi vee; d) merepõhi ja vee sügavus maandumiskoha raioonis; e) maandumisraioonis valitsevad tuuled, eriti hüdro-meteoroloogilised tingimused; f) ankruse asumise võimalused laevastikule, võttes arvesse, et tänapäeval dessantosade maalesaatmine on võrdlemisi keerukas operatsioon, eriti kui selleks on määratud terved väekoondised ühes nende juurde kuuluva suurtükiväe, lahingmasinate, mitmet selti liikumisvahenditega jne.; laevastikul peab sellisel juhul kasutada olema varjatud ankruse asumise kohti, mis on kaitstud vastase kallaletungimiste ja tuulte eest ning soodustaksid dessantosade ühendust laevastikuga; g) dessantosade ühenduse pidamise võimalused oma lähema tagalaga; h) lähema tagala maastiku topograafilised omadused; i) kalda profiil ja eriliste maandumisvahendite (parved, erilised maandumispontoonid jne.) kalda lähedale pääsmise võimalused; l) ranniku osad, kus asub kaitsja permanentseid ja poolpermanentseid kindlustusi, millist luuret on eriti kohane toimetada lennuväe abil; m) vähem kaitstud ranniku osad, kus vastane arvatavasti ei oota dessantoperatsioone, kuid millised võiksid siiski olla sobivad dessantosade maale saatmiseks; nende kohtade luure peab toimetatama erilise hoolega, kuna sellest suurel määral oleb ettevõtte edu; n) valitud maandumiskoha iseloomustavamad omadused, tagades maandumisvahendite lähenemist kaldale selleks ettenähtud kohtades; o) maandumiskoha kattteks valitavad positsioonid, kusjuures nende asetused on oleb maandumisplatsidarmi sügavusest, dessantosade arvulisest suurusest, neile antud ülesandest ja nende tagala funktsioneerimise võimalustest (vii-

mane peab iga juhul olema kaitstud vastase kergete rannakaitse suurtükkide tule eest; p) kaitsja miinitõkkes valitud maandumiskohas; r) vastase tegevuse iseloom selles raioonis, kus on kavatsetud ette võtta dessantoperatsioon.

2. G. Chialvo. Rooma miilits Justiniani seaduste järgi. Huvitavaid andmeid rooma sõduri kohuste ja õiguste kohta vastavate tolaeagsete seaduste alusel. Rooma sõduri eesõiguste hulka muu seas kuulus, et: a) temal olid omad kohtud; b) rahatrahvi puhul temal võeti ainult niipalju kui ta tegelikult suutis maksta; c) kriminaalkuriteo korral tema oli vaba piinamistest; d) ta ei allunud hooldamis-seadustele ja ei kandnud mitmesuguseid seltskondlikke kohustusi. Rooma sõdurile, näiteks, oli keelatud: a) laisklemine; b) põlluharimine, loomakasvatus, kauplemine ja neile ei olnud lubatud osta liikumata varandust selles provintsis, kus nad teenisid, välja arvatud juhused, kui nad omandasid niisuguseid varandusi pärimise teel. Peale raskemate karistuste, nagu: pea mahavõtmine, vanglasse heitmine jne., rooma sõdurit võidi karistada: a) häbitava teenistusest vallandamisega; b) palgast ilma jätmisega; c) oma väeosast teise väeosse üleviimisega; d) laagrist väljaajamisega teatavaks ajaks; e) keeluga elada talvisel ajal sõjaväelinnas (castello) ja ehitada talveelamuid lähemale kui 10.000 sammu kaugusele niisugusest linnast; g) keeluga võtta toitu muul viisil kui püsti seistes; h) sunniviisilise verelaskmisega jne. Muu seas sõdurit võidi veel karistada sellega, et temale anti toiduratsiooniks nisu asemel otri. Ülematelt nõuti, et nad mitte ainult ei oskaks anda käske, vaid ka kasvatada alluvaid kõvas distsipliini vaimus; ta ei tohtinud saata alluvaid eratöödele, nagu: kalu püüdma, jahti pidama jne. Tribuuni ülesandeks oli juhtida vägesid, hoida laagrivärvate võtmed oma käes, kontrollida tunnimehi, korraldada leivavilja kogumist, kontrollida nisu headust, karistada toidujagajaid, kui need ei mõõdnud ratsioone õieti, määrata karistusi teiste eksimuste eest teenistuse alal oma äranägemise järgi, kontrollida kohtupidamist, külastada haiglaid jne. Kui arvesse võtta tolaeagset töö, elu ja teenistuse olukorda, siis peab ütlemata, et paljugi eeltoodust ei kõla nii omapärasena, kui ta seda paistab esimese mulje järgi.

Kk.

RUMEENIA.

RUMÂNIA MILITARA

nr. 3 ja 4. — Märts ja aprill 1934.

„Sõjaväe koosseisude probleem.“

Kindral N. Alevra on seadnud endale nähtavasti eesmärgiks valgustada rumeenia kaitsejõudude varjukülgi. Ta teeb seda võrdlemisi otsekohe-selt, mis rumeenia olusid tundjale tundub kurnis võõrastavana. Rumeenia kaitsejõud oleval nii mõneski asjas maha jäänud. Kaader töötavat küsimustesse süvenemata. Ta ütleb näiteks, et tehnika saavutised on suured, neist räägitakse kõikjal, nendest olenevat edukus tulevikusõjas, kuid kõige selle juures unustatakse, et inimene on see, kes tehnika saavutus tööle rakendab. Seejuures aga inimese eest hoolitsemine rumeenia sõjaväes seisvat samal tasemel, nagu 50 aastat tagasi. Teadus on loonud rea uusi tootmise viise, kalooriate teooria jne., kuid, nagu autor ise tähendab: „hobuste tootmise eest sõjaväes kantakse rohkem hoolt, kui sõdurite

toitmise eest." Paneb seda juhtivatele jõududele süüks, kes küsimusse polevat suhtunud küllalt tõsiselt. Teisest küljest olevat ka kaadrite komplekteerimine rajatud ebaõigele alusele. Ei peetavat kinni põhimõttest: „õige mees õigel kohal.“ Noored inimesed satuvad teenima väeliikidesse või erialadele, milleks neil, nagu selgub teenistuse kestvusel, pole ei andi ega ka tõsist huvi. Tulemus: pole õiget meest õigel kohal! Autor soovitab psühhotehniliste katsete sisseseadmist — sõjakoolidesse astujaile.

Edasi autor peatub kaitseväge suuruse juures. Ollakse täiesti valearusaamisel, kui väidetakse, et tehniliste võitlusvahendite intensiivsel kasutamisel inimeste koosseis seetõttu väheneks. Toob näitena: kui 20 tanki või 20 lennuki teenimiseks lahingus jätkub 40 meest, kusjuures 20 tanki võivad omada 800 mehe tulejõu, siis unustatakse sagedasti, et sama tanki korrashoiuks vajaneb tagalas 46 meest. Seega tehnika ei vähenda sõjaväe koosseisu, vaid tekib vajadus inimeste uue jaotuse järele — rindelt kandub inimesi tagalasse suuremal määral kui varem. Mis puutub rumeenia sõjaliste jõudude rahuaegsetesse koosseisudesse, siis 21-aastaste noortemeeste kontingent aastast on 15% rahva üldarvust (ca 285.000 meest. R. Tck.) Sellest arvust tegelikult kutsutakse teenistusse umbes 50%. Ülejäänud vabastatakse mitmesugustel põhjustel, väga paljud aga tervislistel põhjustel, mis näitab, et rahva hügieeniline seisukord pole kuigi rahuloldav. Autor nõuab küsimuse lahendamist sääraselt, et sissekutsutavate arv aastast tõuseks vähemalt 75%-le kontingendi üldarvust. „Kuidas siis sissekutsutavaid kasutatatakse?“ — küsib autor. Majanduskriisi tagajärjel on Kaitseministeeriumi eelarvet järjest vähendatud. Selle tagajärjel ka kadri arvu on vähendatud ligi 40%. Kuigi teenistuse kestvus on 2—3 aastat, tegelik väljaõpe kestab vaid 6—7 kuud. Loomulik, et selle juures kaitsejõudude väljaõpe kannatab. Nii näiteks laskeasjanduse läbivõtmiseks pole saadud ühte neljandikku määrustiikudes ettenähtud laskemoona hulgest.

Autor asub seisukohale, et kõik abinõud tulevad võtta tarvitusele kaitseväge väljaõppe tasapinna tõstmiseks. Ka rahuaegset tagalat tuleb dežaržeerida. Praegune olukord on säärane, et eelnimetatud rahuaegsest kontingendist (ca 140.000 m.) 30% on ohvitseride poisteks ja büroodes, 20% — tuletõrje ja raudtee üksustes. Seega ainult 50% kontingendist või ca 70.000 meest saavad enam-vähem korralliku riivilise ettevalmistuse. Seejuures paremad mehed valitakse žandarmeeriassse ja piirivalvesse, kuna teistesse väeliikidesse jäävad siis jäänused, s. o. kõige madalama kultuuriga element. Autor peab säärast olukorda täiesti lubamatuks.

Mis puutub kaadrisse, siis 1931. a. oli Rumeenias 16.400 üleajateenijat. Nüüd aga vaid 12.000. Kui arvesse võtta, et 35% üleajateenijast teenivad mitmesugustes büroodes ja administratiivsetel ametkohtadel, siis rivisse jääb neid õige vähe. Autori arvestusel ainult paremates garnisonides olevat 2—3 üleajateenijat kompanis, mujal ainult üks — 80—100 mehe peale.

Ohvitseride, eriti nooremate, arv olevat normaalne. Kuid olevat liiga palju vanem-

ohvitseri — koloneli ja kindrali aukraadid. Toob võrdluseks, et Poolas pooled diviisi ülemad kolonellid, samal ajal Rumeenias pooled brigaadi ülemad on kindralid — rääkimata diviisi ülematest. Ühesõnaga, 60% Kaitseministeeriumi eelarvest läheb kaadri ülevõtmisele.

„Ainujuhtimise probleem“. Kindral Constandache oma uurimusega püüab selgusele jõuda, mil viisil oleks kõige otstarbekohasemalt teostatav ainujuhtimise printsiip koalitsioonisõjas. Uurimuse tulemus: vaja kõige pealt ühtlustada politika juhtimine. Kuid kas see on kunagi võimalik? küsib autor, jäädes ise vastuse võlgu.

R. Tck.

SAKSAMAA.

MILITÄR-WOCHENBLATT nr. 45.

Sõjaväe motoriseerimine ja kogemused lahingumasinate kasutamises Prantsusmaal.

Prantsusmaal praegu ümmarguselt 4000 mitmet tüüpi lahingumasinat — arv, millist ei ületa ükski riik.

Kõige rohkem on kergeid tanke „Renault N. C. 27“, kuna enamik teisi masinatüüpe on mustermasinad katsete otstarbeks.

Vahe Prantsuse ja Inglise sõjavägede motoriseerimises seisab esiteks selles, et prantslased juba rahu ajal suurt rõhku panevad lahingumasinate massilisele valmistamisele, et olla sõja ajal kohe lahinguvõimeline, kuna inglased rõhutavad mitmetüübiliste musterrelvade valmistamist. Teiseks prantslased eelistavad rohkem kergemaid tüüpe ja kolmandaks panevad nad suurt rõhku tugevale soomusele, kuna inglased kiirusele.

Prantslased katsevad:

- Võtta tarvitusele mootorit liikumisvahendina kõigi relvaliikide juures, eriti aga staapide, luureosade ja jlv. raskete relvade edasitoimetamiseks.
- Täielikult motoriseerida vähemalt üht kuuendikku kogu jalaväest, luues nn. kerged diviisid, ja umbes pool kogu suur-tükiväest.
- ¼ ratsaväest ümber moodustada kiireteks segadiviisideks. Hobuste selga jääb tõenäoliselt ainult väekoondiste ja -osade koosseisu kuuluv ratsavägi.
- Moodustada erilised iseseisvad soomuskoonddised kõrgema väejuhatuse käsutusse.

Kava pidavat teostatama 1935. aastaks.

Õpiseid Prantsusmaal 1932. ja 1933. a. kes-tes toimetatud moto-mehhaniseeritud väekoondiste manöövritelt:

— Mehhaniseeritud väeüksusi ei saa nende suure liikuvuse tõttu tihedalt siduda jala- ja ratsaväega, vaid nendele peab antama iseseisvaid ülesandeid ja rohkem tegevusvabadust.

— Suuri liikuvaid väekoondisi (s. o. väekoondisi, mis endise mõiste järele vastavad umbes ratsakorpussele) on otstarbekohane jagada 3-me ossa: a) motoriseeritud, b) mehhaniseeritud ja c) ratsaosadeks, et otstarbekamalt ära kasutada ühest küljest mootorsõidukite suurt tegevusraadiust ja teisest küljest ratsaväe taktikalisi paremusi.

— Lahingumasinate ei saa asendada täiel määral suurtükiväe ettevalmistust. Kuid kuna ka kõige võimsama suurtükiväe ettevalmistusega ei suudeta hävitada või neutraliseerida kõiki vaenlase vastupanupesi, peavad igast suuremast pealetungist osa võtma lahingumasinate. Pealetungil lahingumasinatega liiguvad kõige ees rasked tankid, neile järgnevad keskmised tankid, kuna kerged kaitsevad tiibu või jäävad alul üsna maha, kuni neid ette saadetakse, et hoida oma käes vallutatud rajoon kuni jalaväe päralejõudmiseni. Kerged tankid on seega nagu siduvaks lülks eesteotsevate võimsate lahingumasinate ja järgiliikva jalaväe vahel.

— Kui lahingust võtavad osa lahingumasinate, siis moodustavad nad peamise väeliigi. Teised väeliigid ainult abistavad lahingumasinate. Jala- ja suurtükivägi peavad neid kaitsma vastase vastuabinõude eest, kusjuures suurtükiväe üks ülesannetest on suitsukatete tekitamine.

— Kuna pealetung lahingumasinate kaasabil mõjule pääseb ootamatuse momendi olemasolul, siis soodsamaks pealetungi ajaks tuleb lugeda varajast hommikutundi, kusjuures kõik ettevalmistused teostatakse öösi.

— Jalavägi ei pea kallaletungil ootama jääma oma raskeid relvi, vaid peab lahingumasinatele kohe järgnema. Nii-kui-nii jääb jalavägi lahingumasinatest kaugele maha, kuna suhe liikumiskiiruste vahel lahinguväljal on umbes 1:4.

— Raskemaid probleeme on tankiüksuste varustamine lahingus, kuna sellest on suurel määral nende üksuste lahinguvõime. Varustamine on küsimusi, mis aitab tõmmata teatavat piiri mehhaniseerimismõtte liig radikaalsele teostamisele.

Pealetungil rindesse tekkinud lõhe sulgemine.

Kirjeldatakse Saksa 3. kaardiväe rüg. tegevust brigaadi rindesse tekkinud lõhe sulgemisel Lubaszowi lahingus 1915. a. juunis.

Väeliikide tõus ja langus.

Autori arvates ei olene üksikute väeliikide tähtsus mitte väeliigist enesest, vaid sellest, kui-võrd üksikud väejuhid nende tõusule või langusele on kaasa aidanud. Kuna näiteks Vilhelm I ei omistanud ratsaväele kuigi suurt tähelepanu, siis vähe hiljem Friedrich Suure ajal ratsavägi oli peamise väeliike. Samuti olid üksikud väejuhid need, kes suurtükiväele andsid tema tähenduse. On küsitav, kas Saksa suurtükivägi

oleks tõusnud maailmasõjas nii kõrgele järjele, kui ei oleks olnud kuulsat Bruchmüllerit.

Alati on üksikud väejuhid need, kes mitte ükski sõjakunsti ei juhi tema õigele teele, vaid ka üksikutele väeliikidele annavad sisu, tähtsuse ja lahingulise kuulsuse. Puudub selline juht, siis kaotab ka väeliik suure osa oma tähtsusest. (Näitena võiks tuua veel Itaalia lennukivõimsat tõusu viimastel aastatel, tänu oma senisele energilisele juhile — kindral Balbole.)

Tagavaraväe ohvitseride ettevalmistamine.

Artikkel käsitleb tagavaraväe ohvitseride ettevalmistamist Ameerika Ühendriikides Ameerika allikate andmetel. Tagavaraväe ohvitseride arv on Ameerika Ühendriikides praegu umb. 120.000.

2-sm Beckeri lennukikahur.

Andmeid 2-sm Beckeri kahuri tehnilisest arengust alates maailmasõjast.

Inglise õhujõudude tähtsus.

Refereeritakse Inglise kindrali Groves'i mõtteid, kelle arvates Inglise praegused õhujõud võrreldes teiste Euroopa suurriikidega olla liiga väikesed. Ka eralennuasjanduses olla Inglismaa teistest riikidest maha jäänud. Näiteks omab Inglismaa ainult 32 suurt reisilennukit, kuna Prantsusmaal on neid 269 ja Saksamaal — 177.

Kindral — juht — rindesõdur.

Andmeid Saksa väejuhtidest, kes isikliku eeskujuga üksusi lahingusse viinud, nagu Ludentorff Lüttichi vallutamisel, prints Eitel Friedrich 1914. a. piirilahingutes, Kluck jne. Sellega tahab autor tõendada, et Saksa väejuhid ei olnud bürokraadid, vaid et neil oli alaliselt tihe isiklik side rindel tootsevate osadega.

Vanad formaliteedid.

Autor kurdab, et Saksa sõjaväest ei taha ikka veel kaduda endiseaja kombad, mis ei olla kooskõlas rahvussotsialistliku vaimuga. Näiteks tarvitatavat ikka veel ütelusi „kõrgeltsündinud“, „armuline proua“ jne. Samuti ei olla veel kadunud vastastikuste visiitide komme, kuigi see ametlikult enam maksev ei ole. Et nivelleerida seisuslikke vaheseinu, selleks autor soovib ratsasõitvat ohvitseril lasta käskjalal sõita mitte taga, vaid enese kõrval.

Sõjaväelisi teateid, sõjakirjanduse ülevaade jne. A. K.

Kaitseväe elu.

Auto-tanki rügement mälestas oma 15. aastapäeva.

28. juunil mälestas Auto-tanki rügement oma 15. aastapäeva. Harilikult nimetatakse niisuguse päeva mälestamist pühitsemiseks, s. o. siis, kui mälestamine sünnib tähtpäeval.

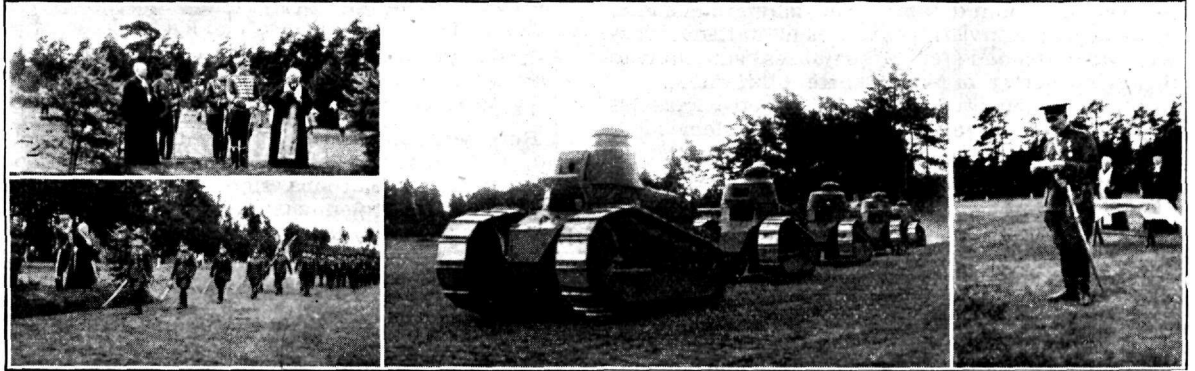
Auto-tanki rügemendile on see tähtpäev 9. aprillil, kuid väeosa paiknemise tõttu on sellel päeval ühine pühitsemine võimatu. Seepärast on rügemendis kujunenud juba traditsiooniks mälestada seda päeva hiljem

koondatud suvelaagris. Eelmisel aastail oli traditsiooniks mälestada seda päeva suvepäeva kujul esimesel pühapäeval peale 1st augusti, kuid tänava eriolukorra tõttu tuli seda teha peaaegu ootamatult 28. juunil, s. o. tööpäeval.

Kella 1045-ks rivistus rügement laagri spordiplatsile paraadiks, kus rügemendi ülem kolonelleitnant M. Tuisk soovis õnne juu-

bilari kaadrile ja sõduritele. Oma kõnes andis kol. ltn. Tuisk ülevaate rügemendi kujunemisest 15 aasta kestel, kriipsutades alla neid teeneid ja vägitegusid, mis korda saatnud Vabadussõjas rügemendi esimesed soomusmasinad. Väga südamlilikult tervitas kol. ltn. Tuisk nelja isikut, kes Vabadussõja läbi teinud soomusautodel ja kes õnneks veel praegugi teenivad rügemendis. Nendeks isikuteks on: kapten Leopold Freiberg, praegune Soomusautokompani nr. 2 ülem ja

Paraadi defileerimine möödus otse hiilgavalt. Esimesena marsivad kindral Jonson'ist mööda vast vande annud õppekompani noored reamehed, näidates rivilt, et nad tõesti on väärt kaasa tegema rügemendi tähtsama päeva mälestust koos oma värskes ülemaga kapten S. Laks'iga. Õppekompanile järgnesid soomusautod ja tankid, mis imestama panid oma täpsuses distantsi pidamisel ja liikumise puhtuses. Seda rõhutas mitmel korral defileerimisel minu lähedal seisja majan-

Pilte Auto-tanki rügemendi aastapäeva paraadilt.

sama kompani van. allohvitserid üleajateenijad — Kohjus, Teder ja Pulst.

Kell 1100 sõitis kohale 3-da diviisi ülem kindral Jonson. Kindral Jonson tõi rügemendile südamlikke tervitusi Kaitseväge Ülemjuhatajalt kindral Laidoner'ilt ja 3-elt diviisilt.

Peetud kõnes kriipsutas kindral Jonson alla rügemendi kui soomusväeosa tähtsust möödunud aegadel, eriti aga tulevikus, soovitud terve oma mõistuse ja tahtejõuga jälgida ja õppida tehnika arenemist soomusmasinate alal, et tarvilikul silmapilgul kaitsta oma kallist kodumaad ükskõik missuguse vaenlase vastu.

Kell 1125 algas rügemendi paraad, mida juhatas kol. ltn. Tuisk ja mille vastu võttis kindral Jonson koos õpetaja Stokholmi ja preester Päts'iga. Viimased viibisid pidustusel noorte soomusmeeste vannutamise puhul. Peab tähendama, et selle aasta noored soomusmehed said erilise õnne osaliseks anda oma truudusetootus demokraatlikule Eesti vabariigile just rügemendi 15. aastapäeva mälestamisel. Varem niisugust juhust rügemendis pole olnud.

dusministri abi hra Dr. Vabel, kes rügemendi reservohvitserina oli sõitnud kaasa tegema rügemendi tähtsa päeva mälestamist.

Peale paraadi sõid sõdurid lõunat Tallinna Garnisoni orkestri helide saatel.

Õhtul kell 2000 korraldas ohvitseridekogu oma liikmetele laagri kasiinos tagasihoidliku koosviibimise. Et ohvitseridekogul käesoleval aastal olid suured kulud kanda tegevteenistusest vabastatud ohvitseride toetamiseks kodukorra alusel ning teatud rahasumma otsustati anda ka allveelaevastiku sihtkapitali heaks, siis polnud võimalik külalisi paluda koosviibimisele.

Ehkki koosviibimine oli ainult omavaheeline, möödus see siiski väga ülevas meeleolus. Eriti tõstsid meeleolu rügemendi prouad: proua Pinding — soololauluga „Muiste“ ja proua Võsa — „Tiroli“ rahvustantsuga.

29. juuni õhtul kell 2000 samas ohvitseride kasiinos allohvitserid korraldasid omavahelise koosviibimise, kus oma võimsa baritoniga koosviibijaid löbustas allohvitser Leopold Kadak.

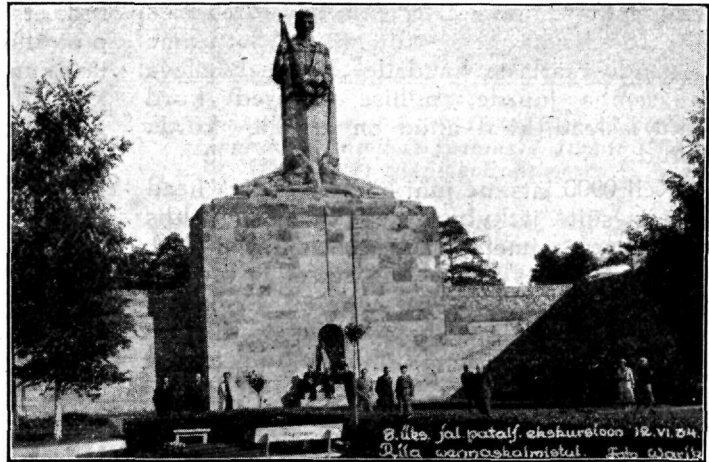
8. üksiku jalaväe pataljoni allohvitseridekogu ekskursioonist Lätti.

Vastavate ülemate loal korraldas pataljoni allohvitseridekogu ekskursion 9.—12. juunini s. a. naaberriigi Läti pealinna Riiga, Segevoldi ja Võnnu.

Ekskursiooni eesmärgiks oli tutvuneda Riia linnaga, selle ümbrusega, tema kultuuriliste ja looduslike esemetega ning Võnnu lahinguväljadega, kus 15 a. eest käis visa võitlus langesvääriga.

9. juunil s. a. kell 0800 väljus Võrust omnibus 21 ekskursionist osavõtjaga Mõniste-Hopasuunas. Peagi olime Eesti-Läti piiril, kus peale lühikesi ametitöökäikude jätkus sõit mööda ilusat ja sirget Pihkva-Riia kivitööd Riia suunas. Nimetatud 180-kilomeetrist teed sõites, millest enne Riia 60 km asfaltteeritud, ei tunnugi, et sõidad, näib, nagu vajad sirgjoonelt sirgjoonele. (Meie mõõtmise järel osutus tee sirgjoon mõnes kohas 10 kilomeetrit.) Kell 1200 peatusime Gauja jõe silla juures, kus ühes kohas lõunatati ning vaadeldi jõesalgiparvetust ja tutvuneti parvepoiste eluga, kes meie vastu ülilahked olid. Kell 1300 jätkus sõit. Vahepeal läks igavakski, sest umbes 100 km olles ära sõitnud, ei olnud näha ühtki sõidukit ega inimest peale kahe metskitse, kes jalutasid teeääres — luhal. Kella 1700 paiku jõudsimme Riia linna äärde, kuid vaadates kilomeetri poste, nähtus, et

15 km on veel linna. Peagi jõudsimme südalinna — peatume, et küsida teed politseinikult meie määratud korteri Riia-Eesti seltsimajja. Korteri oli korraldanud härra Perli

8. üks. jal. patalj. ekskursion 12. VI 34 Riia vennaskalmistul.

— Eesti saatkonnast, kellega meie kogul juba tema Võrus elamise ajast oli hea side, kuid ootamatult meie autol olev väike sinine-must-valge lipp tõi meile juhiks Riia eestlase, kes meid lahkelt soovitud kohale viis.

Sama päeva õhtul tutvunesime üldiselt Riiaga, vaatasime Daugava jõge ja sealt üleviivaid massiivseid raud- ja pontoon silde. Ka oli meil juhus näha samal jõel kaitsevää kaht allveelaeva. Järgneval päeval sõitsime Riia-Eesti seltsi liikme härra Kõiv'i juhatusel, kes on endine Võru linna elanik, vaatama Riias olevaid vaatamisväärsusi ja kohti. Käisime raudteejaamades, kirikutes, sõjamuuseumis ja parkides, kus oli palju vaatamisvääri. Samal päeval õhtupoole sõitsime mere randa Majorofi, mis asub linnast 22 km eemal, kus tutvunesime sealse ilusa suvituslinna ja mere rannaga.

11. juunil tutvuneti kaubanduse ja tööstusega ning ekskursionistid juhiti v.a.o. Osv. Sikk ja veltv. V. Kõbakene tegid visiidi meie kaitsevää esindajale kol. Kõhal'ile ja Eesti saatkonnale.

8. üks. jalav. patalj. ekskursion Võnnu lossi varemtes 12. VI 34.

12. juunil kell 0700 lahkusime Riia. Möödamannes peatusime paar tundi Riia Metsakalmistul, kus vaatlesime kaitsevää vennaskalmistut, kuhu on maetud Maailmasõjas ja Vabadussõjas langenud sõdurid. Nimetatud kalmistu jätab vaatlejale oma kunstipärasuse ja korrashoiu poolest unustamata ilusa mulje. Meie juht viis meid veel Läti riigimehe Meierovits'i ja endise presidendi Čakste haudadele, viimase juures käis kibe töö hauasamba ehitamisel. Sattusime ka langesväärlaste haudade ja seal oleva hauasamba juurde, millise lätlased kord õhku lasksid, kuid nüüd on ta jälle korda seatud.

Kell 0900 jätsime juhi härra Kõiv'iga head aega ja sõit jätkub Segevoldi. Segevoldis vaatlesime ja imetlesime seda ilusat kohta, mis sõna tõsisel mõttes väärrib, et ta üldiselt on tuntud Balti-Schveitsi nime all. Lahkudes Segevoldist võtsime kaasa igäiks traditsioonilise pähkklapuust kepi, mida pakutakse seal

müüa igale külastajale. Segevoldist jätkus sõit Võnnu linna, kuhu jõuti kella 1300 paiku. Seal tutvuneti Võnnu ümbruse ja endiste vabadussõjaaegsete lahinguväljadena. Vahepeal olid Läti 8. rügemendi allohvitserid teada saanud meie Võnnus viibimisest — linna minnes olidki meil vastas ning üheskoos tutvuneti Võnnu linna ning lossi varemetega. (Olgu siinkohal nimetatud, et Läti 8. rügemendi allohvitseridega on päni allohv. kogul juba pikem aeg olnud vastastikune sõprus ja läbikäimine.) Kell 1500 korraldasid Läti allohvitserid ühise lõunasöögi, kus ühes lõunalauas heas meeleolus süvendati sõprussidemeid. Kell 1800 lahkusime Võnnust, et jätkata sõitu oma asupaika, Võrru, kuhu jõudsimegi kella 2200 paiku.

Ekskursioon jättis osavõtjatele väga hea mulje ja kaunid mälestused meie kaunist naaberriigist — Lätist.

20. juunil 1934. a.

V. Kobakene,
veltveebel.

Narva reservohvitserid elavas tegevuses.

Korraldatakse loenguid, karikavõistlusi, ekskursioone jne.

Narva reservohvitseride tegevus on elavaks kujunenud. Suurt rõhku on pandud reservohvitseride sõjaliste oskuste tasapinna tõstmisele ja sõprussidemete süvendamisele tegev- ja reservohvitseride vahel. Viimase küsimuse juures peab tähendama, et tegev- ja reservohvitserid on juba ühiseks pereks kokku sulanud. Samuti on reservohvitseride oskuse tasapinna tõstmisel saavutatud märgatavaid tagajärgi. Nende sihtide taotlemisel on reservohvitseride sektiiooni juhatuse poolt korraldatud loenguid, praktilisi harjutusi, ekskursioone, koosviibimisi jne.

13. mail korraldati Narva garnisoni lasketiiril 1. rügemendi ohvitseride ja reservohvitseride sektiiooni liikmete vahelised karikavõistlused püstolitest, millest võttis osa 34 ohvitseri. Kreenholmi puuvillavabriku poolt oli rändauhinnana pandud välja kallihinnaline suur hõbekarikas. See karikas langeb sellele, kes teda võidab 3 korda järgemööda ehk 5 korda vaheldamisi.

Võistlusel tulid kohtadele: 1) leitn. G. Padar 132 silma, 2) leitn. N. Viru 129 s., 3) leitn. V. Mikkola 126 s., 4) reservleitn. J. Malm 120 s., 5) leitn. A. Roomet 118 s., 6) major H. Virit 113 s., leitn. A. Stein 112 s., 8) kapt. A. Sild, 112 s., 9) leitn. A. Keremann 110 s. ja 10) kapt. N. Kütt (malev) 110 silma.

Laskmine sündis 25 meetri kauguselt 15 lasuga.

Esimesele kohale tulija 1. j. rüg. leitn. Gustav Padar tunnistati karikavõitjaks. Karika üleandmiseks oli kohale sõitnud Kreenholmi puuvillavabriku volinik-direktor Bruno Luchinger, kes Kreenholmi vabriku nimel andis võitjale karika üle, tähendades, et temal on eriline rõõm ja au seda annetust võitjale üle anda. Selle järel võttis sõna ohvitseride kogu esimees kolonelleitn. Melts, kes tähendas, et võistlused on

laskeosavuse tasapinna tõstmiseks. Lõpuks võttis veel sõna sektiiooni esimees major K. Maasik, kes tähendas, et tänane päev on rügemendile pidupäevaks. Meie riigikaitse on siis tugev, kui meil laskeosavus on kõrgel tasapinnal. Viimane kõneleja rõhutas ka seda, et nende võistluste juures on tegev- ja reservväe ohvitserid uuesti sõprussidemeid süvendanud, muutudes täiesti ühe pere liikmeks. Siis tänas

Laskevõistlus Kalevi- ja Linamanufaktuuri karika peale.

kõneleja Kreenholmi vabriku juhatust karika annetamise eest ja soovis võitjale õnne ja jõudu ka edaspidi seda karikat kinni hoida.

Teine karikavõistlus oli korraldatud samal lasketiiril reservohvitseride sektiiooni liikmete vahel, kusjuures teiskordset omandas Narva pankurite ja töösturite poolt väljapandud hõbekarika reservlipnik Joh. Veidendam.

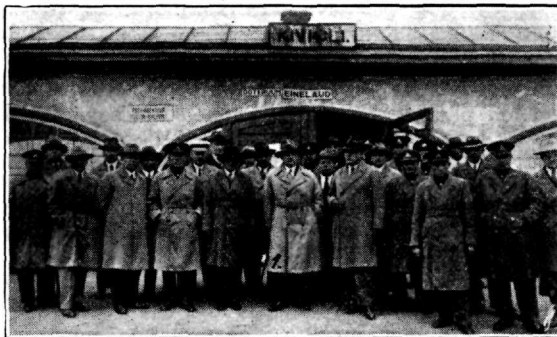
Järgmisel pühapäeval läheb Narva garnisoni lasketiiril meeskondadevahelised karika-

võistlused tegev- ja reservohvitseride meeskondade vahel, kusjuures mõlemad pooled olid välja pannud 12 meest, kes endi hulgast valisid 10 paremat. Laskmine sündis püstolitest ä 15 lasku.

Võitjaks tuli tegevvaie ohvitseride 10-meeline meeskond, saavutades 1092 silma. Reservohvitseride 10-meeline meeskond sai 784 silma.

Rändauhinnaks oli Lina- ja Kalevivabriku poolt väljapandud suur hõbekann, mis võitjale pidulikult üle anti.

3. juunil korraldati Narva garnisoni ohvitseride ekskursioon meie põlevkivikaevanduste raiooni. Ekskursioonist võttis osa 29 tegev- ja reservohvitseri eesotsas rügemendiülema kolonel L. Jakobseniga ja majandusülema kolonelleitn. Meltsiga ning reservohvitseride sektsiooni esimehe major K. Maasikuga ja abiesimehe hr. Fr. Kabanoviga. Ekskursioon sõitis Narvast rongiga Kiviõlisse, kuhu jõuti kella 7 paiku homm., Kiviõli jaamas oli ekskursantidele korraldatud hommikueine. Hommikueine järele ilmus jaama õlivabriku peadirektor-volinik hra Keltser, kes külalised jaamas vastu võttis. Jaamast viis peadirektor ise ekskursandid kaevandusse ja õlivabrikusse. Kaevanduse ja õlivabriku tegevuse kohta andis peadirektor väga huvitava ja asjaliku seletuse. Ekskursandid said täielise ülevaate sellest, kuidas sünnib põlevkivist mitmesuguste toorõlide ja bensiini valmistamine. Lõuna ajal sõitsid ekskursandid Kiviõlist rongiga

1. jalaväerügemendi tegev- ja tagavaraohvitseride ekskursioon „Kiviõli“ jaamas 3. juunil 1934. Keskel (1) rüüül kol. Jakobsen.

Kohtla jaama. Kohtla jaama oli riigi põlevkivikaevanduse juhataja poolt kaevandusest vastu saadetud erarong, mis ekskursandid Kohtla kaevandusse viis, kus külalisi võttis vastu õlivabriku juhataja hr. Luts. Kohtla vabriku rahvamajas oli ekskursantidele korraldatud lõuna ja pärast lõunat tutvuti Kohtla riigi-õlivabrikuga. Ekskursantidele andsid seletust õlivabriku juhataja hr. Luts ühes kahe keemikuga, kes samuti huvitavalt valgustasid õlivabriku tegevust. Ohvitse rongiga saabus ekskursioon Narva tagasi.

Korraldamisel on teisi ekskursioone.

Ametlik osa.

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 32.

6. juulil 1934. a.

Määrän teenistuse huvides Kaitseväge Juhataja käsundusohvitseri kolonelleitnant Eduard Ahmani kaitseväge staabi juurde kuuluva topo-hüdrograafia osakonna ülemaks, arvates 10. juulist s. a., vabastades teda tähendatud kuupäevast tema seniselt ametikohalt.

P ä t s,
Peaminister,

Riigivanema ülesänetes.

J. Laidoner, O. Sternbeck,
Kindralleitnant, Kaitseministri k. t.
Kaitseväge Ülemjuhataja.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAD.

Nr. 120.

Tallinnas, 20. juunil 1934. a.

(Kaitseväge staap).

Olen pannud tähele, et paraadide, aukompanite väljapaneku ja muude kaitsevaeliste tsere-

mooniate puhul tulevad tseremooniast osavõtvad kaitseväge üksused määratud kohale liiga vara. Mõnel juhtumil see on sündinud kuni ¼ tundi enne vastava tseremoonia algust. Kaitseväge üksuste liiga varajasest kohaletulekust tingitud otstarbetu ootamine asjatult pingutab ja väsitab üksuste koosseisu kuuluvaid kaitsevaelasi, mis võib mõjuda ka tseremoonia heale kordaminekule.

Nõuan, et kaitseväge üksusi tseremooniade puhul määratud kohale toodaks säärase ajaarvestusega, et üksustel tseremoonia alguseni võimalikult vähem oodata tuleks. Selleks tuleb ära kasutada kõiki võimalusi, arvestades osavõtivate üksuste arvu ja üksuste suurust ning kohalikke olusid.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

Nr. 126.

Tallinnas, 22. juunil 1934. a.

(Kaitseväge staap).

Viin üle ja määrän teenistuse huvides 1. juulist s. a. arvates:

— kolonelleitnant Artur Laats'i kaitseväge staabist — Lääne-Saare kaitseringkonna staabi ülema kohustetäijaks ja

— major Jüri Kõrge kaitseväge ühendatud õppeasutistest — kaitseväge staabi VI osakonna juure kuuluva ajakirja „Sõduri“ tegeliku toimetaja kohustetäijaks.

Alus: O.T.S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

J. Laidoner,
Kindralleitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

Nr. 128.

Tallinnas, 22. juunil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

Olen pannud tähele, et mõned kaitsevälased teevad oma kirjalikud ettekanded liiga pikas ja sõnarikkas vormis. Juhin tähelepanu sellele, et kaitsevälane peab mõistma oma mõtteid avaldada lühidalt ja kategooriliselt. Pikk ettekanne on aja ja paberi raiskamine ja tihti tumestab sisu.

Eriti nõuan, et kõik telegrammid ja telefonogrammid oleksid võimalikult lühidad ja selged.

Juhin tähelepanu ka igasuguste tervituste ja õnnesoovitelegrammidele. Meeldetuletused ja tervitused teatavate sündmuste puhul on ilus komme, kuid niisuguseks meeldetuletustelegrammiks on küllalt mõnest sõnast ega pole sugugi tarvis rohkeõnalisi luulelisi saadetisi ilukirjanuduse stiilis.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 129.

Tallinnas, 26. juunil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

Käsin läkitada leitnant Tavid Kiljako 3. üksikut jalaväepataljonist — kv. ühendatud õppeasutistesse ajutiseks teenimiseks kuni korralduseni, arvates 30. juunist s. a.

Alus: O.T.S. §§ 166—168.

Õiendus: Lj. nr. 825.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 132.

Tallinnas, 27. juunil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

Kaitseväge üksuste ja asutiste elus tulevad ette vajadused pühitseda üht või teist tähtpäeva või sündmust. Sarnaste tähtpäevade või sündmuste pühitsemine paljudel juhtudel on möödapääsematu, kuid on ka sarnaseid pühitsemisi, mis võivad ära jääda, ilma et seetõttu kellegi huvid kannataksid.

Mitmesuguste tähtpäevade ja sündmuste pühitsemine on ilus asi, kuid nendega ei tohi liialdada, sest see kõik maksab raha ja raiskab tööaega; neid mõlemaid meil on aga väga napilt.

Seepärast nõuan, et igakord tähtpäevade ja sündmuste puhul kavatsatud pühitsemiste või pidutsemiste korraldamisel hoolikalt kaalutaks, kas see on tõepoolest tarvilik, ja kui sellest ei saa mööda minna, siis tuleb korraldada pühitsemisi ja pidutsemisi äärmise raha ja aja kokkuhoiuga.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 133.

Tallinnas, 28. juunil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

Viin üle teenistuse huvides kapten Ervin Martson'i lennukoolist — kaitsevägede staapi, arvates 1. juulist s. a.

Alus: O.T.S. §§ 121 p. 2 ja 133 p. 1.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 136.

Tallinnas, 5. juulil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

§ 1.

Erialaliste teadmiste ja oskuste täiendamise otstarbel pioneri-alal, käsin läkitada käesoleva aasta laagriajaks inseneriväe juurde teiste väeliikide üleajateenijaid allohvitsere järgmiselt:

I diviisist	—	5	üleajateenijat	allohvitseri,
II	—	11	”	”
III	—	9	”	”

K o k k u 25 üleajateenijat allohvitseri.

§ 2.

§ 1. tähendatud üleajateenijad allohvitserid peavad ilmuma inseneriväe laagrikoondise ülemasutusse Jägalasse 31. juulil s. a. kell 1200.

§ 3.

Täiendusõppused viia läbi Kaitsevägede staabi ülemalt kinnitatud õppekava järgi.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 137.

Tallinnas, 5. juulil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

Vabastan enese soovil tegelikust kaitseväeteenistusest kapten Richard Kvasnik'u 5. üksikut jalaväepataljonist, arvates 10. juulist s. a.

Alus: O. T. S. § 187 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 583.

J. Laidoner

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 138.

Tallinnas, 27. juunil — 7. juulil 1934. a.

(Kaitsevägede staap).

§ 1.

VII üleriiklikud kaitseväge ratsavõistlused korraldada Tallinnas 7.—10. septembrini k. a.

§ 2.

Võistluste üksikasjalise kava, juhendite ja määruste koostamise ja võistluste läbiviimise panen ratsaväe inspektori peale.

Võistluste majandusliku külje korraldajaks on Hobuseasjanduse Arendamise ja Armastajate Ühing.

§ 3.

Ratsaväe inspektoril on õigus kutsuda kohtunikke ja teisi abijõude võistluste läbiviimiseks vajalikul arvul.

§ 4.

Võistlustest osavõtt on vabatahtlik.

Võistlustest osa võtma luban läkitada selleks soovi avaldanud kaitseväelasi ühes hobustega väeosade ehk vastavate üksuste ülemate valikul, samuti ka kohtunikke ja teisi abijõude nende vabatahtlikul soovil.

Võistlustel viibimine loetakse teenistusalliks läkitamiseks, kuid võistlustel viibimise aja eest võistlejale, kohtunikele ja abijõududele päevaraha ei maksta.

§ 5.

Võistlustele ilmunud kaitseväelased peavad olema varustatud võistlusteks tarvisminevate relvadega, rakmetega, laskemoonaga ja hobustega.

Toidul või toidurahal olevad kaitseväelased ja nende hobused varustada vastavalt kas ates-taatidega või toidurahaga.

§ 6.

Võistlustest osavõtjate ja nende hobuste vedu nende asukohast Tallinna ja tagasi (välismaalastel riigi piirist) teostada kaitseväe veodokumentidega, mille iga osale eraldi teha märge: „Vedu tasuta Vabariigi Valitsuse otsusel 6. juulist 1934. a.“, mis kinnitatud veodokumendi väljaandva väeosa või asutise adjutandi allkirjaga.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 139.

Tallinnas, 9. juulil 1934. a.

(Kaitsevägede staap.)

Viin üle teenistuse huvides leitnant Otto Soomer'i Skouts üksikust jalaväepataljonist — varustusvalitsusse, arvates 10. juulist s. a.

Alus: O. T. S. §§ 121 p. 2 ja 133 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 963.

J. Laidoner,

Kindralleitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRJAD

Nr. 137.

Üleajateenijate keskkogu korralisel üldkoosolekul 9. mail s. a. valiti:

a) Juhatusest väljalangenud veltveebel A. Anton'i, vanemallohvitser J. Kirkmann'i ja nooremallohvitser G. Sark'i asemele — juhatuse liikmeteks:

Veltveebel Osvald Grossmann — kv. ühendatud õppeasutistest, veltveebel Aleksander Anton — 7. jalaväerügemendist ja nooremallohvitser Gustav Sark — piirivalvevalitsusest.

b) Revisjonikomisjoni:

Liikmeteks: veltveebel Mihkel Lüllmann — Kalevi üksikust jalaväepataljonist, veltveebel Eduard Tiislar — Aegnasaare komandantuurist, vanemallohvitser Reinhold Mägi — 10. üksikust jalaväepataljonist, nooremallohvitser Aleksander Arry — I diviisi staabist. Liikmekandidaadideks: van. kirjutaja Adolf Vilberg — piirivalve Tallinna jaoskonnast ja ohv. aset. Hans Sild — õhukaitse suurtükiväegrupist.

Õiendus: Üleajateenijate keskkogu korralise üldkoosoleku protokoll 9.05. s. a. nr. 3, minu ksk. nr. 97 — 1933. a. lj. nr. 587.

N. Reek,

Kindralmajor,
Kaitseministri eest.

Sport.

Kevadiste klassikatsete tagajärgi Eesti Laskurliidus.

8 meistrit tuli juurde.

5.—13. maini Eesti Laskurliidul oli esimene tähtaeg laskurklasside üritamiseks.

Varajast aega arvesse võttes astuti rajale kaunis tagasihoidlikult — ilmusid vist ainult need, kes oma tulemustele päris kindlad olid — kuna läbikukkunute % õige väike on.

Võrreldes püssialadega, üritati sel tähtajal õige tublisti püstoliklasse, mis seni kippusid tagaplaanile jääma, kuna pearõhk pandi ilksa püssile. Nagu näha, hakkab see ala rahvast rohkem köitma, pakkudes hõlpsamaid ja ka odavamaid läbiviimise- ja treeninguvõimalusi. Igatahes tervitav nähe!

Järgmine katsete tähtaeg — 7.—15. juulini töötab kujuneda juba palju elavamaks, kuna sooviavaldusi katsete korraldamiseks on juba üle riigi kohtadelt sisse tulnud õige ohtralt.

Teatavasti muutis tänavu E. Laskurliidu peakoosolek klassikatsete tingimusi väikekaliibri-püssi alal II ja III klasside normides; mõlemad klassid võib sooritada korraga, lastes ainult 15 lasku: 80—99 silma väljalöömisel loetakse III klassi ja 100 ning enam silma — II klassi. Ühtlasi väheneb vastavalt ka katsemaks. Kahjuks pole seda soodustust mõnes ühingus tähele pandud ja katsestati endistes tingimustes.

Alljärgnevas on esitatud esimesel klassikatsete tähtajal klassidesse kinnitatud laskurite loetelu. (Loetelust on välja jäetud III klassi kinnitatud laskurid).

EESTI LASKURLIIDUS REGISTREERITUD KLASSILASKUREID:

I klassikatsete sooritamise tähtaeg 5.—13. mai 1934.

A. Täiskaliibripüss.

Meisterklassi katse sooritasid:

1. Aleks. Kerremann	1. jal. rüg. OLÜ	— 250,92
2. Heinrich Milk	„ „ „	— 247,86
3. Karl Väärt	„ „ „	— 244,80
4. Rudolf Tanverk	„ „ „	— 243,78
5. Valter Kauküll	„ „ „	— 249,90

I klassi katse sooritasid:

1. Joh. Vaimel	1. jal. rüg. OLÜ	— 121,38
2. Arnold Moora	" " "	— 102,00
3. Evald Pajusson	" " "	— 104,04
4. Albert Nuude	" " "	— 105,00
5. Joh. Kruut	" " "	— 104,04
6. Aksel Sild	" " "	— 107,10
7. Elmar Kirts	" " "	— 106,05
8. Heinrich Uukkivi	" " "	— 100,98
9. Arnold Liikane	" " "	— 104,04
10. Hans Jaanhold	" " "	— 116,55
11. Heinr. Sakermann	4. üks. pat. OLÜ	— 110,16

B. Väikekalibri püss.

Meisterklassi katse sooritasid:

1. Aleks. Kerremann	1. jal. rüg. OLÜ	— 1021
2. Ernst Ounapuu	Sõjakooli OLÜ	— 1000

I klassi katse sooritasid:

1. Oskar Zirnak	Sõjakooli OLÜ	— 507
2. Eduard Raudsepp	4. pat. OLÜ	— 498
3. Adam Holmberg	1. jal. rüg. OLÜ	— 454
4. Arnold Koppel	" " "	— 493
5. Gustav Padar	" " "	— 506
6. August Luur	" " "	— 525
7. Otto Sepp	" " "	— 507
8. August Roomet	" " "	— 522
9. Hans Virit	" " "	— 507
10. Heinrich Kappo	" " "	— 475

II klassi katse sooritasid:

1. Voldemar Nau	1. jal. rüg. OLÜ	— 100
2. Nikolai Dutsinsky	" " "	— 203
3. Al-der Luik	" " "	— 189
4. Al-der Uuk	" " "	— 207
5. Karl Hansson	" " "	— 174
6. Hans Jaanhold	" " "	— 211
7. Rudolf Terno	" " "	— 182
8. Eduard Margusson	Sõjakooli OLÜ	— 109
9. Karl Tamm	" " "	— 121
10. Konst. Poliansky	" " "	— 101
11. August Nõmmik	" " "	— 123
12. Ferdinand Vilberg	" " "	— 111

D. Sõjapüstol.

Meisterklassi sooritas:

1. Joh. Langel	Sõjakooli OLÜ	— 262
----------------	---------------	-------

I klassi katse sooritasid:

1. Sergius Leets	1. jal. rüg. OLÜ	— 213
2. Al-der Kuuse	" " "	— 208
3. Voldemar Mikkola	" " "	— 204
4. August Roomet	" " "	— 204

II klassi katse sooritasid:

1. Oskar Puusepp	1. jal. rüg. OLÜ	— 157
2. Joh. Vaimel	" " "	— 145
3. Arnold Ulm	" " "	— 145
4. Arnold Koppel	" " "	— 140
5. Helmuth Minsky	" " "	— 143
6. Eduard Müllerstein	" " "	— 147
7. Oskar Iila	" " "	— 151
8. Hans Virit	" " "	— 150
9. Axel Sild	" " "	— 149
10. Heinrich Milk	" " "	— 148
11. Verner Metsakond	" " "	— 149
12. Arnold Stein	" " "	— 160
13. Rudolf Adorv	7. j. rüg. Võru OLÜ	— 156
14. Leopold Salmann	" " "	— 152
15. Arnold Ots	" " "	— 142
16. August Nõmmik	Sõjakooli OLÜ	— 167
17. Vold. Kõmmik	" " "	— 155

V. J.

Sport Tallinna garnisonis.

Tallinna garnisoni spordikomisjoni korraldusel toimusid maikuul garnisoni väeosade vahelised jalgpalli esivõistlused K. Ü. „Päevalehe“ rändkarikale.

Võistlused peeti ühes klassis ja kahemiinuse süsteemis. Võistluste tulemused kujunesid järgmisteks:

1. mäng — Merevägi ja Sidepataljon — 3:0.
2. mäng — Sidepatalj. ja Pioneripatalj. — 4:1.
3. mäng — Merevägi ja Pioneripatalj. — 2:0.
4. mäng — Merevägi ja Sidepataljon — 1:2.
5. mäng — Merevägi ja Sidepataljon — 2:0.

1934. a. garnisoni jalgpallimeistriks tuli Merevägi, võites esmakordselt K. Ü. „Päevalehelt“ 1932. a. väljapandud rändkarika.

Mereväe meeskonna koosseisu kuulusid: v.a.o. V. Augul, v.a.o. J. Neider, n.a.o. E. Vinkelberg, I j. madrus V. Tomingas, n.a.o. V. Materson, I j. madrus J. Čučelov, II j. madrus H. Ollis, II j. madrus K. Ollis, II j. madrus E. Raja, noor H. Johani, noor A. Kolga, noor P. Hendrikson, spets. E. Aron ja spets. J. Kuusler.

*

12. juunil korraldas garnisoni spordikomisjoni võistluste kavast ettenähtud väeosade vahelised jao-orienteerimisjooksu võistlused garnisoniülema rändkapale.

Võistlused toimusid Pääskülas. Võistlustest võttis osa kuus väeosa.

Kohtadele tulid:

- I — Sõjakool — aeg 35 min. 19 sek.
- II — 10. jal. pataljon — aeg 35 min. 36 sek.
- III — Vahipataljon — aeg 48 min. 19 sek.

1928. a. garnisoniülevalt väljapandud hõbe-kapa võitis Sõjakool teistkorda.

Sõjakooli meeskonda kuulusid: kapten J. Soe (jaoülem), v.a.o. K. Gildeman, asp.asp. E. Lamberg, P. Feldmann, H. Kumpas, K. Rebane, J. Jans, V. Habenin, E. Hausmann ja K. Tamm.

*

Riigi hangete seadus ilmub kommenteeritud väljaandes.

Äsja „Riigi Teatajas“ (nr. 57 — 1934) ilmunud Riigi hangete seaduse kavatsevad Kohtuministeriumi nõunik J. Kaiv ja Kaitseministeriumi juriskonsult kol. ltn. E. Leithammel seaduse maksamahakkamiseks, s. o. l. oktoobriks s. a. välja anda kommenteeritud väljaandena, varustatult kõigi hangetesse puutuvate seadustega ja määrustega ning seletustega.

Seletused on juba kopstatud, kuid töö põhjalikkuse huvides autorid tahaksid meeleldi ära kuulata kõigi asjast huvitatute soove, et nendega võimaluste piirides arvestada. Seepärast paluvad autorid kõiki, kellel on tegemist tähendatud seadusega, või kes selle vastu huvi tunnevad, lahkesti teatada neist seaduse eeskirjadest, millised nende arvamise järgi vajavad selgitamist, ning kõigist küsimustest, millised võivad kerkida seaduse käsitlemisel, et neid võiks vajaliselt selgitada.

Küsimused palutakse saata aadressil: Nõunik J. Kaiv, Kohtuministerium või kolonel-leitnant E. Leithammel, Kaitseministerium.

20. juunil korraldas garnisoni spordikomisjon esimesed murdmaajooksu märgivõistlused. Võistluste toimusid Pirital.

Võistlustest võttis osa 64 eraisikut ja 117 kaitsevälalast järgmistest väeosadest: Vahipataljonist — 22, Sidepataljonist — 22, Auto-tankide pataljonist — 20, Mereväe õppekompanist — 14, 10. üks. jal. pataljonist — 9, Naissaare komandantuurist — 7, Kalevi üks. jal. pataljonist — 6, Pioneripataljonist — 5, Suuropi komandantuurist — 5, Lennukoolist — 3, Allohvitseride koolist — 3, Kaitseväge staabist — 1, Varustusvalitsusest — 1 ja Õhukaitse srtv. grupist — 1.

Murdmaamärgi tingimused täitsid kõik võistlustest osavõtnud, peale 6 osavõtnu, kes jooksu katkestasid.

Kuna need võistlused olid esimesed, siis võtsid neist osa suuremalt jaolt paremad jooksjad. Murdmaajooksu märgi tingimused on aga sellised, et neid suudab täita iga kaitsevälalane ja kehaliselt terve inimene. Oleks rõõmustav näha, et järgmistest murdmaajooksu märgivõistlustest, mis peetakse käesoleva suve lõpul, võtaksid osa garnisoni kaitsevälalased veel suuremal arvul kui esimestest võistlustest.

Murdmaajooksu märgivõistluste vastu huvi tõstmiseks ja väeosade kaasakiskumiseks on garnisoni spordikomisjonil kavatsus välja panna rändauhind, mille omandaks väeosa, kes aasta jooksul omandab suhteliselt tema koosseisule kõige rohkem murdmaajooksu märke.

M.

Murdmaajooksu märgivõistlused.

Tallinna Garnisoni Spordikomisjoni korraldusel peeti 20. juunil s. a. Pirital murdmaajooksu märgivõistlused. Võistlustest võttis osa 117 kaitsevälalast ja 64 eraisikut.

Võistlustingimused täitsid:

Kaitsevälalased.

Noortemeeste klass 18—30 a.

3000 meetrit.

10. üks. jal. pataljon: ltn. Russman, O., reamehed — Viides, J., Treial, A., Mühlberg, E., Aring, R., Jakobi, F. Tall. garn. vahipatalj.: v.a.o. Liinev, G., nooremallohvitserid — Rikk, A., Seli, A., Raudsepp, M., reamehed — Soonik, A., Baumann, A., Klettenberg, J., Raps, J., Guschov, S., Kuri, E., Jakobson, A., Baumann, E., Kukkes, J., n.a.o. Raig, J., rms. Puurmann, O., kpr. Kilgas, E., reamehed — Jaaks, P., Künnapuu, V., Kalnin, Gothart. Kalevi üks. jal. patalj.: v.a.o. Viidemann, H., reamehed — Rosenberg, V., Laht, J., Laid, A., Allase, R., Viidas, B., Allohvitseride kool: nooremallohvitserid — Langenbraun, V., Truumann, A., kpr. Maranik, R. Pioneripataljon: leitn. Jaanus, V., kpr. Roosmann, E., rms. Maask, N. Naissaare komandantuur: kpr. Nuuter, V., reamehed — Privits, A., Selikovskiy, E., Paraprits, R., Silberberg, V., Ristkock, A., Martin, O. Mereväe õppekompani: I j. madrused — Riisenberg, J., Hansen, P., Ennok, A., II j. madr. Tikkas, A., I j. madrused Veske, A., Soomer, F., n.a.o. Veltman, E., spets. Ivašenko, A., vanemallohvitserid — Raudsepp, O., Jalak, A., I j. madr. Simonlatsar, F., II j. madrused — Lukjanov, B., Tamm, E. Suuropi

komandantuur: kapralid — Kallas, E., Järvan, A., reamehed — Bernadt, K., Tratsevsky, S. Auto-tanki rügement: vanemallohvitserid — Elias, A., Vaher, H., Raik, A., Kaskemaa, O., nooremallohvitserid — Nielender, A., Kadak, L., kapralid — Trees, A., Neumann, G., Sarin, A., reamehed — Laur, A., Marko, B., Perna, J., Mölder, J., noored — Sams, R., Siitan, L., Miilberg, A. Sidepataljon: vanemallohvitserid — Grepp, O., Mihkelson, J., nooremallohvitserid — Hohense, Julius, Järve, A., Pödrang, R., Tarkmees, A., kpr. Mathisen, L., n.a.o. Jakobson, M., reamehed — Viira, P., Enno, L., Piller, R., Kreisman, E., Soonmann, A., Lindemann, R., Kolga, E., Gross, F., Kombo, R., Naissaar, V., Heimberg, E., Kuulman, J. Õhukaitse srtv. grupp: v.a.o. Varik, M. Lennukool: reamehed — Petskovsey, A., Kalnin, M., Kirenkov, A.

Keskealiste klass 30—35 a.

3000 meetrit.

10. üks. jal. pataljon: vanemallohvitserid — Lorenz, M., Veske, A., Pulver, P. Tall. garn. vahipat.: veltv. Jalakas, A., n.a.o. Morgenroth, O. Suuropi komandantuur: v.a.o. Simm, R. Sidepataljon: veltv. Vilibert, J. Auto-tanki rügement: vanemallohvitserid — Kukkk, H., Veidenbaum, V., n.a.o. Aab, J.

Vanemate keskealiste klass 35—40 a.

3000 meetrit.

Kaitseväge staap: kol. Mullas, O. Varustus valitsus: nlt. Sivard, A.

Eraaisikud.

Poiste klass 15—18 a.

1500 meetrit.

Kuhlberg, H., Allas, E., Sopp, H., Golubka, H., Sternvart, E., Koplímägi, E., Ahven, V., Villemson, H., Elts, E., Pööl, A., Krause, A., Konnatam, R., Veide, F., Lember, E., Audreller, F., Erm, G., Mihkels, E., Ambel, H., Lass, A., Vilberg, A., Raudsepp, J.,

Noortemeeste klass 18—30 a.

3000 meetrit.

Poolberg, E., Kurm, H., Vaino, H., Karp, E., Palgi, H., Kopper, V., Sööt, M., Heek, N., Koch, B., Polts, A., Priks, E., Koppel, H., Eestleve, R., Viik, H., Kimberg, P., Koovik, J., Tumanov, V., Johanson, A., Türk, P., Troost, H., Troost, R., Püss, V., šmuul, B., Lilienthal, L., Rägastik, A., Nilson, H., Kiika, R., Rätsepp, E., Tuvikene, O., Kesküla, V., Kiili, K., Tedremaa, A., Rindberg, H., Keerd, A., Mõtlük, E.

Keskealiste klass 30—35 a.

3000 meetrit.

Raukas, P., Haav, A., Seiler, E.

Vanemate keskealiste klass 35—40 a.

3000 meetrit.

Lobjakas, A., Maasik, A., Samok, H.

Vanemate meeste klass 40 a. alates.

1500 meetrit.

Kuik, J.

Kõigile, kes võistlustingimused täitsid, antakse Ekraive liidu poolt välja vastav tunnustus, mis võimaldab märgi omandamist ja kandmist.

L-ks.

Kaitseministeeriumi Ü. L. Ü. tegevusest.

Ühing alustas oma tegevust tänava juba varakevadel, kasutades selleks siserada, kus on võimalus läbi viia laskmisi 25 m distantstil, selle tõttu piirduti harjutustega ainult püstolilaskmises.

5., 12., 19. ja 26. märtsil s. a. peeti omavahelisi võistlusi püstoli alal, lastes igal tähtpäeval kaks viielasulist seeriat, normaal-püstolimärklehte, 25 m distantstil. Võistluseks annetas o. ü. „Esto“ auhinnaks paremale laskurile nägusa kuhu, mille omandas v.a.o. R. Jänes, saavutades 272 silma, 2. kohale tuli n.a.o. J. Ville — 271 silmaga ja 3. kohale n.a.o. A. Promen — 261 silmaga.

Paremate ilmade saabumisel hangiti võimalusi harjutamiseks välisrajal. Ühingul endal puudub oma laskerada, mis oleks alati käepärast ja võimaldaks laskmisi ka 300 m kauguselt. Raja puudumine annab tunda ka lasketulemustel.

22. ja 29. mail ning 5. ja 12. juunil s. a. korraldati omavaheline laskevõistlus sõjapüssidest laskmises 300 m distantstil, igal võistluspäeval lasti kolm viielasulist seeriat — viis igast asendist. Tulemused olid järgmised: 1. kohale tuli I. j. k. V. Janson 383 silmaga, omandades kullasepaari J. Narusbergi poolt annetatud karika, mis statuudikohaselt kuulub kaitsemisele 2 korda. 2. kohale tuli v.a.o. R. Jänes 344 silmaga, 3. — v.a.o. A. Aasa — 322 silma.

Kohtadele tulijatele jagati mõningaid mälestusemeid. — Okk.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Sünde:

Ratsarügemendi n.a.o. Gustav-August Kallas'el ja tema abikaasal Iidal — poeg — Aavo-Guido.

— Kapral Aleksander Pomm'il ja tema abikaasal Ireenel — tütar — Milvi.

Piirivalve Tallinna jaoskonna ülemal major Adolf Lütis'il ja tema abikaasal Amartharosalil — tütar — Maret.

— U. Irboska rajooni valvur reamees Harald Jürgensil ja tema abikaasal Valentinal — poeg Georg.

— Vanaküla rajooni kord. ül. kt. n.a.o. Eduard Isop'il ja tema abikaasal Johanna-Mariel — tütar — Eha.

— Tallinna 2. rajooni valvur kapral Eduard Fuurmann'il ja tema abikaasal Mariel — poeg Vello.

— Mehikoorma rajooni valvur n.a.o. Karl Berg'il ja tema abikaasal Ellal — poeg — Kalev.

3. suurtükiväe grupi üleajateenija v.a.o. Jakob Maksan'il ja tema abikaasal Vilma-Leontine-Lillil — poeg — Kalju-Harry.

Kv. ühend. õppeas. veltv. Ernst-Roman Raud'il ja tema abikaasal Alvinel — poeg — Kalju.

Sidepataljoni ült. v.a.o. Kustav Seping'ul ja tema abikaasal Melaanial — poeg — Enn.

Abiellumisi:

10. üks. jalaväepataljoni ltn. August Vainlo (teenib 3. diviisi õppekomp.), 26 a. vana, abiellus Emmi-Agathe Sakki'ga, 25 a. v.

Pionerpataljoni v.a.o. Johannes-Heinrich Tõrv, 28 a. v., abiellus Hilda-Pauline Arrasega, 20 a. v.

Sidepataljoni ült. v.a.o. Johannes Mikelson, 28 a. v., abiellus Juliana Vaks'iga, 23 a. v.

Scouts üksiku jalaväepataljoni ltn. August Kleeba abiellus Alma Kuvel'iga.

Piirivalve Plüssa rajooni valvur reamees Erich Luukin, 26 a. v., abiellus Leida-Miralda Tasku'ga, 17 a. v., pärit Narvast.

— Narva rajooni valvur kapral Adalbert Roosiorg abiellus Varvara Kutošin'iga, mõlemad 26-aastased, abikaasa pärit Narvast.

— Narva rajooni ülem n.a.o. Hans Käärrik, 28 a. v., abiellus Alma Tarum'iga, 21 a. v., pärit Narvast.

— Laura rajooni valvur kapral Julius Mättas, 33 a. v., abiellus Elsa-Elfriede Mõtshärg'iga, 20 a. v., pärit Laitsna-Rogosi vallast.

— Mägiste rajooni valvur kapral Arnold Heil, 22 a. v., abiellus Liisa Armuand'iga, 24 a. v., pärit Viljandist.

— Tallinna 2. rajooni valvur kapral Heinrich Kütts, 32 a. v., abiellus Ella-Amilda Mik'iga, 20 a. v., pärit Harjumaalt Viimsi vallast.

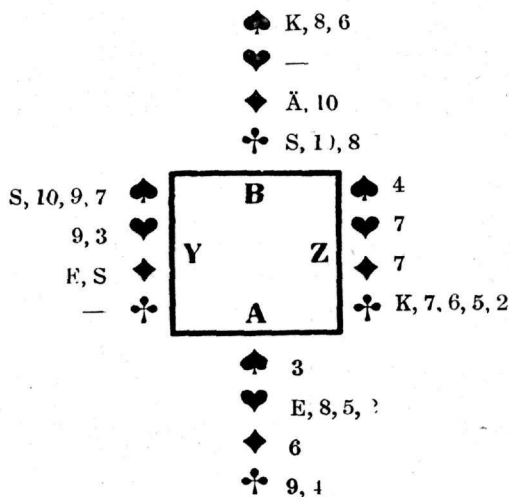

Rms. Paun iseeneses: „Ega see rännak muidu midagi polekski, aga pagana „ahvi“ kott rõhub selga.“

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. Rimmel.** Tegev toimetaja major **J. Kõrge.**

Bridžiülesanne nr. 25.

Seekordne ülesanne on trumbita. Kaardid on jaotatud järgmiselt:

Mäng on trumbita. A käib välja ja A—B tohivad ainult 2 võtet ära anda.

Eelmise ülesande lahendus.

(Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A — pada K, 10, 3; ärtu Ä, E, 9; ruutu 8, 2; risti 7. B — pada 9, 8; ärtu 6, 4; ruutu 9, 7; risti K, S, 9. Y — ärtu S, 8, 7, 5; ruutu S, 10; risti 8, 6, 4. Z — pada E, S, 6, 4; ärtu K, 10, 3; risti 10, 5. B mängib 5 ristit, 4 esimest tihi on võetud. A on käigul. Kuidas tuleb mäng lõpetada?)

1. A ärtu Ä, 5, 4, 3 (kui Z viskaks esimese tihi juures ärtu-kuninga, et Y-l ärtu-sõdurit teha lõõvaks, tuleks B-l viiendas tihis ärtu-6 asemel käia pada-8).

2. A risti-7, 4, S, 5.
 3. B risti-K, 10, ruutu-2, risti-6.
 4. B risti-9, pada-4, ruutu-8, risti-8.
 5. B ärtu-6, K, 9, 7.
 6. Z ärtu-10, E, 8, ruutu-7.
 7. A pada-3, ruutu-10, pada-8, pada-S.
- Z peab nüüd mängima A pada-kahvlisse!

Toimetusele saadetud kirjandus.

„Maamõtte käsiraamatu“ järgi tundus Eestis juba ammugi suurt puudust. Selleks on koostanud Ed. Bach ja Lilienthal väga praktilise käsiraamatu maamõtte alal, mille käsitamine hädatarvilik välistöödel, kuna töötajal ei ole tarvis võtta kaasa mitmesuguseid teisi tabeleid või eriraamatuid. Käsiraamatus on võimalikult eemale hoitud teoreetiliste küsimuste käsitlemisest ja peaarõhk on pandud töö praktilisele küljele.

Katastri ja topograafiliste plaanide väljajoonistamiseks on juurde lisatud tingmärkide tabeleid.

Raamatut võib soovitada kasutamiseks maamõõtjatele, arhitektidele, kultuurtehnikutele, metsaülematele jne.

Ed. Bach'i poolt on kokku seatud ja välja antud

„Eesti Teede Kaart“ (Carte Routière D'Estonie), mis rahuldab ka kõige nõudlikumat reisijat (matkajat) Eestis. Üldine kaart on moodsus 1:400.000, trükitud õhukesel, kuid väga sitkel paberil. Esimese järgu teed on näidatud punasena, niisamuti ka kaugused asulate juures on trükitud punaste numbritena, nii et lugemiseks väga sorav. Kaardile on juurde lisatud erikaartidel kõikide peamaantee marsruudid, kus kaugused üksikute asulate vahel on juure lisatud kõrval tabelis, mis erilist tähelepanu on leidnud mootorratturite ja autosõitjate poolt. Kaardile on lisatud veel mõningad andmed linnade võrasteremajade ja tähtsamate mälestusmärkide ehituste ja asutuste kohta ja seega asendab see osalt ka reisijuhit. Välismaalastele kaardi kasutamise hõlbustamiseks on kaartidel leiduvad märkide seletused ja muud juhised trükitud prantsuse ja saksa keeles. Et kaart on väga otstarbekohaselt kokku seatud, näitab tema suur levinemine matkajate ja turistide juures.

Male.

Toimetaja **A. Burmeister.**

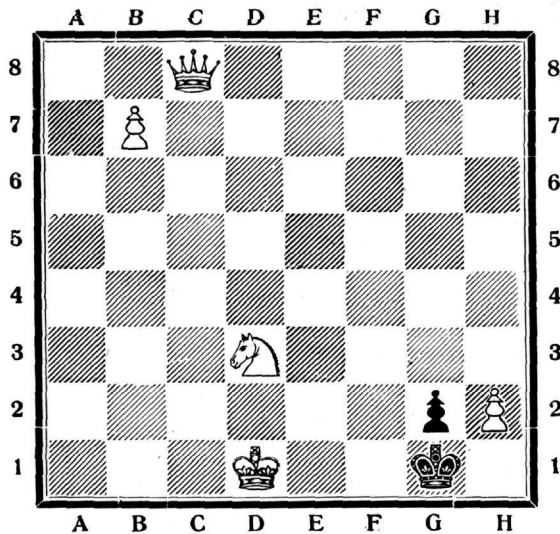
Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud K. Kubbel.

I auh. „Enigi Popolari“ turniiril.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd1, Lc8, Rd3, Eb7 ja h2.

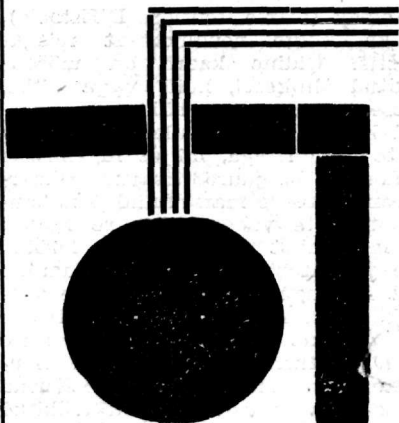
Mustad: Kg1, Eg2.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

A. Luty lõpumängu (vt. „Sõdur“ nr. 11) lahendus.

1. c3—c4+, d5:c4, 2. Og4—d7+, Kb5—b4, 3. Rd8—c6+, Kb4:b3, 4. Od7—e6, Ld5:e6, 5. Rc6—d4+, Og1:d4 ja valge on suitsus.

ETA

*Punkt, mille ümber
kõik keerleb,*

*on hind riietusküsimuse juures,
seepärast ainult omamaa kaupa!*

Sarvitage

Kodumaa riiet,

mis odav ja hea •

Järgm. kodumaa tekstiilvabrikute
müügikeskkoht ja pealadu :

A/s. „KREENBALT”

- BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDUMISE VABRIKU A-S.
- KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE MANUFAKTUUR O-Ü.
- SINDI TEKSTIILVABRIKUTE ÜHISUS, end. Wöhrmann & Poeg.
- EESTI NIIDI VABRIKU ÜHISUS.

Kaitseväge staabi VI osakonna kirjastusel ilmusid trükist :

Laske-eeskiri jalaväe relvadele I^A vihk

I jagu: Lasketooria algmõisted.

II jagu: Vintpüüsi käsitamine.

Hind 1 kroon.

Pioneri-eeskiri IV osa

Purustustööd. — Hind 1 kroon 75 senti.

Suurtükiväe-eeskiri III osa

Soomusrongide suurtükivägi. — Hind 65 senti.

Kapt. E. Ruusauk: **Laskemoon.** Lõhkeainete kirjeldus ja hooldamine.

Hind 60 senti.

Leitnant S. Leets: **Rahva gaasikaitse.** — Hind 60 senti.

Raamatud on müügil „Sõduri“ talituses, Toomkooli 7 — Tallinn.